

**ORTAÖĞRETİM
GÜZEL SANATLAR LİSESİ
DERS KİTABI**

DESEN 9

YAZARLAR

CEYHAN ÖZER
İSMAİL ŞAMİL YAMAN
ÖMER FARUK KAYA
SERPİL ŞENEL

DEVLET KİTAPLARI
ÜÇÜNCÜ BASKI

....., 2019

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI: 6518
YARDIMCI VE KAYNAK KİTAPLAR DİZİSİ.....: 870

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

Editör

Yiğit ALTIPARMAKOĞULLARI

Dil Uzmanı

Mehmet Emin SARIKAYA

Program Geliştirme Uzmanı

Talip AYDEMİR

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı

İsmail ŞENER

Rehberlik Gelişim Uzmanı

Kenan PINARBAŞI

Görsel Tasarım Uzmanı

İlhan UÇAR

Grafik Tasarım Uzmanı

Haluk ÖZKAN

ISBN 978-975-11-4357-0

Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 21.07.2017 gün ve 11084974 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilmiş, Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 28.05.2019 gün ve 10443977 sayılı yazısı ile üçüncü defa 3.650 adet basılmıştır.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerâhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

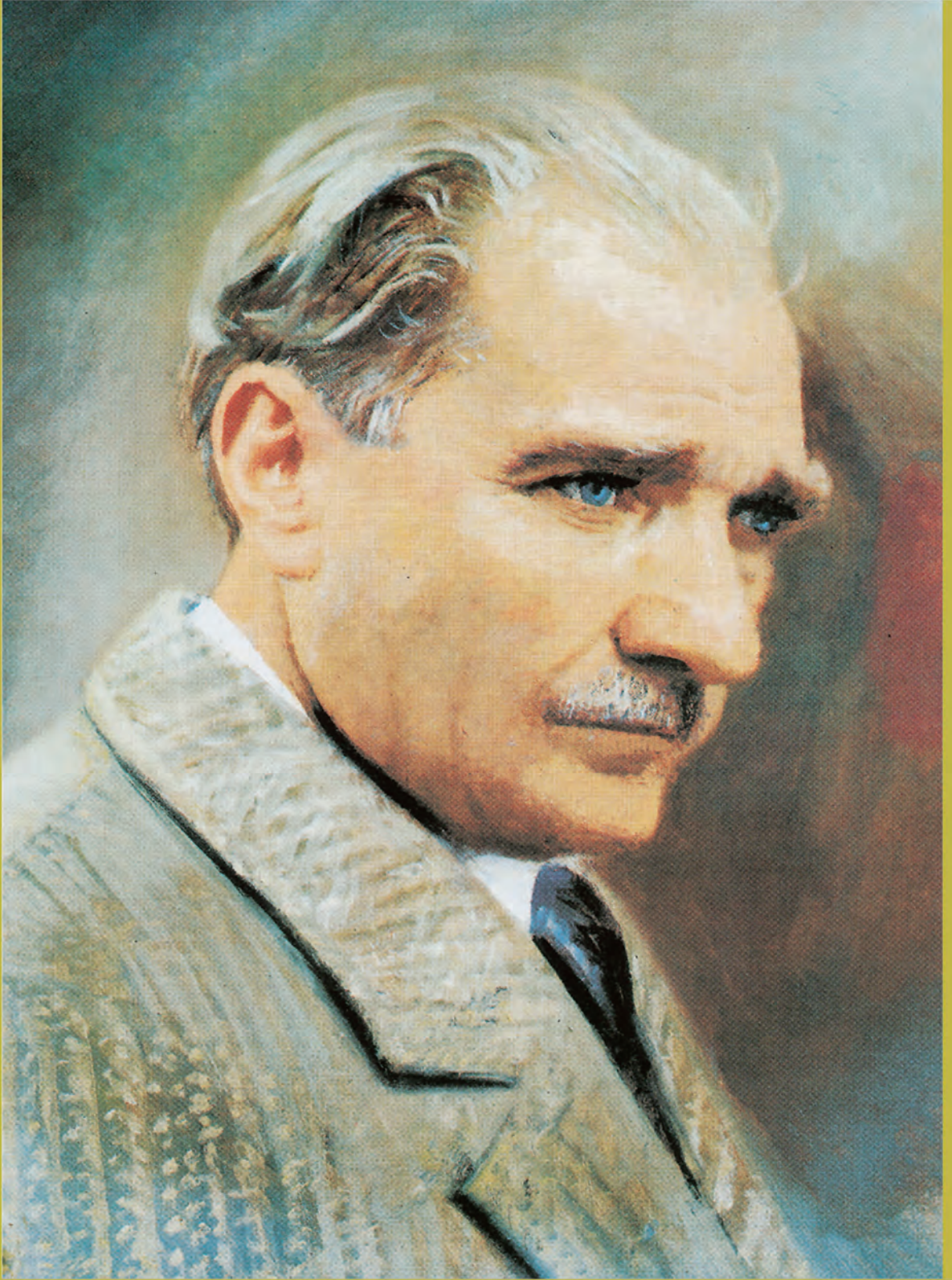
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsaît bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

1. Ünite

9.1. DESENİN TANIMI VE RESİM SANATINDAKİ YERİ	11
9.1.1. Desen	11
Plastik Sanatlarda Desenin Önemi ve Gerekliliği	13
Desende Kullanılan Araç-Gereçler	16
1. Ünite Ölçme ve Değerlendirme	24
1. Ünite Okuma Parçası	25

2. Ünite

9.2. DESEN NASIL ÇİZİLİR?	27
9.2.1. Deseni Oluşturan Temel Elemanlar	27
Desende Çizginin Önemi	27
Çizginin Yetkin Kullanımı	32
Çizginin Işık-Gölge Etkisi	34
Çeşitli Karakterlerde Çizgi Çalışmaları	36
Farklı Formlarda Işığın Etkisi	38
Parlak ve Mat Yüzeylerde Işığın Etkisi	39
9.2.2. Deseni Oluşturan Temel İlkeler	40
Desende Parça Bütün İlişkisi	40
Hareket ve Form	43
Desende Ritim	44
Görsel Denge	45
Desende Birlik	47
9.2.3. Desende Üslup	48
Çizgisel Desen	49
Lekeseli Çalışmalar	50
Tonâli Desende Modle	51
Ustalardan Tarama ve Modle Örnekleri	54
Desende Farklı Üsluplar	56
2. Ünite Ölçme ve Değerlendirme	58
2. Ünite Okuma Parçası	60

İÇİNDEKİLER

3. Ünite

9.3. DESENDE NESNE (Obje) ÇİZİMLERİ	63
9.3.1. Geometrik Form Çizimleri	63
İnorganik Nesne Çizimleri	66
Organik Form Çizimleri	69
3. Ünite Ölçme ve Değerlendirme	73
3. Ünite Okuma Parçası	74

4. Ünite

9.4. PLASTİK FORM ÖRNEKLERİNDEN DESEN	77
9.4.1. Plastik Formlardan Desen Çalışmaları	77
Plastik Form ve Desen	77
Arkaik Heykellerden Desen Çalışmaları	78
Torstan Desen Çalışmaları	82
Büstten Desen Çizimleri	85
3. Ünite Ölçme ve Değerlendirme	88
3. Ünite Okuma Parçası	89

Terimler ve Kavramlar Sözlüğü	91
Kaynakça	93
Görsel Kaynakça	94
Ölçme ve Değerlendirme Cevap Anahtarları	101

2. ÜNİTE

9.2. DESEN NASIL ÇİZİLİR?

9.2.1. DESENİ OLUŞTURAN TEMEL ELEMANLAR

9.2.1. DESENİ OLUŞTURAN TEMEL İLKELER

9.2.1. DESENDE ÜSLUP

"Gözün ağlaması, kızarmasından belli olur. Desen için de aranmış, seçilmiş, formu iyi anlatan çizgi bulunmalıdır."

Cemal Tollu
(Bigalı Şeref, "Resim Sanatı"
s. 71)

Ünite Giriş Sayfası
bu bölümde yer alır.

Hazırlık Çalışmaları
bu bölümde yer alır.

Konu Başlıkları
bu bölümde
yer alır.

9.2. DESEN NASIL ÇİZİLİR?

Hazırlık Çalışması

İnsan, çizim yapmaya neden ihtiyaç duyar?
Farklı gördüğünüz desen örneklerini toplayarak sınıfa getiriniz.
Leonardo da Vinci, Rembrandt, Osman Hamdi ve Hoca Ali Rıza'nın desenlerinde açık-koyu, ışık-gölge ve çizgiyi nasıl kullandıklarını inceleyiniz.
Henri Matisse (Henri Matis), Kathe Kollwitz (Keti Kollwitz), Jacques Louis David'in (Jak Lui David) desenlerini inceleyiniz, kullandıkları yöntemler hakkındaki fikirlerinizi sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Teknik Terimler ve Kavramlar

Form, teknik, görsel dil, soyut, dışavurumcu, biçim, ışık-gölge

9.2.1. DESENİ OLUŞTURAN TEMEL ELEMANLAR

Desende Çizimin Önemi

Çizgi: Çizgi en basit anlatımı ile noktaların yanı sıra gelmesinden oluşur. Resim sanatında çizgiyi, hareketin sürekli izi olarak tanımlayabiliriz. Doğaya baktığımızda çizimin varlığından söz edilemez. Doğada gördüğümüz formların biçimleri (dış sınırları), ışık-gölgenin ve renklerin ayırıcı yerleri, desende yüzeye çizgi olarak aktarılır. Dili çözümlendiğinde çizgi ile her şeyi anlatmak mümkündür.

Sanatçılar imgesel kurgularını veya üç boyutlu nesneleri iki boyutlu yüzey üzerine aktarırken ilk olarak çizgiyi kullanırlar. Çizgi, görsel notlar alırken kaçınılmaz olarak başvurulan bir yöntemdir.

Çizgi duyguları, yeteneği, sevgileri, hayal gücünü desen olarak ortaya çıkaran önemli araçtır. İsveçli ressam Paul Klee (Pol Kle) ve Hollandalı ressam Piet Mondrian (Pie Mondrian) çizgiyi yaşayan bir kişi gibi görür ve onunla geziye çıkmadan önce dilinin öğrenilmesi gerektiğini söylerler.

Bir desen çalışmasında yer alması gereken öğelerin tamamına çizgi aracılığı ile ulaşılabilir. Çizgi ile çalışmada ton, ışık-gölge, doku, biçim ve form etkisi vermek mümkündür. Bu özellikleri itibarıyla çizgi, desenin en önemli elemanıdır.

Görsel 2.1. Sanatçının Annesi, Albrecht Dürer, 1514, Kupferstichkabinett (Kopirsatıkabineti) Müzesi, Berlin

Ünite Başlıkları
bu bölümde yer alır.

Teknik Terimler ve Kavramlar
bu bölümde yer alır.

KİTABIMIZI TANIYALIM

Etkinlikler
bu bölümde yer alır.

Etkinlik

Görsele 4.11. Erkek Torsu

Görsele 4.12. Kadın Torsu

Torsu (kadın-erkek) göz seviyesine uygun bir kaide üzerine yerleştiriniz.

Fon düzenlemesini yapınız.

Kompozisyonu kurarken dikkat edilecek noktaları göz önünde bulundurunuz.

35x50 cm boyutlarında resim kâğıdınızı dik tutunuz.

Kâğıda kompozisyonu yerleştirirken ölçü alınız.

Torsun temel formu dikey dikdörtgendir ve boyu eninin iki misli civarındadır.

Ölçülendirmeyi en-boy arasında yapınız.

Torsunuzun yükseklik ve genişliklerini çizin.

Kalemle ölçü alma tekniği kullanarak tespit ettiğiniz ölçüleri aks çizgileri üzerinde işaretleyiniz.

Torsun oranlarını (proporsiyonlarını) araştırma çizgileriyle oluşturunuz (omuzların durumu, kalça durumu, bel kemiği eğrisi).

Kâğıda yerleştirilen çizgiler sadece çizgisel altyapı içindir.

Tüm araştırmayı gözden geçirmeli ve sadece kesin olduğu düşünülen çizgilerin üzerinden geçilmelidir.

Oranlara dikkat ederek torsun karakteristik yapısını daha çok serbest çizgiler ile belirginleştiriniz.

Görsele 4.13. Tors

Görsele 4.14. Tors

Bilgi Notu
bu bölümde yer alır.

Bilgi Notu

Belvedere Torsu: Vatikan Müzesi'nde bulunan Belvedere Torsu, Belvedere Mahkemesinin adını taşır. Bir kaya üzerine oturmuş güçlü bir erkek figürün gövdesini ve üst bacaklarını gösterir. Ateni-an isimli bir Yunan heykeltıraş tarafından imzalandığı düşünülmektedir. Orijinal bir Helenistik eser ya da Roma kopyası olup olmadığı konusunda bilimsel bir tartışma söz konusudur. Gövde belirsizdir, figürün kimliği üzerine çok şey yazılmıştır. Herakles, aslan derisi ve hacimli bedeninden dolayı en popüler adaydır. İlk olarak 1430'larda keşfedilmiş, 1500 yılına kadar tanınmıştır. Görkemli kahramanca hareketlilik tasviri Rönesans sanatçılarından Michelangelo üzerinde derin etkiler bırakmıştır. O zamandan 19. yüzyıla kadar dünyanın önemli sanat eserlerinden biri olarak kabul edilmiştir.

Görsele 4.15. Belvedere Torsu, Antik Yunan, MÖ 1. yy. Vatikan

Etkinlik

Kadın veya erkek torslarından kısa süreli şematik çizimler yapınız. Çizimlerinizi torsun formunun geometrik yapısını çözümlemeye çalışınız.

Çalışma sırasında parçaların bütünüle olan ilişkisinden daha sonraki çalışmalarınızda da kul-lanmak üzere sonuçlar çıkarınız. Başka bir çalışmada torsu uygun ışık ortamında formuna uygun çizgiler kullanarak ışık ve gölgeli alanları modle yoluyla ifade ediniz.

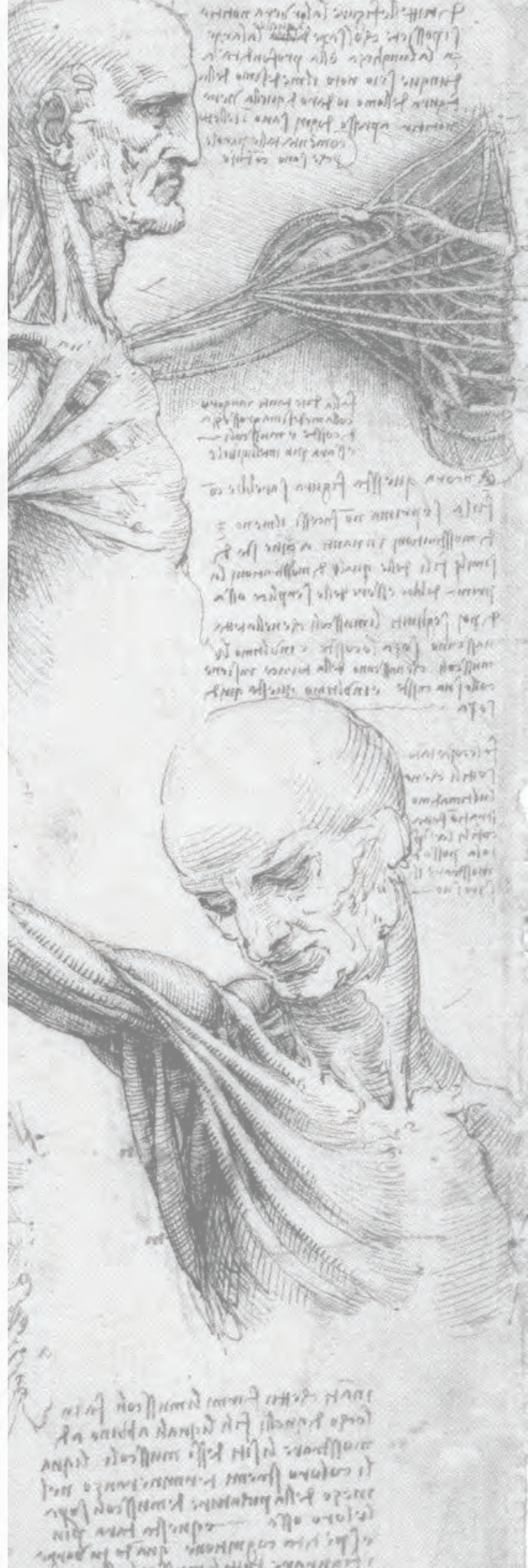
1. ÜNİTE

9.1. DESENİN TANIMI VE RESİM SANATINDAKİ YERİ

9.1.1. DESEN

“Desen, sanatta her şeyin başlangıcıdır ve ona hâkim olmadan hiçbir şey mümkün değildir.”

Giorgio Vasari (CorciyoVasari)

9.1. DESENİN TANIMI VE RESİM SANATINDAKİ YERİ

Hazırlık Çalışması

1. Desenin farklı tanımlarını bularak not ediniz. Desenin farklı tanımlarının olmasının nedenlerini arkadaşlarınızla tartışınız.
2. Sizce desen nedir?
3. Kendinize en yakın bulduğunuz “desen” tanımını belirleyiniz. Bu tanımla neden kendinize uygun bulduğunuzun gerekçelerini not ediniz.
4. Size göre resim yapmak için “desen eğitimi” neden önemlidir?
5. Çevrenizde bulunan desen çizebileceğiniz malzemeleri araştırarak not ediniz ve arkadaşlarınızla paylaşınız.

Teknik Terimler ve Kavramlar

Plastik, çizgi, modle, betimleme, kontur, kroki, etüt, eskiz, konstrüksiyon, nesne (obje), fikse, bellek koordinasyon.

9.1.1. DESEN

Resim sanatında desen; görülen ya da hayal edilen bir nesnenin, konunun, kavramın, biçimin, hacmin tonlu ya da tonsuz en yalın çizgisel ifadesidir.

Desenin çeşitli tanımları da şunlardır:

- Görsel bir etki yaratmak amacıyla yapılmış çizgi resimlerin hepsi (TDK).
- Çizgilerle oluşan resim.
- Bir yüzey üstünde varlıkların renklerini değil de biçimlerini canlandıran resim.
- İnsanların, mekânların ya da biçimlerin şekillerini, bir kâğıt parçası gibi iki boyutlu yüzeylerde çizgileri kullanarak yaptığı betimleme sanatı.
- Bir yüzey üzerinde imgeler oluşturma sanatı ya da tekniği.

Desen eğitimi, görme eğitimidir. Desen göz, bellek ve bilek koordinasyonuna dayanır. Desenin temel bilgilerine doğadan ulaşabiliriz. Bu doğrultuda bakılması gereken ilk yer doğadır. Doğadaki tüm varlıklar desen çizimi için model olarak alınır.

Görsel 1.1. Chauvet (Şove) Mağarası, Paleolitik Dönem, Güney Fransa

Desende başarıya ulaşmak için doğanın ayrıntılı bir şekilde gözlenerek incelenmesi ve bu inceleme üzerinde çalışılması gereklidir. Sanatçı desen yoluyla doğayı analiz eder ve yorumlar. Desen; hayallerin, sezgilerin, yaratıcılığın, tasarım gücünün sabitlendiği en temel biçimlendirme elemanıdır.

Resim sanatı, mağara duvarlarına çizilen ilk çizgisel anlatım örnekleri olan desenlerle başlar (Görsel 1.1., 1.2., 1.3.). Diğer plastik sanatlar ve tasarım alanlarında olduğu gibi resmin de temelini oluşturan desen, özellikle Rönesans'tan bu yana bütün sanatçıların ortak çalışma ve ilgi alanında yer alır. Desen, başlı başına somut gerçeklikler ile imge, düşünce ve kavramların renk kaygısı duyulmadan görsel olarak ifade edildiği çizgisel bir anlatım yoludur.

Görsel 1.2. Chauvet Mağarası, Ayrıntı, Paleolitik Dönem, Güney Fransa

Görsel 1.3. Chauvet Mağarası, Ayrıntı, Paleolitik Dönem, Güney Fransa

Plastik Sanatlarda Desenin Önemi ve Gerekliliği

Resim, heykel, seramik ve grafik çalışmalarda araç olarak kullanılan malzemenin, çalışma sırasında kolayca biçimlendirilebilme niteliğinden dolayı bu sanat dallarına plastik sanatlar denilmektedir. Plastik kelimesi şekil verme anlamına gelir.

Resim sanatının temeli sayılan desen de çizgilere şekil verir.

Plastik sanatlarda görsel düşünce ve görsel algıyı tanımlamak, algının sınırlarını belirlemek ve resim sanatında sanatçının bu sınırlılıklarda, tasarımlarında nasıl faydalandığını bilmek önemlidir. Görsel düşünme ve görsel algı arasında sağlam bir köprü vardır. Bu nedenle sanat eğitimi, görme duyusunu kendine özgü bir bütün hâline getirmeyi de amaçlamalıdır.

Görsel düşüncenin oluşabilmesi için kişinin zekâsını, bilgi potansiyelini bilinçli olarak kullanması söz konusudur. Bilinç, duyu organları yoluyla edinilen bilgileri yorumlar, algılara yansır. Algılama sürecinin tamamı, “bilgi edinme” eylemini içerir. Algılama hiçbir zaman anlık değildir. Deneyim ve birikimleri yorumlama sürecini de içerir. Her algı, değişik bilgi birikimine göre şekillenir. Algı bir şeye dikkatimizi yönelterek o şeyin bilincine varmaktır. Bir olgu veya bir durum hakkında ne kadar çok bilgiye sahipsek onu o kadar iyi algılamışız demektir.

Sanat eğitiminde, öğrenciye tasarımı hazırlarken kullanabileceği ilkeler ve elemanlar öğretilir. Böylelikle öğrenci yaratıcılık potansiyelini, zekâsını bilgilerini de kullanarak bilinçli çalışmalar yapabilir.

Bir nesnenin, figürün, mekânın düşünce ve kavramın çizgisel anlatımla betimlenmesi desen yoluyla elde edilir. Bu anlatım, konunun niteliğine, sanatçının kültürel birikimine ve kişilik özelliklerine göre anlam kazanır. Sanatçının gözlem gücü, duyuları, algısı ve yaratıcılık kapasitesi de bu anlatımın niteliğini belirleyen etkenlerdir.

Bazı sanatçılar deseni, belirli bir ön hazırlık gerektirmeden günlük tutar gibi her an başvurulabilecek bir betimleme yolu olarak kullanmışlardır. Çoğu sanatçının araştırmalarını, incelemelerini, izlenimlerini, tasarımlarını; notlar, krokiler, eskiz ve çizimlerle anlatmayı doğal bir alışkanlık hâline getirdiği çalışmalar günümüze kadar ulaşmıştır. Alman sanatçı Albrecht Dürer'in (Albert Dürer) baskı çalışmalarında, İtalyan sanatçı Leonardo da Vinci'nin (Leonardo da Vinci) çeşitli konularda yaptığı çalışmaların temelinde desenin yer aldığı görülür (Görsel 1.4., 1.5.).

Görsel 1.4. Aziz Jerome'un (Cerom) Çalışma Odası, 1514, Albrecht Dürer, Devlet Güzel Sanatlar Müzesi, Almanya

Görsel 1.5. Anatomi Çalışması, 1510, Leonardo da Vinci, Kraliyet Kütüphanesi, Windsor Kalesi, İngiltere

Fransız ressam Dominique Ingres'a (Dominik Engır) göre tablonun çizgisi ve çizgiler yoluyla oluşturulan biçimsel yapısı, renginden ve renk uyumundan çok daha önemlidir (Görsel 1.6.).

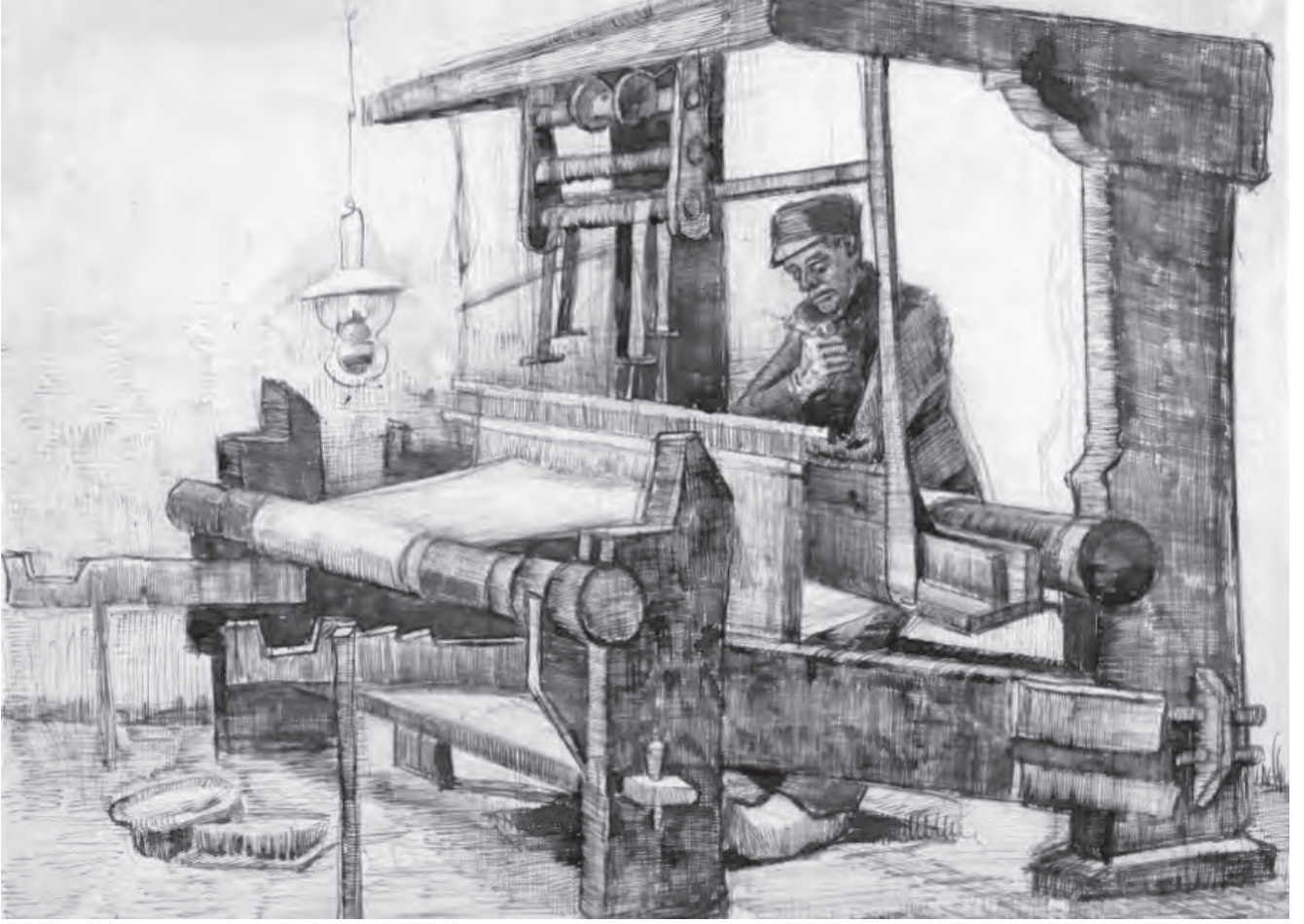
Resim öğrenimi desen çizmekle başlar. Renkler, ışık-gölgeler ve tablonun kompozisyonu desenin temeli üzerine kurulur. Desen altyapısı iyi tasarlanmamış, iyi kurgulanmamış bir çalışma; temelsiz bir yapı, iskeletsiz bir beden gibidir.

Resim, mimarlık ve heykel sanatlarında da her tasarı desenle başlar. Ancak bu başlangıç aynı zamanda resim sanatında bir son olacak kadar kuvvetlidir ve önem taşır. Ressam, desen yoluyla doğayı inceleyerek tasvir eder ve yorumlar. Bu inceleme ve yorumlamada kullandığı tek araç çizgidir (Görsel 1.7. ve 1.8). Tek başına çizgi; desenin biçim güzelliğini, kıvraklığını, hareketini canlandırmaya yeterlidir.

Desen plastik sanatların her alanında kullanılır. Desen çizimi deneyim ve kavrayış kazandırır. Bireylerin kendilerini disiplin altına almalarını sağlamakla beraber bireylere estetik okuma, algılama ve yorumlamayı öğretir. Ayrıca bireylerin görsel, mantıksal ve matematiksel düşünme becerilerini geliştirir. Desen eğitimi her alanda kullanılabilecek yaratıcı davranışlar oluşturur. Kişilerin özgür, özgün düşünme ve üretme kapasitelerini de geliştirir.

Görsel 1.6. Genç Kız Portresi, 1815, Ingres, Hermitage (Hermitic) Müzesi, St. Petersburg, Rusya

Görsel 1.7. Dokumacı, 1884, Vincent Van Gogh, Van Gogh Müzesi, Amsterdam

Görsel 1.8. Dokumacı, 1884, Vincent Van Gogh, Van Gogh Müzesi, Amsterdam

Desende Kullanılan Araç-Gereçler

Desen çizmek için yüzey üzerinde iz bırakabilen her tür malzeme kullanılabilir. Farklı etkiler elde etmek için çeşitli malzeme ve teknikler kullanılır. Desen çizmek için kullanılacak malzemenin zenginliği teknolojinin gelişmesi ile artmıştır. Desende malzeme çeşidi ne kadar çok artmış olsa da ana malzemelerin kullanımı, geçerliliğini sürdürmeye devam etmektedir.

Kurşun Kalem: Eğitim hayatı boyunca herkesin çokça kullandığı, desen çalışabilmek için ulaşılabilir en kolay ve ekonomik araçtır. Yapılan desende en sertinden en yumuşağına kadar çalışma imkânı veren kurşun kalem serileri, en açık tondan en koyu tona kadar birçok çizgi zenginliği barındırır.

Desende kurşun kalemin nasıl tutulacağı kişiye özel bir durumdur. Kişinin kalemi tutuşu, kendini en iyi ifade ettiği tutuş şeklidir. Çünkü desen bir ifade aracıdır. Desen çalışmak için üretilmiş özel kalem serileri bulunmaktadır (Görsel 1.9. ve 1.10).

H: İngilizce “hard” (sert) sözcüğünden gelir. “H” harfinin yanındaki rakamlar yükseldikçe kalemin sertlik (açık tonluluk) değerinin arttığını gösterir (Görsel 1.11., 1.12. ve 1.13).

B: İngilizce “black” (siyah) sözcüğünden gelir. Kalemlerin koyu, yumuşak uçlu seviyelerini gösterir. “B” harfinin yanındaki rakamlar yükseldikçe kalemin koyuluk ve yumuşaklık seviyesi artar.

F: “Fine” başlangıç noktası olarak kullanılır. Ne açık ne koyu ne yumuşak ne de sert olarak ifade edilir. Kalemlerin sertlik değerleri içerisinde yer almasına rağmen “F” sertlik değeri, resim çalışmalarında fazla tercih edilmez.

...5H, 4H, 3H, 2H, H, F, HB, B, 2B, 3B, 4B, 5B...

Görsel 1.9. Kurşun Kalemin Sertlik ve Yumuşaklık Seviyeleri

Görsel 1.10. Desen Çalışmak İçin Üretilmiş Kalem Serileri Örnekleri

Görsel 1.11. Kır Kahvesi, 1913, Hoca Ali Rıza, Özel Koleksiyon

Görsel 1.12. Kedi, 1832, Edouard Monet (Edvar Mone), Metropolitan Müzesi, ABD

Görsel 1.13. Grup, 1641, Paulus Potter (Polus Potir), Rijks Müzesi, Amsterdam

Bilgi Notu

16. yüzyıl sonlarında başta bir cins doğal karbon olan grafitten, arduvazdan ya da benzeri malzemeden üretilen ince çubuk, önceleri bir sopa takılmış grafit parçası biçiminde olan kurşun kalem, sanatçılar tarafından ancak 17. yüzyılda kullanılmaya başlanmıştır. Bu tarihten önce sanatçılar çizim ve taslaklarını fırça, metal kalem, kömür kalem ve mürekkepli kalemle yapıyorlardı. 17. yüzyılda yazının yanı sıra pek çok taslak çalışmasında kurşun kalemin kullanılması yaygınlaşmıştır.

18. yüzyılda Fransız bilim adamı Nicolas Jacques Conte'nin (Nikola Cak Konte) grafit ve kil karışımıyla elde ettiği kurşun kalemlerin grafit ve kil oranlarına göre sertlik derecesi farklılık kazanmıştır. Kurşun kalem tekniğindeki bu gelişmeyle 18. ve 19. yüzyıllarda bazı sanatçılar, çizimlerinde açık-koyu tonlamalar yapmalarına karşın pek çok sanatçı, yalın çizgiselliği ya da sınırlı bir tonlamayı yeğlemiştir.

Füzen: Fransızca bir terim olan “füzen” kelimesinin Türkçedeki karşılığı “kömür kalem”dir. Sanatçıların bir desen malzemesi olarak kullandığı füzen büyük ölçekli çalışmalarda tonal etki yaratmakta oldukça etkilidir. Füzen; pamuk, parmak vb. araçlarla yüzey üzerinde farklı tonal değerler elde etme olanağı sağlar. Füzen ile yapılan çalışmaların silinmesini ve dökülmesini önlemek için yüzeye sabitleme işlemi (fikse) yapılmalıdır (Görsel 1.14. ve 1.15).

Görsel 1.14. Füzen Kalem Örneği

Görsel 1.15. Füzen Kalem Örneği

Görsel 1.16. Portre, 1508, Albrecht Dürer, Özel Koleksiyon, Viyana

Görsel 1.17. Andrea Quaratesi Portresi, 1532, Michelangelo (Mikaelangelo), British Müzesi, Londra

Bilgi Notu

Fiksatif: Tebeşir, pastel ve kömür kalemle yapılan resmin ya da desenin pigmentlerinin yüzeyde kalmasını, dağılmasını önlemek için resim üzerine püskürtülen renksiz, sabitleyici madde. Fiksatif oluşturmak için genellikle saydam reçine ve alkol karışımlarından oluşan sabitleyici bir solüsyon kullanılır.

Görsel 1.18. Molière'nin Perdesi Üzerine Çalışmalar, Ingres, Metropolitan Müzesi, ABD

Divit Uçları ve Mürekkepli Kalemler: Desen çiziminde kalıcı ve hızlı çizime yardımcı bir malzeme olan mürekkeple çeşitli uçlar kullanılarak resimler yapılır. Çini mürekkebi ve divit ucu resim sanatında uzun zamandır kullanılan araçlardır. Teknolojik gelişmeler neticesinde bu uçların kalemleri de üretilerek kullanım kolaylığı sağlanmıştır. Daha çok karikatür, ilüstrasyon gibi çizimler için kullanılıyor olsa da sanatçıların desen için de kullandıkları bir araçtır (Görsel 1.19. ve 1.20.).

Görsel 1.19. Divit Uçları

Görsel 1.20. Çeşitli Mürekkepli Kalemler

Görsel 1.21. Ağaçla Birlikte Samanlı Kulübe, 1650, Rembrandt Van Rijn (Remrant Van Rij), Özel Koleksiyon, İngiltere

Görsel 1.22. Altı Yastık Çalışması, 1514, Albrecht Dürer, Metropolitan Müzesi, ABD

Fırça ve Mürekkep: Lavi, şeffaf bir renk kullanılarak koyu, orta, açık ton dereceleriyle yapılan resimdir (Görsel 1.23.). Sulandırılmış mürekkep (çini mürekkebi), kahverengi kurum boya (bistre) ya da sulu boyayla geniş bir yüzey üzerine fırçayla yapılan boyama tekniğine lavi denir (Görsel 1.24.). Genellikle dış çizgilerin mürekkep ya da kurşun kalemle belirtildiği bu tür resimlerde boya, desenlere derinlik ve hacim kazandırır. İlk kez 15. yüzyıl sonunda Rönesans Dönemi'nin ünlü İtalyan ressamlarından Botticelli (Botiçelli) ve Leonardo da Vinci'nin yapıtlarında görülen lavi, 16. yüzyılda geliştirilerek Veronese'in (Verones) çizimlerinde zeminde iki tonda uygulanmaya başlanmıştır. Bu durum Nicholas Poissin eserlerinde görülebilir (Görsel 1.25.). Manzara taslakları yapmaya elverişli olduğu için 18. ve 19. yüzyıllarda kent ve arkeolojik alan görünümü yapan topoğrafya ressamlarınca yaygın olarak kullanılmıştır.

Görsel 1.23. Fırça ile Oluşturulmuş Mürekkep Dokusu

Görsel 1.24. Çini Mürekkebi ve Fırça

Görsel 1.25. Baküs Şenliği, 1635, Nicholas Poussin (Nikolas Pussen), New York Metropolitan Müzesi, ABD

Görsel 1.26. Evin Bahçesi, Pietro Di Gottardo Gonzaga (Ganzaga), Hermitage Müzesi, Rusya

Görsel 1.27. Üç Adam ve Bir Kadın Grubu, 18. yy. Francesco Guardi (Francesko Gardi), Thaw Koleksiyonu.

Ölçme ve Değerlendirme

Aşağıdaki açık uçlu soruları yanıtlayınız.

1. Desenin tanımını yazınız.

.....

2. Plastik sanatlarda desenin önemi nedir? Gerekçeleri ile açıklayınız.

.....

3. Desen çiziminde kullanılan numaralı kalemlerin sırtına yazılan harf ve rakamların özelliklerini söyleyiniz.

.....

Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları yanıtlayınız.

4. Desen eğitimi hangi üçlünün koordinasyonuna dayanır?

A) Göz-bellek-bilek B) Kalem-kâğıt-silgi C) Boya-palet-fırça

D) El-bilek-dirsek E) El-göz-kalem

5. Aşağıdaki görsel hangi desen aracı kullanılarak yapılmıştır?

Görsel 1.28.

A) Kurşun kalem B) Mürekkep-divit ucu C) Kuru boya

D) Füzen E) Pastel

Aşağıdaki cümlelerin sonuna ifadeler doğruysa (D), yanlışsa (Y) yazınız.

6. Lavi; şeffaf bir renkle koyu, orta, açık ton dereceleriyle yapılan resimdir. ()

7. Çini mürekkebi ve divit ucu, yirminci yüzyılda kullanılmaya başlanan malzemelerdir. ()

8. Füzen ile yapılan çalışmaların yüzeyden dökülmesini önlemek için fiksatif kullanılır. ()

Atatürk'ün Söylev, Demeç Ve Halk İle Konuşmalarından

Atatürk; sanatı seven, sanatçılara değer veren ve onları destekleyen bir devlet adamıydı. Gençliğinden itibaren sanata ilgi duymuş ve sanatın bazı dallarıyla çok yakından ilgilenmişti. Güzel sanatların göz ardı edilerek muasır medeniyetler seviyesine ulaşamayacağını öngören Atatürk, konuşmalarında sözü, sık sık güzel sanatlara getirmiştir.

Atatürk, 11 Eylül 1924'te Bursa'nın kurtuluş yıl dönümü nedeniyle yapmış olduğu konuşmanın bir bölümünde "Arkadaşlar, inkılabımız Türkiye'nin asırlar için saadetine kâfidir (yeterlidir). Bize düşen onu idrak ve takdir ederek çalışmaktır." demiştir.

Atatürk, Onuncu Yıl Söylevi'nde güzel sanatlardan şu şekilde bahsetmektedir: "Şunu da ehemmiyetle tebarüz etmeliyim ki (belirtmeliyim ki) yüksek bir insan cemiyeti olan Türk milletinin tarihî bir vasfı da güzel sanatları sevmek ve onda yükselmektir. Bunun içindir ki milletimizin yüksek karakterini, yorulmaz çalışkanlığını, fitri (doğuştan gelen) zekâsını, ilme bağlılığını, güzel sanatlara sevgisini, millî birlik duygusunu mütemadiyen (devamlı surette) ve her türlü vasıta ve tedbirlerle besleyerek inkişaf ettirmek (meydana çıkarmak) millî ülkümüzdür."

16 Mart 1923 günü Türk Ocağı'nda esnaf cemiyetinin çayında yapmış olduğu konuşma, sanat ve sanatçı üzerine bir önderin kristalleşmiş dilek ve önerilerini yansıtmaktadır.

"Bir milleti yaşatmak için birtakım temeller lazımdır ve bilirsiniz ki en mühimlerinden biri sanattır. Bir millet sanattan ve sanatkârdan mahrumsa tam bir hayata malik (sahip) olamaz. Böyle bir millet bir ayağı topal, bir kolu çolak, sakat ve alil (hasta) bir kimse gibidir. Hatta kastettiğim manayı bu sözde ifadeye kâfi değildir. Sanatsız kalan bir milletin hayat damarlarından biri kopmuş olur. Yalnız şunu söyleyeyim ki milletlere ferden sanatkâr yetiştirmek kâfi değildir. Herhangi sanatta emniyetle terakki (ilerleme) arzu edilirse aynı meslek ve sanatta bulunan insanların mütesanit (dayanışma hâlinde) bir şekil altına girmesi lazımdır. Bir millet sanata ehemmiyet vermedikçe, büyük bir felakete mahkûmdur. Yalnız gördüklerimizle iktifa (yetinme) etmeyelim. Bu görgü bu gün için kâfi değildir. Babalarımız, babalarımızın babaları; sanatla, millete hayat ve saadet verecek sahalarla lüzumu kadar iştigal etmemişlerdir (meşgul olmamışlardır)."

Konya'da Türk Ocağı'nda yaptığı konuşmasında zihniyet sorununu tazeleyen Atatürk, tarihsel eleştiri içinde, benlik ve ulus kavrayışı konusunda, halk ile aydın sınıfının kaynaşmasının yöntemini gösterir ve aydınların tüm dünyayı tanıdığı halde, kendisini tanımadığını; bu durumun ele alınmasının gereğini vurgular. Bu noktanın Türk resmi, Türk heykeli ve benzeri güzel sanatlar ürünlerimiz için belki de en çok kaynaklık yapabilecek bir olgu olduğunu anmak zorunluluğu ortadadır. Bir suale vermiş olduğu cevabında da şöyle demiştir: "Efendiler! Söz söyleyen arkadaşlarımızdan biri bana nereden ilham ve kuvvet aldığımı sordu. Bu suale kısa bir cevap vermek isterim. Diyebilirim ki, bu günkü intibahı (uyanışı) düne, maziye medyunuz (borçluyuz)."

Atatürk ve Resim-Heykel Kitabı, s. 39-50, İş Bankası Yayınları

Görsel 1.29. Ulu Önder Atatürk Kitap Okurken

2. ÜNİTE

9.2. DESEN NASIL ÇİZİLİR?

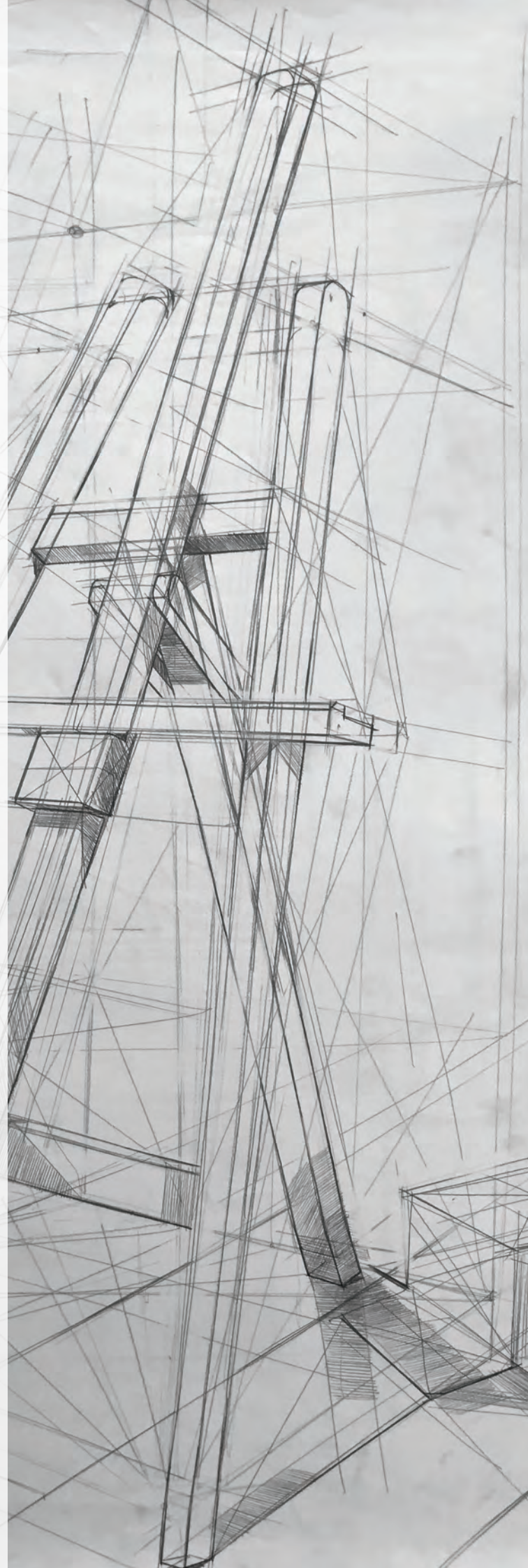
9.2.1. DESENİ
OLUŞTURAN
TEMEL
ELEMENLAR

9.2.1. DESENİ
OLUŞTURAN
TEMEL İLKELER

9.2.1. DESENDE ÜSLUP

“Gözün ağlaması, kızarmasından belli olur. Desen için de aranmış, seçilmiş, formu iyi anlatan çizgi bulunmalıdır.”

Cemal Tollu
(Bigalı Şeref, “Resim Sanatı” s. 71)

9.2. DESEN NASIL ÇİZİLİR?

Hazırlık Çalışması

1. İnsan, çizim yapmaya neden ihtiyaç duyar?
2. Farklı gördüğünüz desen örneklerini toplayarak sınıfa getiriniz.
3. Leonardo da Vinci, Rembrandt, Osman Hamdi ve Hoca Ali Rıza'nın desenlerinde açık-koyu, ışık-gölge ve çizgiyi nasıl kullandıklarını inceleyiniz.
4. Henri Matisse (Henri Matis), Kathe Kollwitz (Keti Kolvitz), Jacques Louis David'in (Jak Lui David) desenlerini inceleyiniz, kullandıkları yöntemler hakkındaki fikirlerinizi sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Teknik Terimler ve Kavramlar

Form, teknik, görsel dil, soyut, dışavurumcu, biçim, ışık-gölge.

9.2.1. DESENİ OLUŞTURAN TEMEL ELEMANLAR

Desende Çizginin Önemi

Çizgi: Çizgi en basit anlatımı ile noktaların yan yana gelmesinden oluşur. Resim sanatında çizgiyi, hareketin sürekli izi olarak tanımlayabiliriz. Doğaya baktığımızda çizginin varlığından söz edilemez. Doğada gördüğümüz formların biçimleri (dış sınırları), ışık-gölgenin ve renklerin ayırım yerleri, desende yüzeye çizgi olarak aktarılır. Dili çözümlendiğinde çizgi ile her şeyi anlatmak mümkündür.

Sanatçılar, imgesel kurgularını veya üç boyutlu nesneleri iki boyutlu yüzey üzerine aktarırken ilk olarak çizgiyi kullanırlar. Çizgi, görsel notlar alırken kaçınılmaz olarak başvurulan bir yöntemdir (Görsel 2.1.).

Çizgi duyguları, yeteneği, sezgileri, hayal gücünü desen olarak ortaya çıkaran önemli bir araçtır. İsveçli ressam Paul Klee (Pol Kle) ve Hollandalı ressam Piet Mondrian (Pie Mondriyan) çizgiyi yaşayan bir kişi gibi görür ve onunla geziye çıkmadan önce dilinin öğrenilmesi gerektiğini söylerler (Görsel 2.2.).

Bir desen çalışmasında yer alması gereken öğelerin tamamına çizgi aracılığı ile ulaşılabilir. Çizgi ile çalışmalara ton, ışık-gölge, doku, biçim ve form etkisi vermek mümkündür. Bu özellikleri itibarıyla çizgi, desenin en önemli elemanıdır.

Görsel 2.1. Sanatçının Annesi, Albrecht Dürer, 1514, Kupferstichkabinett (Kopferschneidkabinett) Müzesi, Berlin

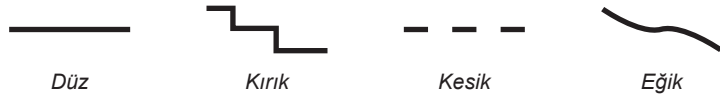

Görsel 2.2. Krizantem, Piet Mondrian, 1908, Guggenheim (Gugenhaym) Müzesi, New York

Çizgi Çeşitleri: Çizgiler biçimlerine, konumlarına, şiddetine, birbiriyle ilişkilerine göre gruplandırılabilir (Görsel 2.3.).

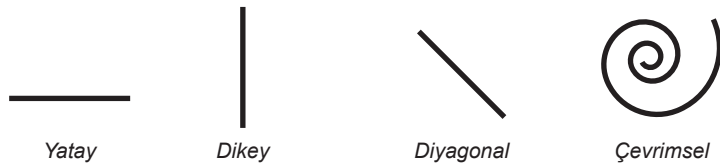
Biçimlerine Göre:

- Düz
- Kırık
- Kesik
- Eğik

Konumlarına Göre:

- Yatay
- Dikey
- Diyagonal
- Çevrimsel/helezonik

Şiddetine Göre:

- Kalın
- İnce
- Koyu
- Açık

Birbirleriyle

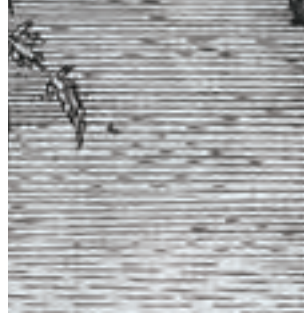
İlişkilerine Göre:

- Çapraz
- Kesişen
- Paralel

Görsel 2.3. Düz Çizgi

Görsel 2.3. Kesik Çizgi

Görsel 2.3. Kırık Çizgi

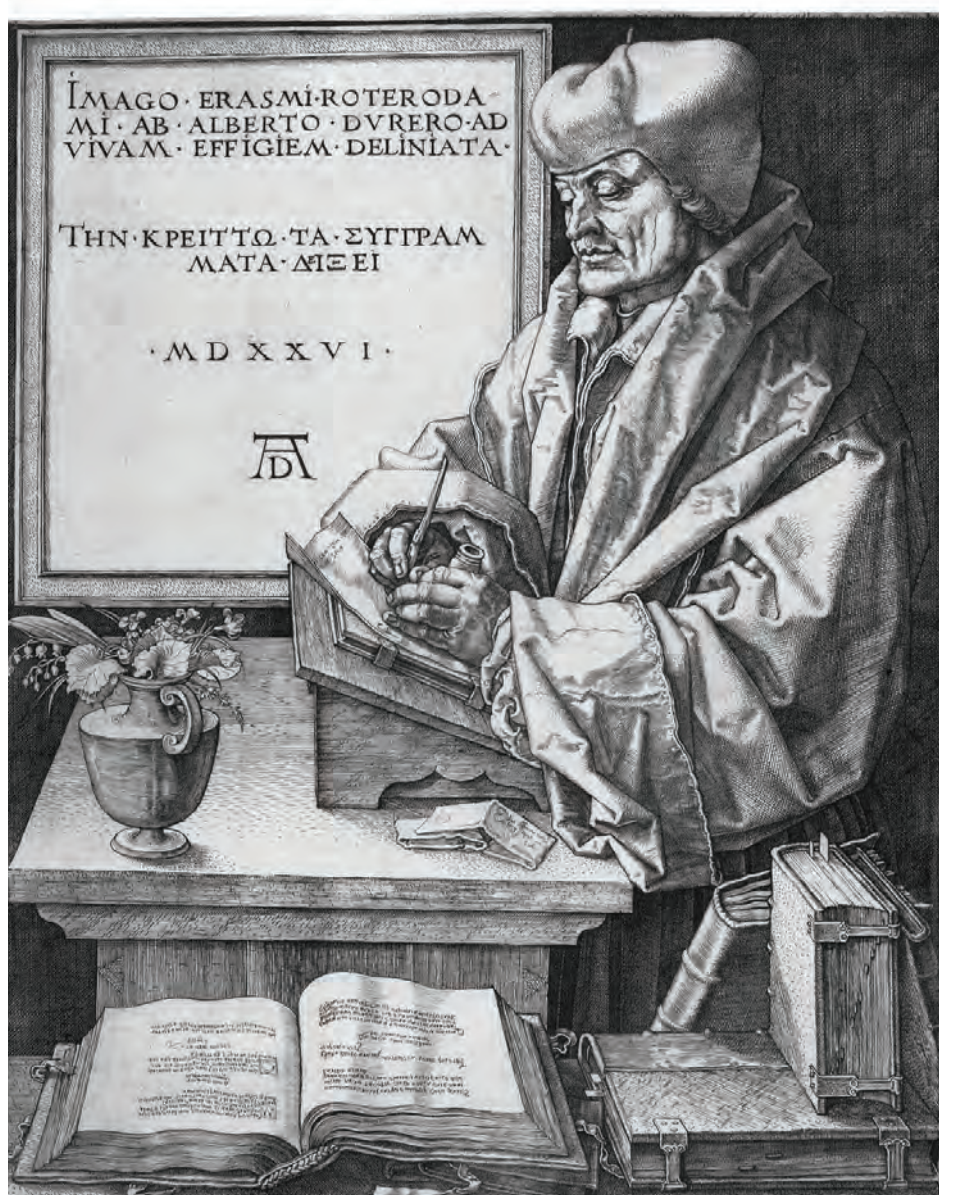
Görsel 2.3. Çevrimsel Çizgi

Görsel 2.3. Diyagonal Çizgi

Görsel 2.3. Çapraz Çizgi

Görsel 2.3. Erasmus Rotterdam'da, 1526, Albrecht Dürer, Metropolitan Müzesi, ABD

Görsel 2.3. Kesişen Çizgi

Görsel 2.3. Açık-Koyu Çizgi

Görsel 2.3. Kalın-Ince Çizgi

Etkinlik

Çizgi Pratikleri

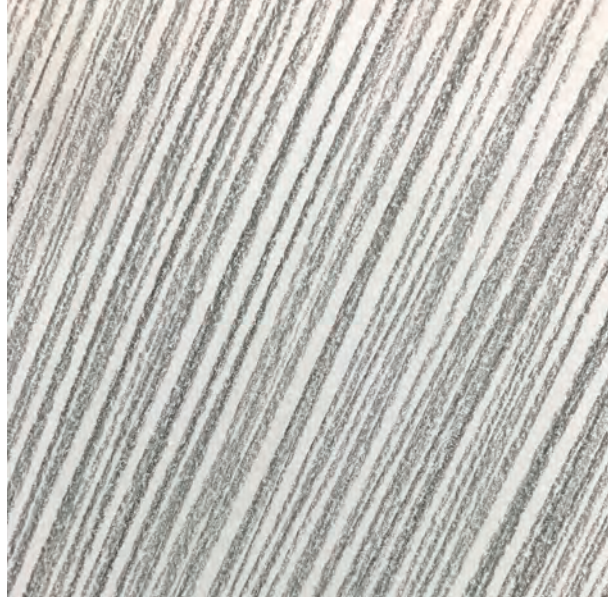
Bu aşamadaki uygulamalarda dikkat edilmesi gereken kural ve öneriler:

- 50x70 cm beyaz kâğıt kullanılmalıdır.
- Çok sert ya da çok yumuşak kalem kullanımından kaçınılmalıdır.
- Çizim bilek hareketleriyle değil, kol hareketleriyle gerçekleştirilmelidir.

Çizgi pratiği ile el ve göz koordinasyonunu geliştir. Bunun yanında çizginin tüm etkileri algılanır ve çizgi kullanımında yetkinlik kazanılır.

Görsel 2.4. Farklı Yönlere Elips Pratikleri

Görsel 2.5. Birbirine Paralel Sağ Üstten Sol Alta Doğru Diyagonal Çizgi Pratikleri

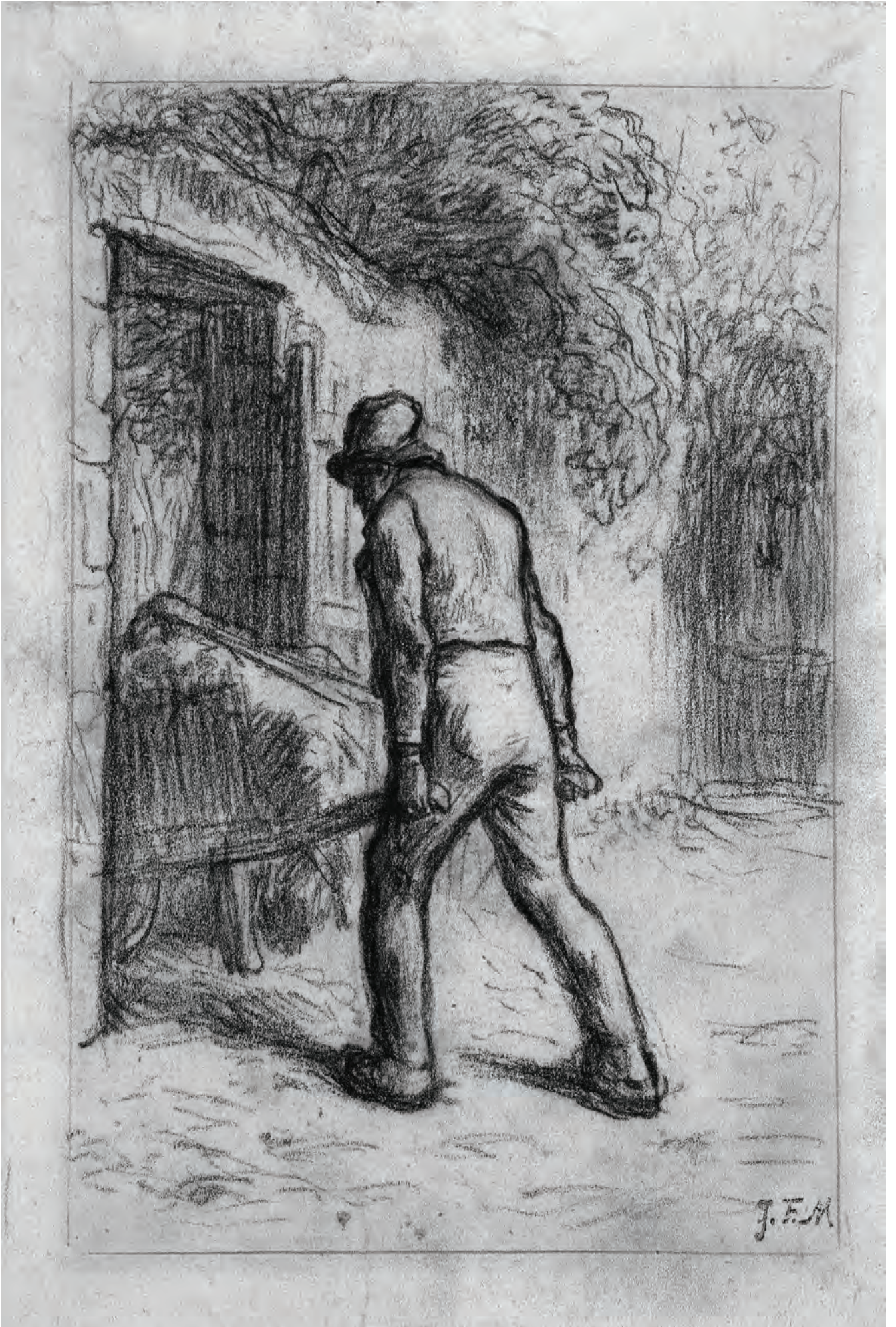

Görsel 2.6. Birbirine Paralel Sağdan Solaya Saldan Sağa Yatay Çizgi Pratikleri

Görsel 2.7. Birbirine Paralel Yukarıdan Aşağıya Doğru Çizgi Pratikleri

- Görsellerdeki çizgi çalışmalarını eskiz defterinize farklı yönlerde çoğaltarak yapınız.

Görsel 2.8. El Arabalı Köylü, Jean Francoise Millet(Jan Fransuaz Mile), Ulusal Galeri, Washington

Çizginin Yetkin Kullanımı

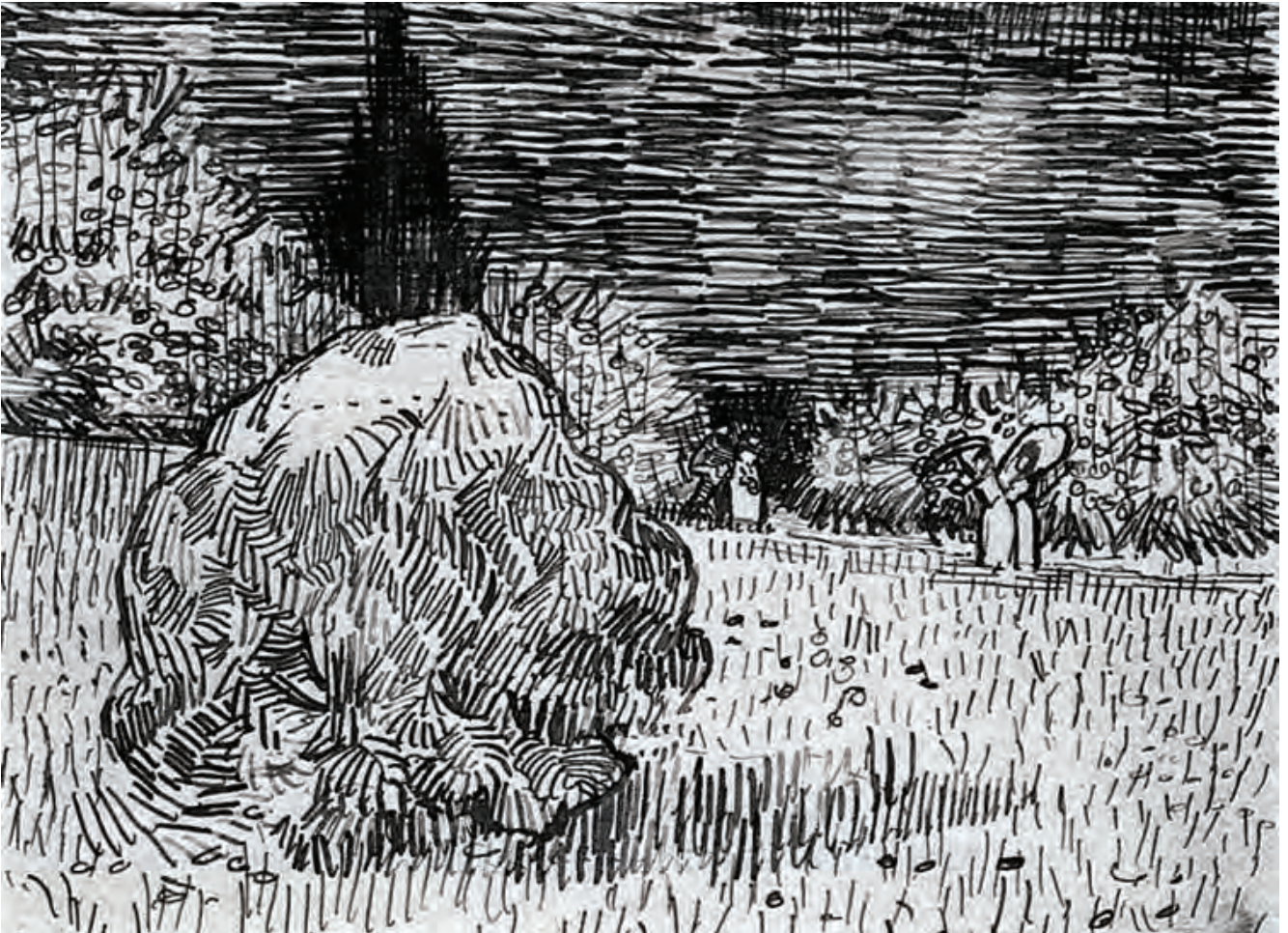
Güçlü ve sağlam bir çizgiye ulaşabilmek için duygusal, sezgisel, teknik birikimlerin yanında bıkmadan usanmadan çalışmak gerekir. Göz, beyin ve el koordinasyonu çalışarak gelişir. Bu çalışma yetenek ile birleştiğinde çizgi anlam kazanır. Çizme eyleminin sürekliliği, yapılan işlerin gelişim ve başarısını mümkün kılar.

Resim sanatı için de çizgi; zengin, arı ve yetkin bir anlatım aracıdır. Özellikle yirminci yüzyıl başında görsel dil üzerine birçok araştırma yapılmıştır. Yapılan çalışmalarda çizginin simgesel anlamlar taşıyabileceği üzerinde durulmuş ve çizgi çeşitlerinin insanların ruh hallerinin bir yansıması olduğu sonucuna varılmıştır.

Norveçli sanatçı Edvard Munch (Edvird Münk, Görsel 2.9.), Hollandalı sanatçı Vincent Van Gogh (Vinsent Van Gogh, Görsel 2.10.), Alman sanatçı Johann Adam Klein (Coan Edım Kleyn, Görsel 2.11.) ve İtalyan ressam Raffaello (Rafaello Görsel 2.12.) duygularını resimlerine çizgilerle aktarabilen sanatçılardandır.

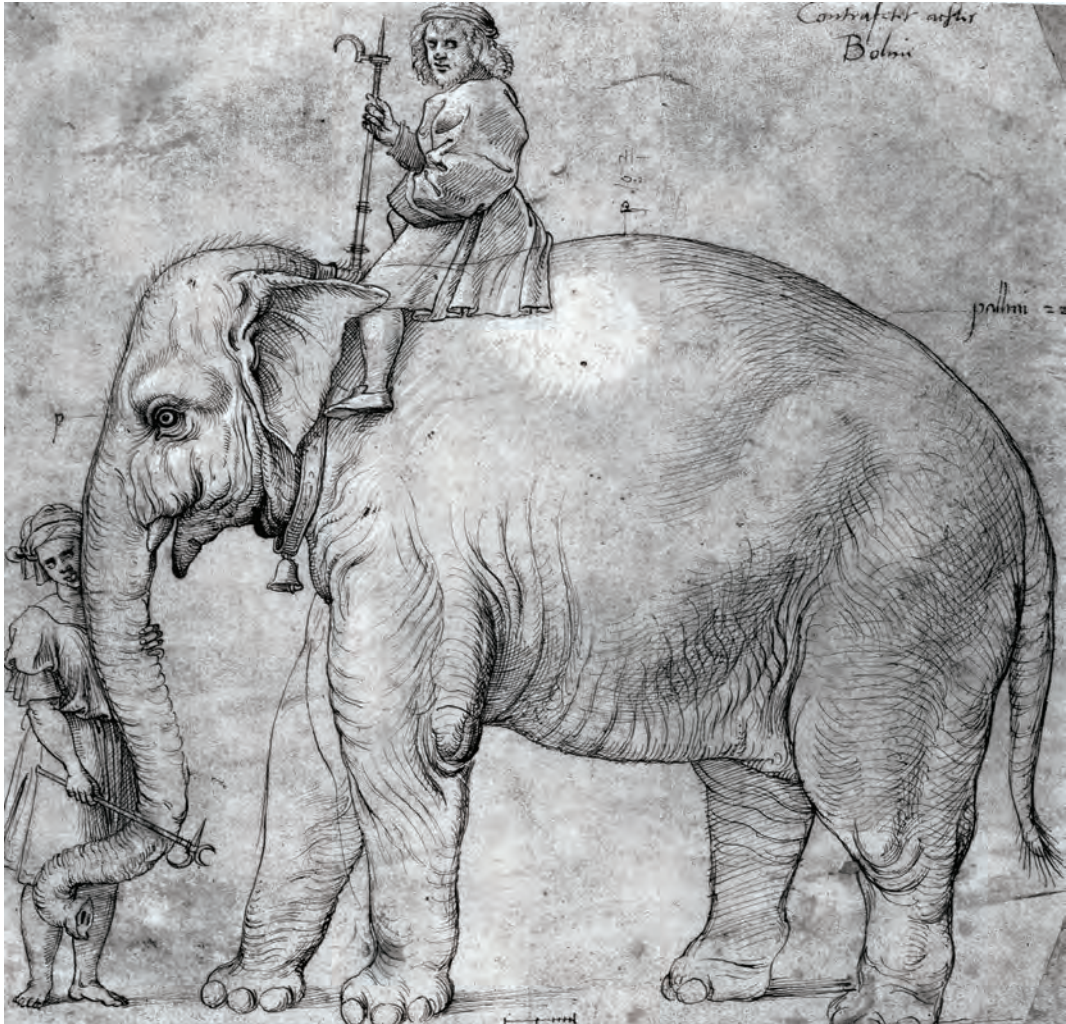
Görsel 2.9. Sokak, 1885, Edvard Munch, Munch Müzesi, Oslo, Norveç

Görsel 2.10. Parktaki Çalı, 1881, Vincent Van Gogh, Özel Koleksiyon

Görsel 2.11. İki At ve Sürücü, 1819, Johann Adam Klein, San Francisco Güzel Sanatlar Müzesi, ABD

Görsel 2.12. Fil, 1516, Raffaello, Kupferstichkabinett Müzesi, Berlin

Çizginin Işık-Gölge Etkisi

Bir nesnenin görülebilmesi için ışık kaynağına ihtiyaç vardır. Bu kaynaklar, doğal ışık kaynağı olabileceği gibi yapay ışık kaynağı da (ampul, el feneri, mum, ateş vb.) olabilir. Işığın şiddeti nesnelerin formlarını farklı algılamamızı sağlar. Işık, nesnelerin mekânla birlikte görünürlüğü ve tüm özellikleriyle kavranabilmesini sağlar. Nesneler mekândan ayrı düşünülemez. Işık ile gölge, mekânın ve nesnenin daha net görülmesini sağlar.

Desende çizginin sık ya da seyrek kullanılmasıyla tonal çeşitlilik elde edilir. Tonal çeşitlilik ışık, gölge etkilerinin oluşmasına katkı sağlar. Çizilecek olan formun yapısı, bulunduğu yer ile olan ilişkisi, nesnelerin birbiri ile olan ön-arka ilişkisi çizginin nasıl kullanılacağı konusunda önemli ipuçları verir. Derinlik etkisi, yan yana yakın tonların kullanılmasıyla elde edilir. Yan yana kullanıldığında birbirine zıt tonların yüzey üzerinde oluşturulan derinlik yanılsaması içerisinde öne gelme etkisi artar (Görsel 2.13.). Nesne etütleri yapılırken kullanılan her çizginin alfabedeki gibi bir harfin karşılığı olduğunu ve gelişigüzel harflerle anlamlı cümle kurulamayacağını bilmek gerekir.

Desen çizerken amaca uygun ışığı seçmek önemlidir. Desen, ışığın nesne üzerinde oluşturduğu tonal değerleri çizgi kullanarak anlatır. Tonal değerleri oluşturan çizgi, biçimlere üç boyutlu görünüm kazandırma olanakları sağlar (Görsel 2.14. ve 2.15.).

Rönesans Dönemi'nden itibaren sanatçılar, ışık-gölge etkileri için çizgiyi daha etkin kullanmaya başlamış; derinliği, hacmi, ön-arka plan ilişkisi güçlü çizimler yapmışlardır. Desen çiziminde, en açık ve en koyu resmin önünde, hafif griler resmin ortasında, daha soluk alanlar ise resmin arkasında oluşturularak kompozisyon üzerinde derinlik etkisi yaratılmış olur.

Görsel 2.13. Sarımsak Çalışması, 2017, Aksel, Zeydan GÖZ

Görsel 2.14. Elma Deseni, 2017, Kader Genç

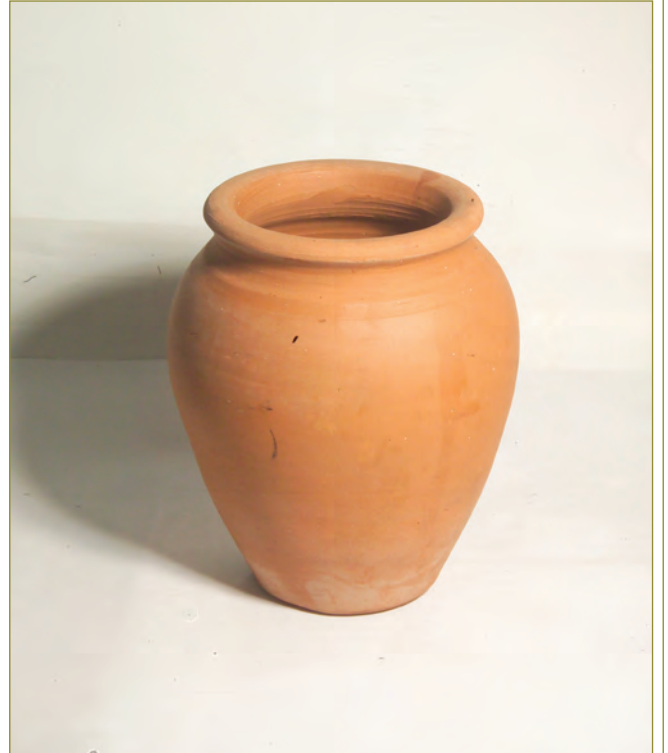
Görsel 2.15. Nar Deseni, 2017, Kader Genç

Etkinlik

- Toprak bir testiği ışığın yoğun olduğu bir pencerenin önüne koyunuz ya da bir ışık kaynağı ile tek noktadan nesneye ışık veriniz.
- Işığın nesnenin üzerindeki etkilerini (ışık-gölge, hacim, mekân, kontur, biçim) tartışınız. Toprak testiği etüt ederek ışığın nesne üzerindeki etkisini 35x50 cm desen kâğıdına uygun bir kalemle (HB- 2B-3B) çiziniz.

Görsel 2.16. İki Yönden Aydınlatılmış Testi

Görsel 2.17. Tek Yönden Aydınlatılmış Testi

Çeşitli Karakterlerde Çizgi Çalışmaları

Sanatçının sentez gücü, birikiminin yansımasıdır. Doğayı çözümlemedeki bakış farklılığı, olaylardan çıkardığı anlam, resmin çizimi ve kompoze etme tarzı sanatçının özgünlüğünü gösterir (Görsel 2.18. ve 2.19.). İspanyol ressam Pablo Picasso (Görsel 2.20.), Hollandalı ressam Van Gogh (Görsel 2.21.), aynı nesneleri; ağaçları, dağları, kuşları resmetmişlerdir. Ama bütün bu elemanlar, ressamlarda bambaşka biçim, renk ve anlamdadır. Her bir ressamın kendine özgü stili vardır.

Görsel 2.18. Öz Portre, 1852, Gustave Courbet (Gustav Kurbe), British Müzesi, İngiltere

Görsel 2.19. Genç Kız Portresi, 1769, Jean Baptiste Greuze (Jan Baptist Gruz), Hermitage Müzesi, Rusya

Görsel 2.20. Güvercin, 1961, Pablo Picasso, Londra, İngiltere

Görsel 2.21. Ayrıntı, Dört Karganın Manzarada Uçuşu, 1887, Van Gogh, Van Gogh Müzesi, Amsterdam, Hollanda

Etkinlik

- Aynı nesneyi farklı çizgi karakterleri kullanarak birkaç kez çalışınız.
- Çalışmaları tamamladıktan sonra çizgi karakterleri bakımından farklılıklarınızı inceleyiniz.

Görsel, 2.22. Sarımsak Çalışması, Oğulcan Öz, 2017

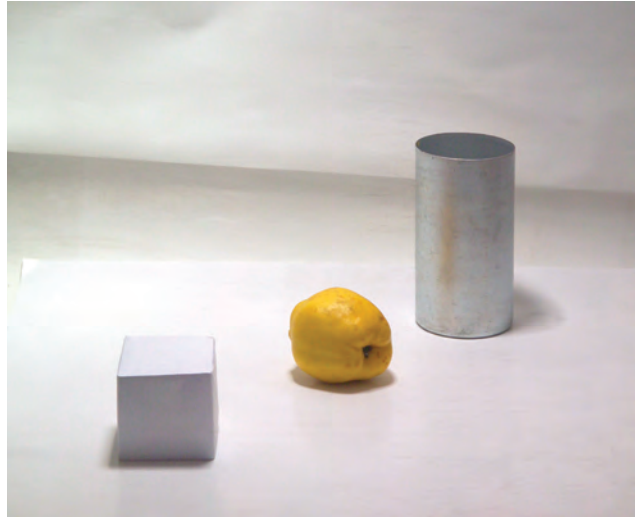
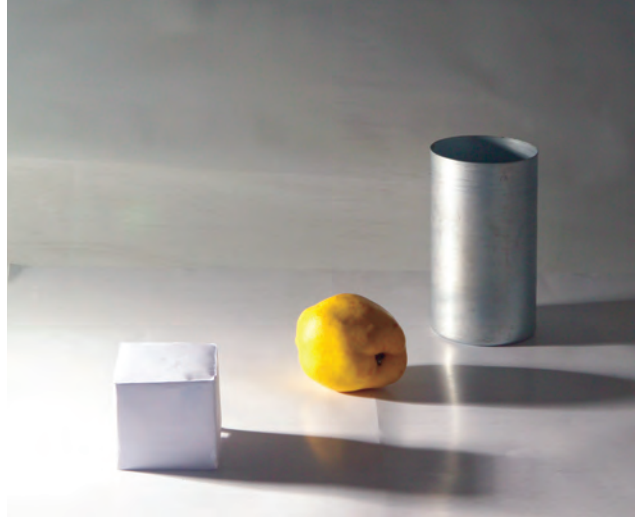
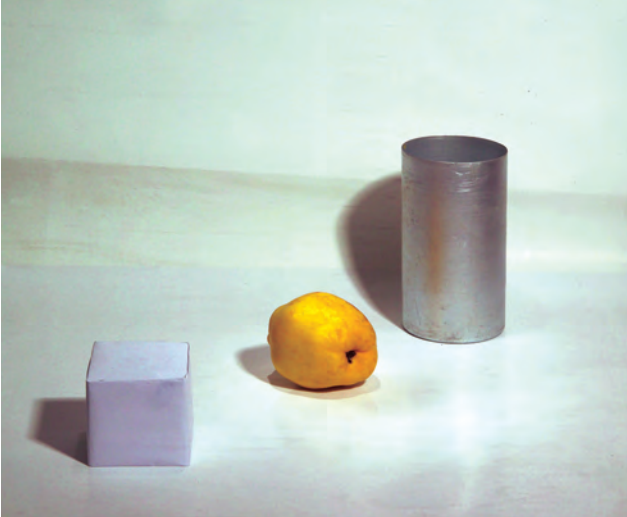

Görsel 2.23. Ağaç, Henri Matisse

Farklı Formlarda Işığın Etkisi

Işıksız bir ortamda nesnelerin görünmesi mümkün değildir. Bu nedenle ışığa ihtiyaç vardır. Nesneleri görebilmek için ışığın nesnenin üzerine düştükten sonra yansıyarak göze geri gelmesi gerekir. Görme eylemi bu şekilde oluşur. Farklı formlarda ışığın etkisi de değişir, ışığın şiddetine bağlı olarak gölgenin etkisi de değişir. Nesne üzerine düşen ışık ve oluşan gölge, doğru yönetildiğinde nesneler daha etkili görünüm alır. Işık ve gölge karşıtlığı nesnenin formunu verir.

Yuvarlak formlarda ışık-gölge durumu küp ve benzerlerine göre oldukça farklıdır. Küresel formlarda ışıktan gölgeye yumuşak bir geçiş varken küp ve benzeri formlarda yüzeylerin ışık alma durumlarına göre sert geçişler vardır. Dikdörtgen ve benzeri formlarda yüzeyin ışıkla olan açısı aynı olduğu için yüzeydeki ışık ve gölge miktarı homojendir. Yuvarlak formlarda ise yumuşak geçiş söz konusudur. (Görsel 2.24.)

Görsel 2.24. Aynı Düzendeki Yer Alan Farklı Formlardaki Nesnelere Işığın Değişik Açı ve Şiddetle Verildiği Örnekler

Etkinlik

- Farklı formlardan oluşan çeşitli nesneler seçiniz (yumurta, dikdörtgen prizma, patlıcan, üçgen prizma vb.).
- Seçtiğiniz farklı formlardaki nesnelerin düzenlemesini yapınız.
- Uygun ışık vererek (nesnelerin gölgeleri diğer nesneyi ortaya çıkaracak şekilde) ışığın nesne üzerindeki etkisini gözlemleyiniz.
- En doğru olduğunu düşündüğünüz ışık etkisinde 35x50 cm desen kâğıdına uygun (HB-2B-3B) bir kalemle çizin.

Parlak ve Mat Yüzeylerde Işığın Etkisi

Nesnelerin ışıqla olan ilişkisini parlak, mat, yansıtıcı ve emici olma durumları belirler. Parlak yüzeylerde ışık, gözümüze aynı şiddetle yansırken mat yüzeylerde ışığın emilerek (soğurularak) gözümüze düşük şiddetle yansıdığı görülür. Parlak yüzeyli nesnelerden yansıyan ışık, yakınlık etkisi yaratırken mat yüzeyli nesnelere yansıyan ışık uzaklık etkisi yaratır. Bunun nedeni ışığın şiddetinin parlak yüzeylerde kontrast (zıt) tonlar oluşturmasıdır. Desen çiziminde nesnelerin bu özelliklerinin dikkate alınması önemlidir.

Herhangi bir nesnenin veya varlığın yüzeyine düşen ışığın gözümüze yansıma biçimi, yüzeyin yapısal özelliğine göre farklılıklar gösterir. Yüzeyin pürüzsüz olması yansımanın yüksek olmasına sebep olur ki bu da bizde parlak yüzey hissi uyandırır.

Görsel 2.25. Metal Nesne

Görsel 2.26. Ahşap Nesne

Etkinlik

- Malzemeler: Çeşitli form ve renklerde cam şişeler, kumaşlar.
- Bu nesnelerin desenlerini 35x50 cm desen kâğıdına yüzeysel (parlak-mat) özelliklerine göre ayrı ayrı çiziniz.
- Çizim bittikten sonra resim kâğıtlarını altlık üzerine sabitleyerek atölyede izlenebilir duruma getiriniz.
- Arkadaşlarınızın çalışmalarında parlak ve mat yüzeyleri nasıl çözümlediklerini gözlemleyiniz.
- Ustaların bu konudaki çizimlerini inceleyerek parlak ve mat yüzeyleri doğru yansıtabilmek için ne gibi yöntemler seçtiklerini tartışınız.

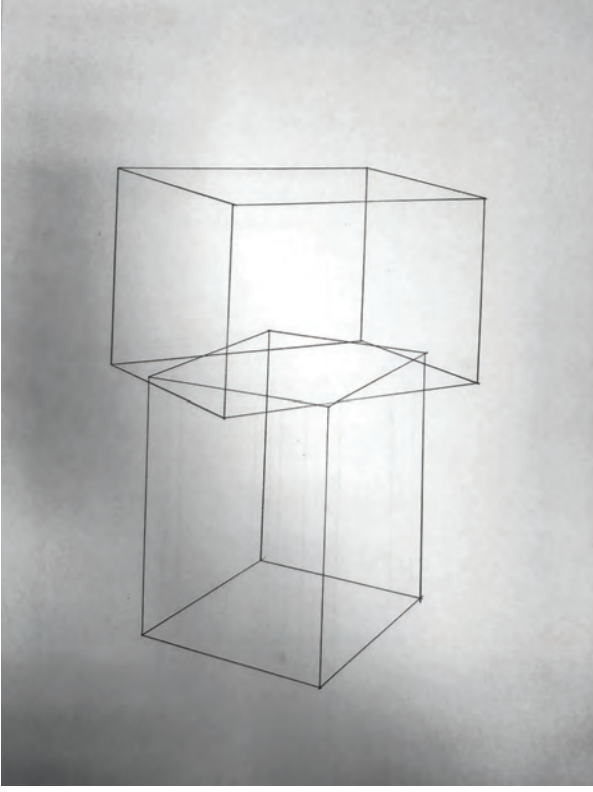

Görsel 2.27. Kompozisyon

9.2.2. DESENİ OLUŞTURAN TEMEL İLKELER

Desende Parça-Bütün İlişkisi

Görme eyleminin algılamaya dönüşmesi için nesnenin detaylardan arındırılıp en basit geometrik şekli ile düşünülmesi faydalıdır. Bunun için basit geometrik altyapıda parça bütün ilişkisini doğru algılamak ve parçaların kendi içinde birbirleriyle olan ilişkisini tespit etmek gerekir. Böylece en doğru bütüne ulaşılır.

Görsel 2.28.

Desende bütünü algılamak için desen çizimine başlarken çizimi yapılacak nesnelerin geometrik yapısı belirlenir. Üst üste konmuş iki tabure düzenlemesinde her iki nesne bir bütün olarak algılanıp her tabure için dikdörtgen form çizimi yapılır (Görsel 2.28.).

Desende bütünün parçalarını algılamak için ikinci aşamada bütünü kavrayıp basit geometrik şeklini belirledikten sonra nesnelerin özelliklerini belirleyen küçük parçaların büyük geometrik parçalara orantılı bir şekilde yine geometrik formlar olarak çizimi yapılır (Görsel 2.29.).

Desende parça bütün ilişkisini kavramak için geometrik olarak yerleştirilen büyük ve küçük parçalardan yararlanarak gözlemlenen nesnelerin doğal yapısının çizimine geçilebilir. Her bir parçanın bütün ile yapısal bağı incelenir (Görsel 2.30.).

Görsel 2.29.

Görsel 2.30.

Tüm inceleme ve yerleştirmelerle nesnelerin mekan, ışık ve gölge ile ilişkisi de incelenir. (Görsel 2.31.)

Görsel 2.31. Geometrik Kurgu Uygulanmış Tabure Çizimi, Ferhat Baştürk

Etkinlik

- Aşağıda verilen Hoca Ali Rıza'nın desenini parça bütün ilişkisine göre inceleyiniz (Görsel 2.32.).
- Sizde atölyenizde görseldeki benzeyen vazo, toprak küp, çaydanlık, vb. bir nesne seçerek atölyenizdeki bir masanın üzerine yerleştiriniz.
- Nesnenin bütününe bakarak basit geometrik formunu belirleyiniz.
- Görsel 2.33'te görüldüğü gibi ölçü yöntemini kullanarak atölyenizde sıraladığınız nesneler üzerinde uygulamalar yapınız.
- Seçtiğiniz nesnenin üzerinde kaleminizle 1 birimlik ölçü belirleyiniz.
- 1 birimlik ölçüyü nesnenin tamamına önce dikey sonra yatay uygulayarak birim sayılarını tespit ediniz.
- Bu yöntemi farklı nesneler üzerinde uygulayarak parça ve bütün arasındaki ilişkiyi kavramaya çalışınız.
- Öğrendiğiniz bu yöntemi eskiz defteriniz üzerinde pratik yaparak geliştiriniz.

Görsel 2.32. Kibrit ve Sürahi, Hoca Ali Rıza, Özel Koleksiyon

Görsel 2. 33. Desenin Birimlerle İfadesi

Hareket ve Form

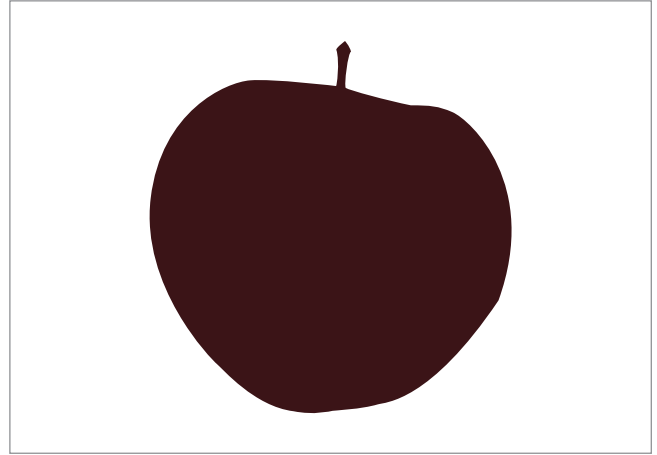
Biçim ve Form: Gündelik hayatta birbirlerine yakın kavramlar olarak kullanılsa da plastik sanatlarda birbirinden ayrı iki terimdir. Biçim, TDK'ya göre bir nesnenin dış çizgileri bakımından niteliği, dıştan görünüşü, şekil anlamında kullanılırken form, o nesnenin üç boyutlu görünümünü ifade etmek için kullanılır.

Modelin hareketi ile iki boyutlu yüzeyde modelin biçimi değişebilir ancak form aynı kalır. Bir nesnenin eni, boyu ve yüksekliği vardır. Bu nesnenin ışık-gölge ve hacim etkisiyle çizilmesi, gösterilmesi ve anlatılması formu ifade eder (Görsel 2.34.).

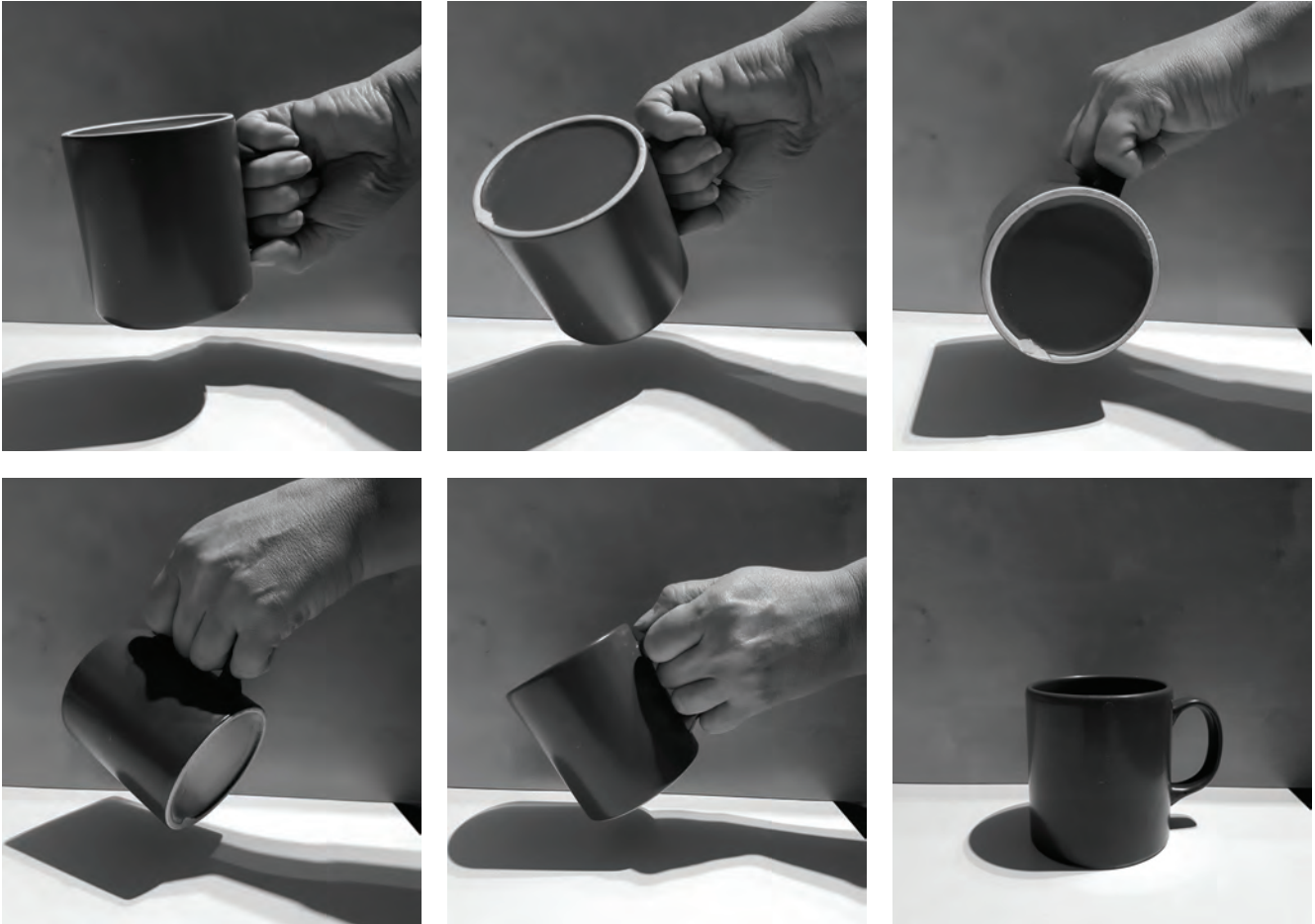
Kompozisyonlarda biçim ve form birlikte kullanılır ancak form, nesneleri temsil ederken biçim boşlukları da tanımlamakta kullanılabilir. Her ikisinin de biçim olduğu yüzey resmi de yapılabilir. Bu sanatçının tercihi ile ilgilidir. Doğu resmi daha çok biçimci iken Batı resminde form daha çok tercih edilmiştir.

Görsel 2.34. Form Örneği

Görsel 2.35. Biçim Örneği

Görsel 2.36. Silindirik Formdaki Bardağın Çeşitli Hareketlerle Biçimsel Değişikliğini Gösteren Örnekler

Desende Ritim

Ritim, farklı öğelerin düzenli olarak sıra ile ve belli aralıklarla birbirlerini izlemesidir (TDK).

Ritim, yaşamımızın her anında var olan bir olgudur. Kalbimizin atışında, doğada düzenli ve ölçülü olarak birbiri ardı sıra tekrar eder. Sanatta ise plastik elemanların biçim, çizgi, renk ve valörün ölçülü ve düzenli tekrarına ritim denir. Desende akıcılık, ölçülü vurgu kullanımı, çizgilerde yapılan tekrarlar ve birbirinden doğan geometrik alakalara göre uygun gruplandırılmaların düzenlenmesi ritimle ilgilidir. Dik ve yatay bölümlerden oluşan statik, diyagonal, hareketli ve eğik bölümlerden oluşan dinamik sistemin düzenlenmesi ritimlerle gerçekleşir. Sanat yapıtlarında ritim, farklı öğelerin bir araya gelmesinde ve düzenlenmesindeki araçlardan biridir. Ritim, yapıtın algılanmasında zaman etmenini gündeme getirir ve zamanı, yaşanan estetik bir boyut olarak yapıta dâhil eder. Görsel sanatlarda biçimlerin, çizgilerin ve renklerin yüzey üzerinde yer alış aralıkları ve tekrarları, yapıtın kendine ait ritmini oluşturur. Çizgiler arasında benzer şekildeki boşluklar ve tonlardan meydana gelen biçim tekrarları ritmin oluşmasına destek sağlar (Görsel 2.37. ve 2.38.).

Görsel 2.37. Alexandre Lethiere (Aleksandır Letir) Ailesi, 1815, Jean Auguste Dominique Ingres, Özel Koleksiyon

Bir parça içindeki nokta ve tireler süs unsurlarıdır, bunların ritmik durumu o parçanın ve süslerin toplu yönüdür. Eser üzerindeki genel izlenim, belirli parçalar ve kenarlar ritmi tanıtır.

Görsel 2.38. Yağmurda Çalışanlar, 1883, Van Gogh, Van Gogh Müzesi, Amsterdam, Hollanda

Görsel Denge

Denge, plastik elemanların çizimdeki kompozisyonunu oluşturmaya rağmen diğer bölümlerin kompozisyon dışına itilmesi sonucu oluşur. Denge doğada var olan bir olgudur. Eğer karanlık olmasaydı aydınlık tek başına bir anlam ifade etmezdi. Bir sanat eserinde de birbirine karşıt öğelerin olması o eserde dinamik yapıyı ortaya çıkarır. Büyük ustaların eserleri incelendiğinde koyu-açık, sıcak-soğuk renklerin, büyük-küçük, yatay-dikey ve farklı yönde dengelenmiş olduğu görülür (Görsel 2.39. ve 2.40.).

Sanat eserinde biçimlerin etkili olabilmesi kendi içlerinde, belirli bir düzenle verilmesine bağlıdır.

Resimde, heykelde, rölyefte (kabartma heykel) veya bir mimari yapıtta konuyu oluşturan nesneler veya olayları anlatış biçimi önemlidir. Anlatılış biçimlerinin içinde ritim ve denge gibi öğeler kullanılır. Bütün bu öğelerin uyum içinde bir arada olduğu eserler görsel dengeyi oluşturur.

Görsel 2.39. Propagandacının Yakalanması, 1789, İlya Repin, Tretyakov Devlet Galerisi, Rusya

Görsel 2.40. Breda Şehrinin Teslim Oluşu, 1635, Diego Velazquez, Ulusal Müze, Prado

Görsel denge, kompozisyonda zıt öğelerin bir araya gelip birbirlerini tartması ile meydana gelir. Görsel dengeyi yatay-dikey, uzun-kısa, ince-kalın, sık-seyrekle, büyük-küçük, boş-dolu gibi kavramlarda bulabiliriz.

Denge, bir kompozisyonun temel prensiplerinden biridir. Tasarımı meydana getiren elemanların dengesi genel etkiyi belirler. Böylece bir desen kompozisyonunda bütün parçaların görsel ağırlığının uyum içinde sunulması amaçlanır (Görsel 2.41.).

Kompozisyonda ilk önce en büyük biçim görülür. İzleyenin gözü, hâkimiyet kurulmuş bir alan arar. Benzer şekillerin bulunduğu düzenlemede farklı ton taşıyan bir biçim ayrıcalıklıdır ve tektir. Bu da vurguyu oluşturur.

Denge, desende merkezden çevreye ya da çevreden merkeze yönelen formların gözde bıraktığı düzenli tesirdir. Denge fiziki eşitlikten ziyade eşitsizlikte aranmalıdır. Kabaca iki tür denge vardır: Simetrik denge ve asimetrik denge (Görsel 2.42. ve 2.43.). Simetrik dengedeki eşit oranların aksine asimetrik dengede bir ağırlığın daha küçük merkeze ya da kompozisyonun sınırlarına olan mesafesi ve yarattığı kontrast etki bu dengeyi sağlayan unsurlardır.

Görsel 2.41. Evlilik Töreni, 1504, Raphael Sanzio, Pinacoteca di Brera (Pinekoteka di Brera) Galerisi, Milan, İtalya

Görsel 2.42. Asimetrik Denge, Bilbao Guggenheim Müzesi, İspanya

Görsel 2.43. Simetrik Denge, Pitti Sarayı, İtalya

Kompozisyonda bütünlük, dengeli bir düzen ile sağlanır. Modelin yer çekimi ile ilişkisi olan fiziksel denge desende önemli noktalardan biridir. Bu durum bisiklet süren bir insanın dengede durması gibi üzerinde düşünülmeden gerçekleştirilen bir eylemdir. Resim ve desende denge, çizimin olağan akışı içinde sanatçının sezgisi, gözlemleri, içsel birikimleri ile kendiliğinden oluşur ve kompozisyonda yerini alır.

Etkinlik

- Görseli 2.44'ü inceleyerek aşağıda belirtilen unsurları tespit ediniz. Tespitlerinizin sonucunda belirtilen kavramları desene katkılarını tartışınız.
- Yatay-dikey
- Uzun-kısa
- Açık- koyu
- İnce-kalın
- Büyük-küçük
- Simetrik-asimetrik

Görsele 2.44. Kompozisyon, Giorgio Morandi (Ciorciyo Morandi)

Desende Birlik

Desende seçilen konu (figür veya herhangi bir nesne) ne olursa olsun, kendi başına bir bütünlük sağlamak zorundadır. Her resim, her desen başlı başına bir organizmadır. Organizma, kendisini meydana getiren bütün öğelerin birbirleri ile bağlantılı ve uyumlu iş birliğine denir. Deseni meydana getiren elemanların her birinin desenin genel birliğinin bir ögesi olarak uyum içinde betimlenmesi gereklidir. Bu elemanların birbirleri ile ilişkisi hem biçimsel, hem de organik olarak bütünlüğü sağlamalıdır.

Birleştirici niteliği içeren esasların ön plana çıkarılması ve tüm öğelerin biçimsel ve kurgusal uyum içinde amaca yönlendirilmesi desende bütünlüğü sağlar. İşlenen konu ne olursa olsun, kendi başına çalışan bir parça sistemi bozar ve bütünlüğü ortadan kaldırır. Bu, güçlü bir desen çalışmasında istenmeyen bir durumdur. Sonuç olarak, desende ele alınan konu ne olursa olsun, deseni oluşturan parçaların uyumlu bir birliktelik içinde çalışmasına dikkat edilmelidir (Desen Teknik ve Malzemeleri, s. 81).

Görsele 2.45. Andromache'nin (Endrumaki) Kederi, 1782, Jacques Louis, David, Küçük Saray Müzesi, Paris

Görsele 2.46. Kayalıklar Bakiresi, 1507, Leonardo da Vinci, Ulusal Galerî, Londra

9.2.3. DESENDE ÜSLUP

Stil de denilen üslubun çeşitli tanımları vardır:

- Bir devrin ya da bir sanatçının kişiliği yani teknik, renk, kompozisyon, biçim ve anlatım bakımından özellikleri.
- Bir toplumun ve çağın tüm sanat yapıtlarında ortak olan biçimlendirme, tasarım ve ilke anlayışları bütünü. Bir sanatçının kendine özgü biçimlendirme ve tasarım anlayışı. Bireysel nitelikteki sanat ürünü yaratma tutumu.
- Bir sanatçıya, bir çağa veya bir ülkeye özgü teknik, renk, biçimlendirme ve söyleyiş özelliği, biçem, stil.
- Üslup, sadece resim sanatı için değil tüm sanat dalları için geçerlidir. Her ressamın kendisine özgü imzası gibidir. Ortaya konulan eserin bir sanatçıya, bir guruba, bir ekole, bir akıma, bir döneme ya da bir yöreye ait özellikler taşımasıdır. Bu özellikler renk, biçim olabileceği gibi, sanatçının renk anlayışı, fırça kullanışı ve çizgi coşkusu, estetiği ve dinamizmi ile de ilgili olabilir.

Ludwig Richter (Ludvig Rihter) anılarında, gençlik döneminde Tivoli’de üç arkadaşı ile birlikte manzardan bir detayın resmini yapmaya nasıl giriştiklerini anlatır. Gerek kendisi gerekse arkadaşları, bunu yaparken doğadan kıl payı sapmamaya kararlıdılar. Aynı örnekten yola çıkmalarına ve hepsi iyi bir yeteneğin rehberliğinde gördüklerine bağlı kalmalarına rağmen sonunda ortaya yine de birbirinden tümüyle ayrı dört resim çıkar. Bu resimler, dört ressamın kişilikleri kadar farklıdır. Richter; bu durumdan nesnel görme eylemi diye bir şeyin bulunmadığı, biçimin ve rengin ressamların yaradılışlarına göre hep farklı kavranacağı sonucunu çıkarır (Görsel 2.47. ve 2.48.).

Sanat tarihi açısından bu durumun şaşırtıcı bir yanı yoktur. Çok uzun zamandır her ressam kendine özgü resimler yapmaktadır. Zevkler aynı yönde olmasına rağmen, çizgi bir resimde daha köşeli bir başka resimde daha yuvarlak karakterde olacaktır.

Görsel 2.47. Kutsal Agnes, Guercino, 1591, Prado Müzesi, İspanya

Görsel 2.48. Görünü, 1876, James Tissot (Ceyms Tisot), Devlet Koleksiyonu, Fransa

Etkinlik

- Farklı sanatçılardan, aynı konuyu işleyen örnekler bulunuz. Bu örneklerle ilgili üslup açısından düşüncelerinizi paylaşınız.

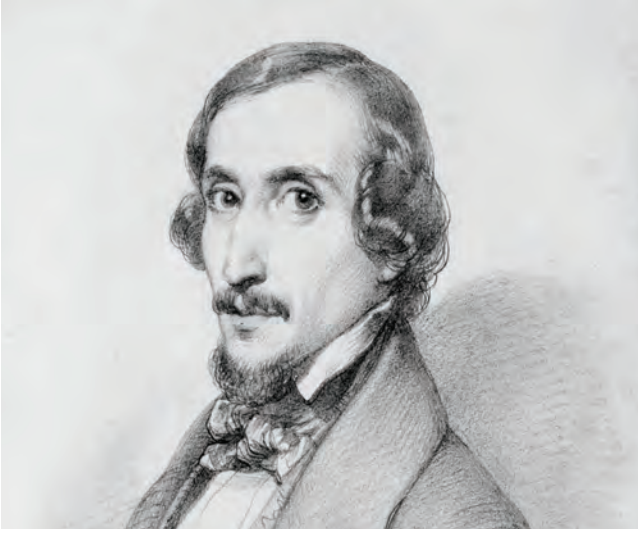
Çizgisel Desen

Çizgi, desen sanatı ve sanatçısı için diğer görsel elemanlar arasında en önemlisi ve en eskisidir. Çizgiyle her türlü duyguyu ifade edebilmek, her türlü forma hayat verebilmek ve her türlü formu tanımlayabilmek mümkündür. Hollandalı ressam Mondrian'ın (Mondriyan) belirttiği gibi "Tek bir çizgi bile bir duygu taşıyabilir."

Çizgisel desende en temel çizgi kontur çizgisidir. Bu tarz desende esas ifade gücünü taşıyan kontur, aynı zamanda biricik ifade aracıdır. Kontur çizgileri, şekillerin kenarlarında gezinir, hacimleri belirler ve bütünün parçalarını tanımlar.

Nesnelerin çiziminde çizimlere üç boyutluluk kazandırmak için nesnelerin iç konturlarını doğru ifade etmek gereklidir. Çizginin iç konturlardaki hareketi (dolaşımı) nesneyi üç boyutlu algılamamızı sağlar.

Çizgi, deseni oluşturan temel elemanlardan bireysel farklılıklar, anlamda izlenen çeşitli yollar, seçilen konunun veya nesnenin niteliği, resim ve desen yüzeyinde bıraktığı etki ve iz yönünden farklı tatlar verir (Görsel 2.49., 2.50., 2.51. ve 2.52.).

Görsel 2.49. Ağaç Kompozisyonu VII, 1912, Piet Mondrian, Lahey Gemeent Müzesi, Hollanda

Görsel 2.50. Ağaç Kompozisyonu VII, 1913, Piet Mondrian, Lahey Gemeent Müzesi, Hollanda

Görsel 2.51. Igor Stravinsky'nin Portresi, 1920, Pablo Picasso, Özel Koleksiyon

Görsel 2.52. Otoportre, 1950, Ciacometti, Özel Koleksiyon

Lekesel Çalışmalar

Lekesel çalışmalarda formun üçüncü boyutunun araştırılmasından çok, formun bütünü ve genel etkisi yansıtılmaya çalışılır. Nesne üzerinde ışıklı ve gri bölgeler salt açık, koyu bölgeler salt koyu değere yakın ele alınır. Lekede üç boyut kaygısı güdülmez. Leke iki boyutlu bir yüzeyi gösterir (Görsel 2.53.). Hacme hizmet etmeye başladığında leke olmaktan çıkar. Örneğin çini mürekkebi ve fırça ile ayrıntılara girilmeden konu, bütünü ile ele alınır. Lekesel çalışmalarda ayrıntıları ayıklayan, soyutlayan bir yaklaşım söz konusudur.

Lekesel çalışmalarda, açık-koyu lekesele değerler esas ve belirleyici elemanlardır. Fırça ve mürekkep bu tarz çalışmalar için mükemmel malzemelerdir. Fırça ve mürekkep ile elde edilen lekesele düzenlemeleri, diğer malzemelerle aynı mükemmellikte yakalamak mümkün olmayabilir. Mürekkep beyaz kâğıt yüzeyinde yayılırken koyu lekelerle betimlenen şekillerle beyaz kâğıt yüzeyi arasında güçlü bir çatışma yaratır. Bu tarz çalışmalarda siyah-beyaz zıtlığını kullanarak güçlü ve dramatik sonuçlar elde etmek mümkündür (Görsel 2.54.).

Lekesele çalışmada güçlü görsel etkiler yakalamak için şiddeti artırılmış zıtlıklar ve yan yana getirilmiş kuvvetli, tonal farklılıklardan faydalanılır. Örneğin en koyu değer olan siyah leke ile kâğıdın saf beyazlığının yan yana kullanılması çalışmadaki görsel ifadeyi kuvvetlendirir. İyi bir lekesele organizasyon ile yapılan çalışmada farklı ruhsal durumları yaratmak ve duyguları yansıtmak mümkündür (Görsel 2.55.).

Görsel 2.53. Revel Adlı Kaligrafi, 2011, Tokime Nobuko (Tokime Nobuko), Özel Koleksiyon, Beijing

Görsel 2.54. Vaaz, Girolamo Siciolante da Sermoneta (Sermonita), Özel Koleksiyon

Görsel 2.55. Eskiizler Albümü, Katsushika Hokusai (Hakusai), Metropolitan Müzesi, ABD

Tonâl Desende Modle

Üç boyutlu nesneleri iki boyutlu yüzey üzerine betimleme amacıyla nesnelerin üzerindeki kabarıklık ve girintileri, iç bükey-dış bükey yüzeyleri resmetme tekniği ve bu teknik kullanılarak oluşturulmuş resimsel yüzeye modle denir. Modle her türden malzeme ve resim tekniği ile yapılabilir. Modern sanat öncesi Batı resminin temel tekniklerinden biridir.

Çizgisel desenden farklı olarak tonal desende derinlik hissi ön plandadır. Ton, bir rengin koyuluk ve açıklık derecesidir (Görsel 2.56. ve 2.57.). Işığın düştüğü alanda formun yapısı, dokusu ve rengi ayırt edilebilirken, karanlıkta bırakılan alanlar geri çekilerek derinlik hissi yaratılır. Işığın oranına ve kaynağına bağlı olarak yayılan görüntüler nesnenin doğasını, rengini ve biçimini yansıtır. Işık kaynağı önemli hâle gelir. Temel ışık, cisimlerin üzerine düşen, aydınlığı ve gölgeyi oluşturan ışıktır. Kadraja dâhil edilen alandaki farklı parçalar da bu temel ışıktan sağlanan ışıkla aydınlanır. Gölge ışığın azalmasıdır. Leonardo defterlerindeki notlarda ışığın ve gölgenin kaynaklarını belirtirken cisimleri aydınlatan ışıkları; atmosferden dağılan ışık, doğrudan ışık (pencere, kapı veya bir açıklıktan vuran ışık), gölgelenmiş cisim ve üzerine düşen ışık (bez, kâğıt gibi yarı saydam cisimlerden vuran ışık) olarak sınıflandırmıştır.

Görsel 2.56. Genç Kız Portresi, 1483, Leonardo da Vinci, Kraliyet Kütüphanesi, Torino

Görsel 2.57. At Etütleri, 1504, Leonardo da Vinci, Kraliyet Kütüphanesi, Winsor

Işığın yaklaşıp, gölgenin uzaklaşmasıyla ya da tam tersi gölgenin yaklaşıp, ışığın uzaklaşmasıyla derinlik hissi oluşur. Beyaz kâğıt üzerinde ışığın ve gölgenin bulunduğu alan, kontrast etki yapıp vurguyu sağlar. Renkli fon kartonu üzerine çizilen tonal desende ışıklı alanlar için kâğıdın orta tonu üzerine beyaz tebeşirle müdahale edilerek hem vurgu yapılmış olur hem de biçimin yapısına dair fikir verilebilir (Görsel 2.66.). Görsellerde farklı sanatçılara ait tonal desende modle örnekleri verilmiştir (Görsel 2.58., 2.59. ve 2.66.).

Görsel 2.58. Genç Kız Portresi, 1914, John William Waterhouse, Özel Koleksiyon

Görsel 2.59. Havariler, 1518, Raffaello Sanzio, Ashmolean Müzesi, İngiltere

Ustalardan Tarama ve Modle Örnekleri

Görsele 2.60. Birbirinden farklı yönlerde çizgi hareketleriyle oluşturulmuş tarama ve tonlama

Görsele 2.61. Birbirinden farklı yönlerde çizgi hareketleriyle oluşturulmuş tarama ve tonlama

Görsele 2.62. Çizgi değerlerinin ihmal edildiği ve sürtme ile yumuşak ton geçişlerinin elde edildiği tonlama.

Görsele 2.63. Formun yönüne göre şekillenmiş tarama

Görsele 2.64. Formun yönüne göre şekillenmiş tarama.

Görsele 2.65. Birbirini forma göre çapraz bir şekilde kesmesiyle oluşturulan tarama.

Görsel 2.66. Ressam Claudio Lorenzale Portresi, 1841, Madrazo Y Kuntz, Federico De, Prado Müzesi, İspanya

Desende Farklı Üsluplar

Üslup; daha önce de belirtildiği gibi sanatçının görüş, duyuş, anlayış ve anlatıştaki özelliği veya bir türün, bir çağın kendine özgü anlatış biçimi, biçem, tarz, stil anlamlarına gelir.

Edebî eserleri oluşturan yazarların kendilerine özgü bir dilleri ve anlatış biçimleri olduğu gibi ressamların da kendilerine özgü sanat dilleri ve anlayışları vardır. Bu, sanat eserlerinin yegâne olmasının gereğidir.

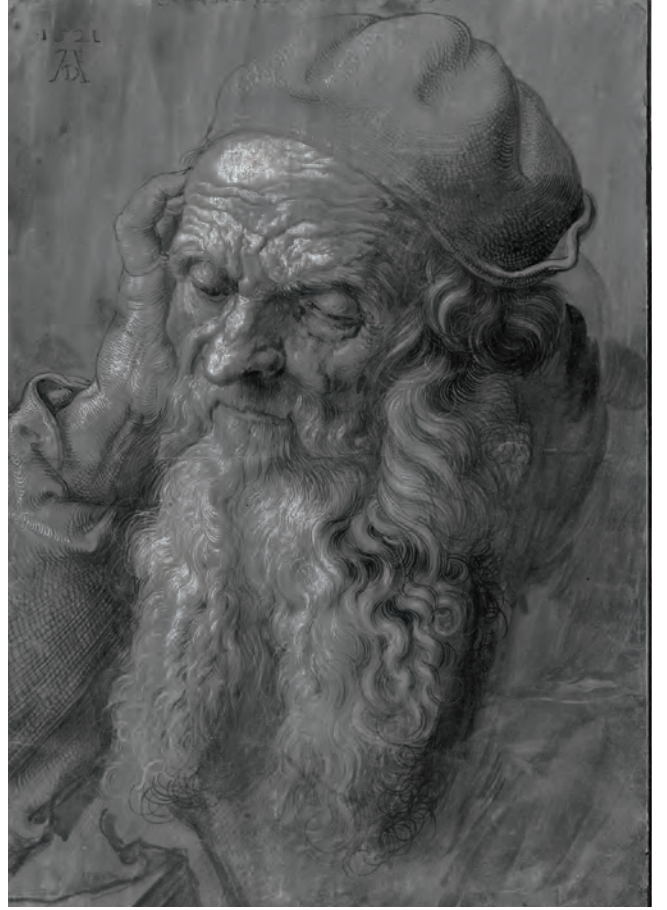
Üslup, her dönemin kendine özgü değer ve estetik beğenisini yansıtır. Bir sanatçı adayında olması gereken en önemli öğelerden biridir. Özgünleşmek için durmadan çalışmak ve okumak gerekir. Eğitim süreci içinde bu çalışmalardan sonuç alındıkça üsluplaşma kendiliğinden ortaya çıkan bir değer olur. Bu da kişilerin kendine özgü üsluplarının oluşmasını sağlar. Sanatçıları kendilerine özgü üslupları olmalıdır (2.67., 2.68., 2.69. ve 2.70.).

Görsel 2.67. Bir Cüzdan ile Dilenci, 1879, Ilya Repin, St. Petersburg Müzesi, Rusya

Görsel 2.68. Şapkasını Tutan Monet, Edgar Degas, 1865, Metropolitan Müzesi, New York, ABD

Görsel 2.69. 93 Yaşındaki Adam, Albrecht Dürer, 1521, Albertina Müzesi, Viyana

Görsel 2.70. Anne ve Çocukları, 1941, Kathe Kollwitz, Kathe Kollwitz Müzesi, Berlin, Almanya

Aşağıdaki açık uçlu soruları yanıtlayınız.

1. Çizgi, neden desenin en önemli elemanıdır?
.....
2. Desen çalışmalarında ne tür çizgi çeşitleri kullanılabilir?
.....
3. Işığın yuvarlak ve köşeli formlarda nasıl bir etki bıraktığını açıklayınız.
.....
4. Aynı nesnenin desenini çizen kişiler, birbirinden farklı sonuçlara ulaşırlar. Bunun nedenlerinin neler olabileceği konusundaki düşüncelerinizi yazınız.
.....
5. Bir kahve fincanına farklı açılardan bakınız. Fincanın tabanının ve farklı açılardan görüntüsünün biçimsel değişiklikler açısından nasıl göründüklerini söyleyiniz.
.....
6. Bazı sanatçıların resimlerinde imzası olmamasına resmin kime ait olduğunu anlayabiliriz. Bu durumu nasıl açıklarsınız?
.....

Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları yanıtlayınız.

7. Aşağıdaki görsellerin hangisinde ışık-gölge daha çok dikkate alınarak kullanılmıştır?

A

Görsel 2.71.

B

Görsel 2.72.

C

Görsel 2.73.

D

Görsel 2.74.

E

Görsel 2.75.

A

B

C

D

E

8. Yatay, dikey ve diyagonal çizgi çeşitleri aşağıda verilen gruplardan hangisine dâhildir?

- A) Biçimlerine göre çizgi çeşitleri
- B) Şiddetine göre çizgi çeşitleri
- C) Birbirleriyle ilişkilerine göre çizgi çeşitleri
- D) Konumlarına göre çizgi çeşitleri
- E) Durumlarına göre çizgi çeşitleri

9. Aşağıda verilenlerden hangisi “resimde denge”nin tanımıdır?

- A) Denge, bir bütünü oluşturan parçaların tekrarıdır.
- B) Denge, desende merkezden çevreye ya da çevreden merkeze yönelen formların gözde bıraktığı düzenli tesirdir.
- C) Her resim, her desen başlı başına bir organizmadır.
- D) Denge, çizginin tüm olanakları kullanılarak oluşturulan bir araçtır.
- E) Desende formları ve yapıları algılayabilmemiz dengenin varlığına bağlıdır.

10. Aşağıda verilenlerden hangisi “desende ton”un tanımıdır?

- A) Ton, kompozisyonun temel prensiplerindendir.
- B) Ton, her elemanın bir biri ile ilişkisidir.
- C) Açık-koyu tonal değerler esas ve belirleyicidir.
- D) Üç boyutlu nesneleri iki boyutlu betimlemedir.
- E) Aynı rengin açıktan koyuya doğru derecelendirmesidir.

Aşağıdaki yönergeleri uygulayınız.

- 11. Natürmort görselini inceleyiniz.
- 12. Görselin basit geometrik alt yapısını, A kutucuğuna çiziniz.
- 13. Kullanılan nesnelerin birbirlerine oranını, B kutucuğunda çizerek gösteriniz.

Görsel 2.76.

A)

B)

Aşağıdaki cümlelerin sonuna ifadeler doğruysa (D), yanlışsa (Y) yazınız.

- 14. Çizgi görsel anlatımın dolayısıyla desenin ilk ve en temel unsurudur. ()
- 15. Sanatçıların gördükleri üç boyutlu gerçek nesneleri iki boyutlu yüzey üzerinde üç boyutlu yanılsama yaratmak için kullandıkları yöntemle modle denir. ()
- 16. Çizgisel desenin temelini kontür oluşturur. ()
- 17. Ton, üç boyutlu bir yapıya sahiptir. ()
- 18. Modle, forma hizmet eder. ()

HOCA ALİ RIZA'NIN DESEN DEFTERLERİ

Türk resim sanatında Üsküdarlı Hoca Ali Rıza adıyla meşhur olan büyük sanatçı, 1858 yılında Üsküdar'da doğmuştur. Babası, süvari binbaşı Mehmet Rüşdü Bey'dir. Ali Rıza ilk ve orta öğrenimini Üsküdar'da tamamlamış, ilk sanat eğitimini babasından almıştır. Babasının hat sanatındaki kendince başarılı çalışmaları onu etkilemiştir. 1879 yılında Askerî Okula giren sanatçı, bundan sonra kendini tamamen resme adanmıştır. Türkiye'de birçok alanda yeniliklerin ve modernleşmenin öncüsü olan askerî kurum, resim alanında da aynı başarıyı göstermiştir.

Hoca Ali Rıza Bey'in yaşadığı yıllar Türk resim sanatının yeni doğduğu yıllardır. Devrindeki birçok sanatçı Batı etkisinde kalarak resim yapıyor olmasına rağmen Hoca Ali Rıza Bey'in hiçbir etki altında kalmadan bir ekol meydana getirmesi dikkate değerdir. Onun Türk resmine millî bir ruh verebilmesi, büyük sanatçıda aranan olağanüstü bir gücün delilidir.

Dün olduğu gibi bugün de çeşitli ekol ve akımlara rağmen bir Fransız, Alman, İspanyol ve İtalyan resmi vardır. Millî ruhunu ve benliğini kaybetmemiş milletler, sanat alanına bu yönlerini mutlaka yansıtmışlardır. Bu; müzikte, mimaride ve edebiyatta olduğu gibi resimde de vardır. Bizde resim, Hoca Ali Rıza Bey'le böyle bir millî ruha kavuşmuş ve bu ulu sanatçıyı takip eden sanatçılar ortaya çıkmıştır.

Hoca Ali Rıza çok sayıda eser vermiş bir sanatçıdır. Eserleri çok dağılmış olmakla birlikte sanatçının en güzel eserleri Millî Kütüphane koleksiyonunda bulunmaktadır. M. Uğur Derman'ın tespitlerine göre İstanbul'da Fuat Şemsi İnancı koleksiyonu, Kemal Erhan koleksiyonu ve Cerrahpaşa Tıp Tarihi Enstitüsünde çok sayıda eseri ile çeşitli notları ve çalışmalarının yer aldığı resim defterleri bulunmaktadır. Ayrıca talebesi Dr. Süheyl Ünver, kendisinde bulunan Hoca Ali Rıza'ya ait defter ve malzemeleri Süleymaniye Kütüphanesine bağışlamıştır.

Bu çalışmaya konu olan defterler ise sanatçının bilinen çok önemli ve merak uyandıran eserlerini barındırır. Mimar Sinan Üniversitesi Resim ve Heykel Müzesi arşivinde Hoca Ali Rıza'ya ait 18 adet defter bulunmaktadır. Bunlar, kızı Nimet Ener tarafından üniversiteye verilmiştir. Defterlerde yer alan tüm Osmanlıca yazılar tarafımızdan Latin harflerine çevrilmiştir. Bu defterler küçük boyda,

Görsel 2.77. Bulgurlu Köyünde Bir Kahve, Hoca Ali Rıza, Özel Koleksiyon

Görsel 2.78. Gece Yangını, Hoca Ali Rıza, Özel Koleksiyon

gömlek cebinde taşınacak büyüklüktedir. Bunların 16 tanesinde resimler ve bazı küçük notlar vardır. 2 adet defterde resim yoktur. 17 numaralı defterin 30 sayfası yazı ile doludur. 18 numaralı defter de sadece yazılardan ibarettir ama 17 numaralı deftere oranla daha az sayıda ve arada boş sayfaları da bulunan bir defterdir. Yazılı defterlerde; kendi fikirleri, ayetler, hadisler, şiirler ve Farsça beyitler yer almaktadır. 17 numaralı defterdeki tarih kayıtları çoğunlukla 1911 yılı ve sonrasına aittir. Buradan hareketle defterlerdeki yazıların sanatçının emekli olduktan sonra kaleme aldığı notları olduğu sonucunu çıkarmaktayız.

1'den 16'ya kadar numaralandırılmış defterlerde sanatçının çok güzel çalışmaları vardır. Çoğunlukla resimlerin olduğu bu defterlerde; tezyini motifler, şiirler, beyitler, ayetler, hadisler, kendi fikirleri ve beğendiği hikmetli sözler yer almaktadır. Buradaki eşsiz resimlerinde çoğu kez imza ve tarih vardır. Bunun yanında doğadan canlı olarak yaptığı resimlerde "tabiattan" yazısı ile resimdeki mekânların nerede olduğu belirtilmiştir. Eğer bu, bir konak resmi ise kimin konağı olduğu yazılmıştır. Çeşme ise "Beykoz Çeşmesi" gibi adı da yazılmıştır. Ressamımız çok nadir olarak hayalî resimler de yapmıştır. Bunlar için de "fikirden" notunu düşmüştür. Adı geçen defterlerdeki resimler, büyük çoğunluğu ile Üsküdar ve civarına aittir. Üsküdar, Çamlıca, Acıbadem, Bulgurlu, İhsaniye, Ümraniye, Karacaahmet, Haydarpaşa, Kurbağalıdere, Kızıltoprak, Çengelköy, Anadoluhisarı, Rumelihisarı, Kanlıca, Paşabahçe, İncirköyü ve Beykoz'a ait resimler bulunmaktadır. Bu defterlerde; Yavuz Sultan Selim, Yunus Emre, Nedim, Abdülhak Hamit, Nabi, Hoca Nasreddin, Baba Macidi Horasani, İmamı Azam, İmamı Ebu Yusuf, İmamı Muhammed, Şeyh Hüseyin Saadettin, Namık Kemal gibi tarihî, dinî, edebî ve siyasi şahsiyetlere ait hikmetli sözler, hikâyeler, şiirler, kasideler, beyitler ve dörtlükler yer almaktadır.

Doç. Dr. Süleyman KIZILTOPRAK

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi

3. ÜNİTE

9.3. DESENDE NESNE (Obje) ÇİZİMLERİ

9.3.1. GEOMETRİK FORM ÇİZİMLERİ

*“Resimde her şey koniye, küreye
ve silindire varır.”*

Paul Cezanne (Pol Sezan)

9.3. DESENDE NESNE (Obje) ÇİZİMLERİ

Hazırlık Çalışması

1. Çevrenizdeki nesneleri inceleyerek bu nesnelerin geometrik yapılarını söyleyiniz.
2. Organik madde görsellerinin yer aldığı bir dosya hazırlayınız.
3. İnorganik madde görsellerinin yer aldığı bir dosya hazırlayınız.

Teknik Terimler ve Kavramlar

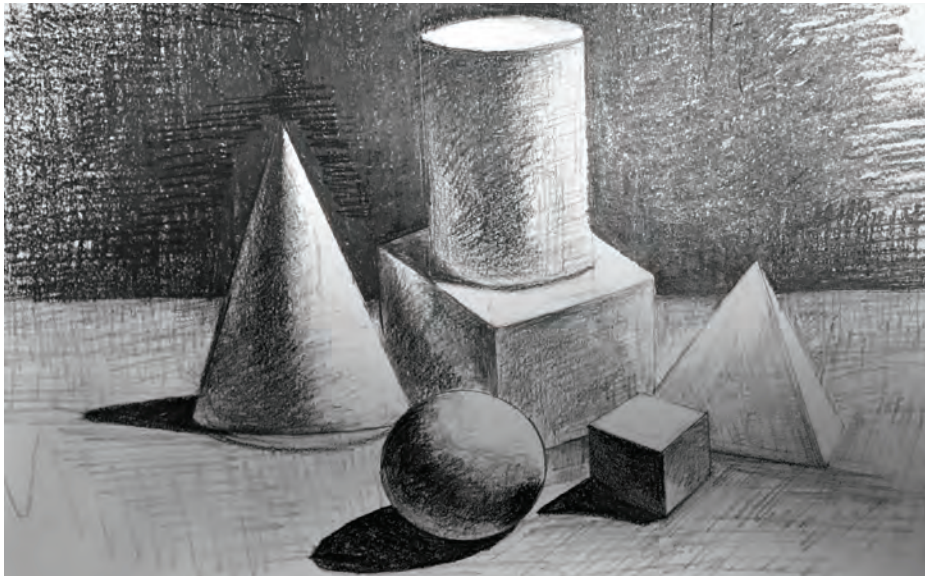
Organik, inorganik.

9.3.1. GEOMETRİK FORM ÇİZİMLERİ

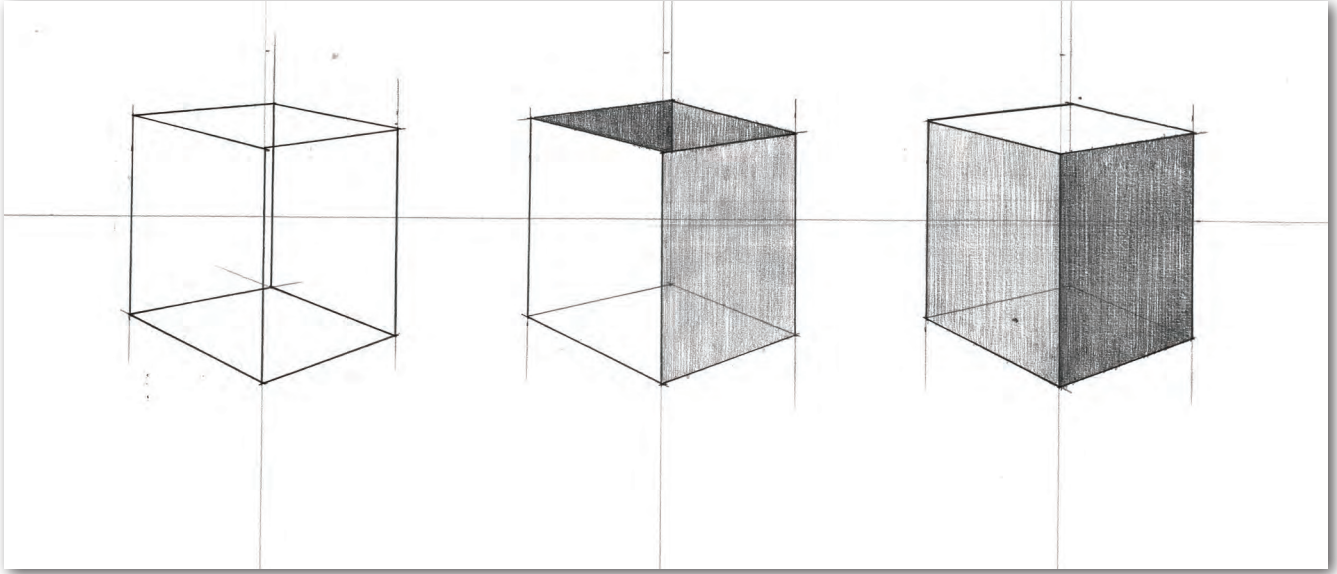
Desende temel altyapı, geometrik formları tanıma ile başlar. Geometrik formları tanıdıktan sonra doğadaki karşılıklarını etüt ederek çalışma yapılır. Örneğin silindir çalışmalarının ardından ağaç gövdesi, dikdörtgenler prizmasından sonra masa, ardından iç mekân çalışmaları gibi çalışmalar yapılabilir. Etrafımıza baktığımızda bütün varlıkların kendi içlerinde geometrik bir altyapısının olduğunu gözlemleyebiliriz. Nesnelerin basit (kaba) geometrik altyapısına ulaşmak onun detaylarının resmedilmesini kolaylaştırır.

Etkinlik

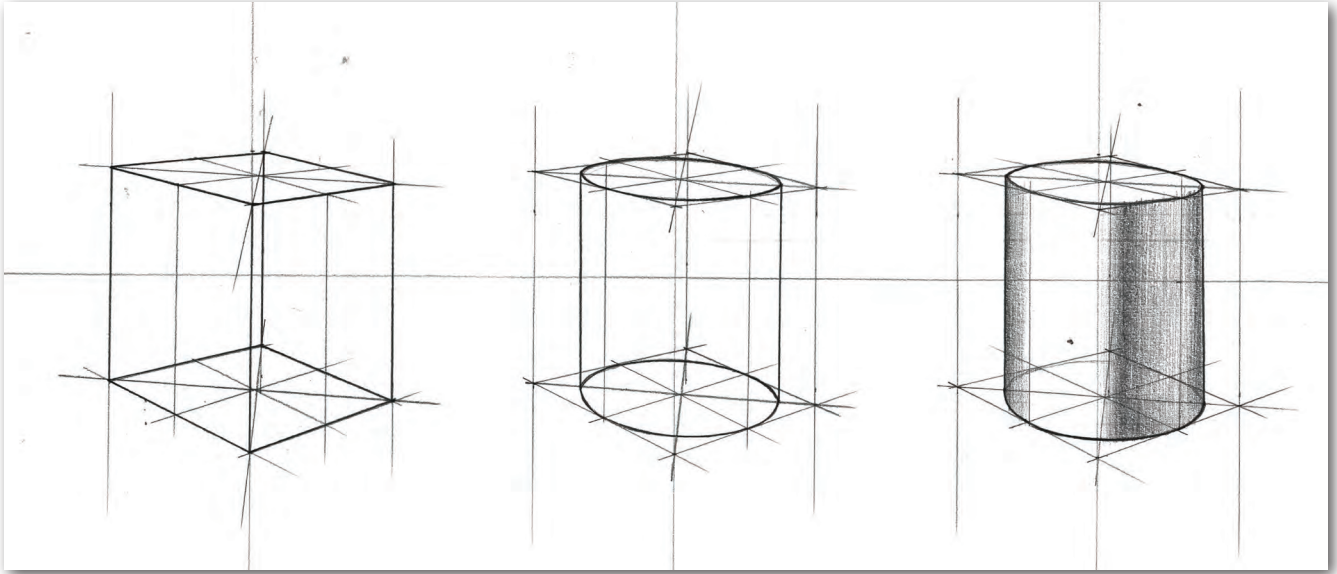
- Verilen görselden sırası ile basit geometrik yapının tanımlanması için küp, koni, dikdörtgenler prizması, piramit, küre, silindir gibi olan şekilleri inceleyiniz.
- Atölyenizde bulunan nesnelerden verilen görseldeki geometrik formlara benzeyen nesneleri söyleyiniz.
- Atölyenizde bulunan karton kutu, testi, silindir şeklindeki desen çantası, güğüm, top, gibi nesneleri geometrik yapıları açısından inceleyerek hangi nesnenin hangi geometrik forma daha yakın olduğunu tespit ediniz.

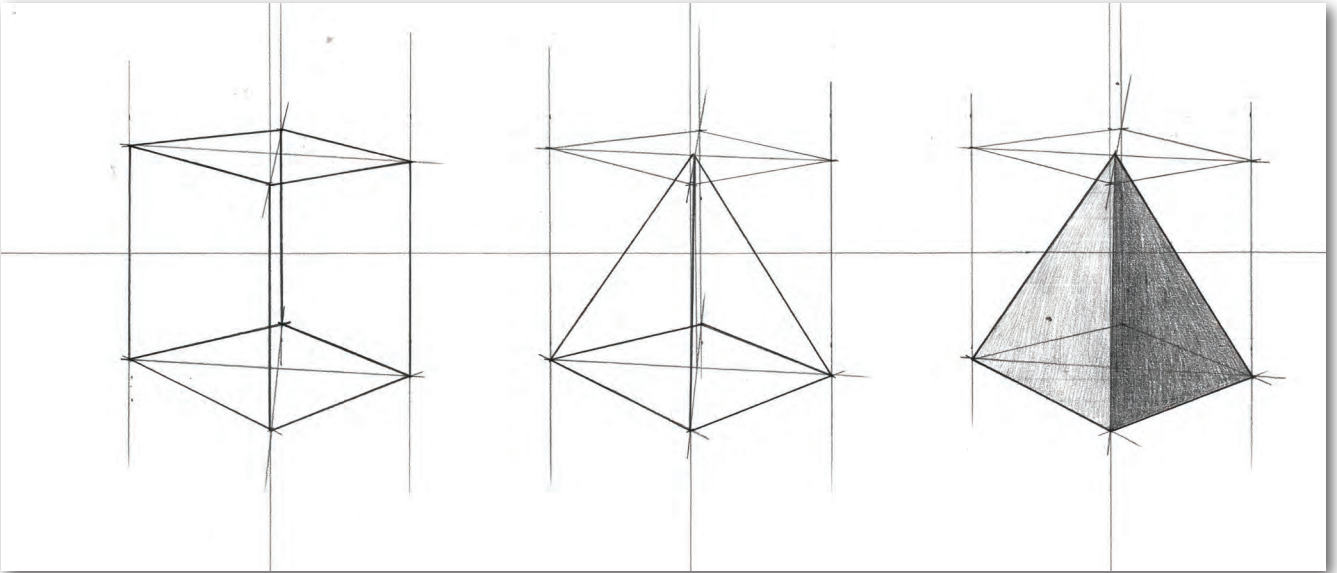
Görsel 3.1. Geometrik Formlar

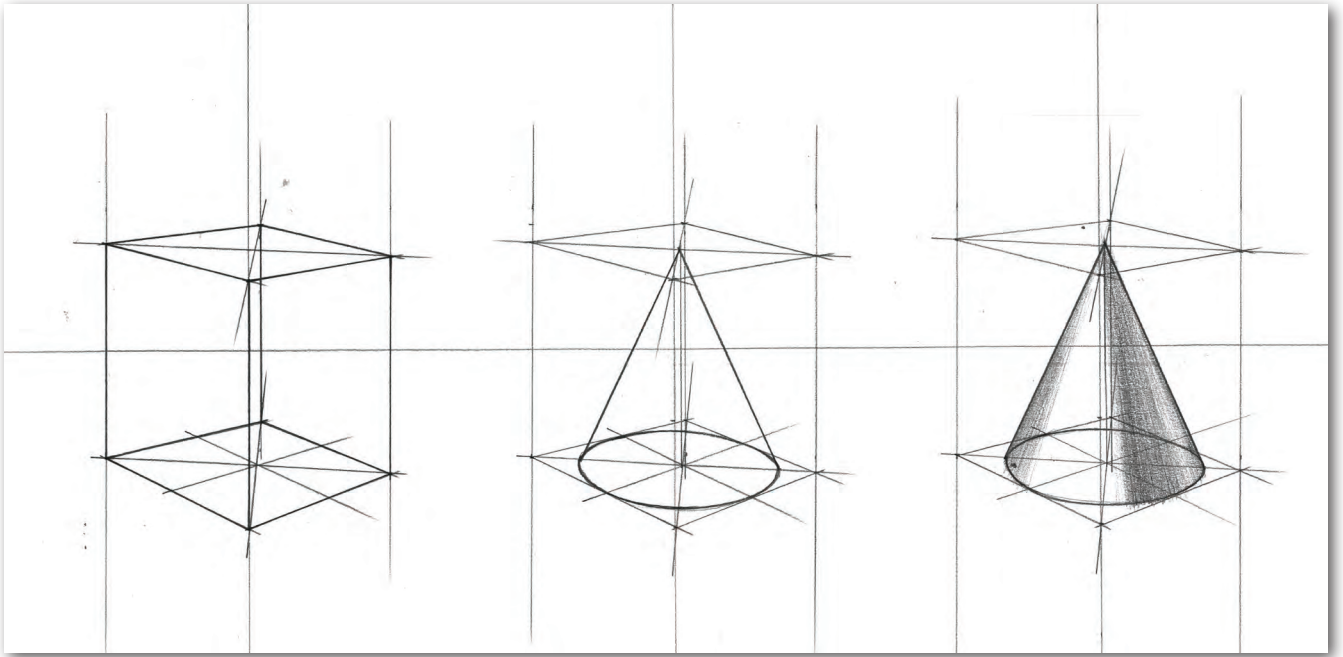
Görsel 3.2. Öğrenci Çalışması, Ferhat Baştürk

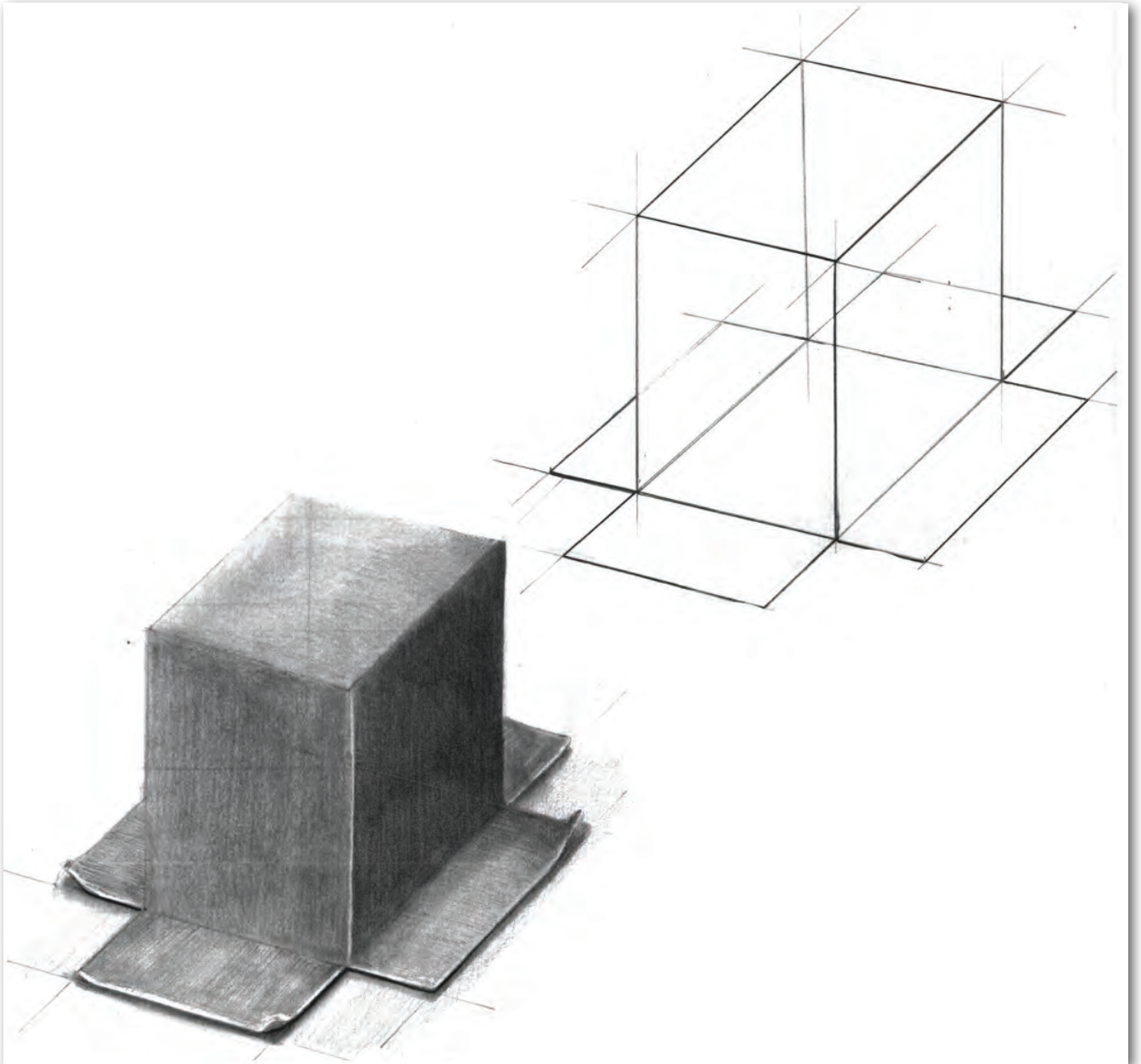
Görsel 3.3. Öğrenci Çalışması, Ferhat Baştürk

Görsel 3.4. Öğrenci Çalışması, Ferhat Baştürk

Görsel 3.5. Öğrenci Çalışması, M Ferhat Baştürk

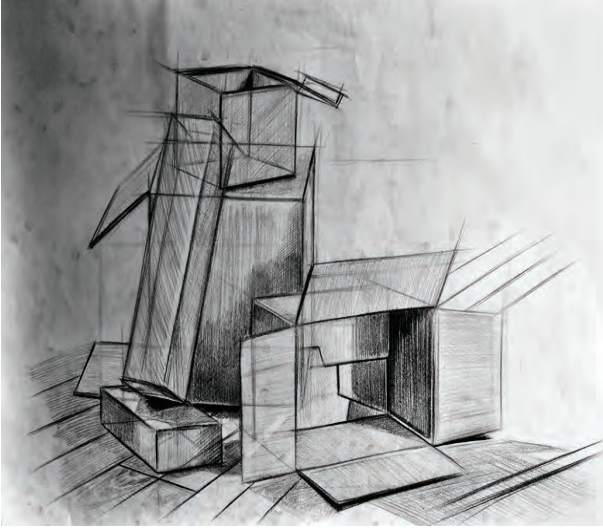
Görsel 3.6. Öğrenci Çalışması, Tayyip Ala

Etkinlik

- Atölyenizde farklı geometrik yapılarda bulunan nesnelerden tespit ettiğiniz dikdörtgenler prizması, silindir, piramit, koni şekline benzeyen nesneleri, her bir nesne için 25x35 cm ölçülerindeki desen kağıtlarına çiziniz.

Etkinlik

- Atölyenizde bulunan birkaç kutuyu, herkesin görebileceği bir yerde kompozisyon oluşturarak yerleştiriniz.
- Verilen görselleri de dikkate alarak oluşturduğunuz kompozisyonun desenini çiziniz.

Görsel 3.7. Öğrenci Çalışması, Esen Peker

Görsel 3.8. Öğrenci Çalışması, Ömer Solaklar

İnorganik Nesne Çizimleri

İnsan, etrafındaki varlıklarla sürekli ilişki hâlinindedir. Tarihsel süreçte Neolitik Dönem insanının ihtiyaçları için ürettiği araç gereçler inorganik maddelerle olan ilişkisinin başlangıcı sayılabilir.

İnorganik nesnelerin yaşamımızdaki varlığı ve bu nesnelerle kurulan iletişim, sanata doğrudan yansımıştır. Çevredeki farklı dokusal yapılara ve renklere sahip olan nesnelerin desenlerinin çizimi, görmeyi, el-bilek koordinasyonunu güçlendirir. Bu durum, insan zihninden geçen her imgenin daha kolay çizilmesine katkı sağlar.

Etkinlik

- Atölyenizde bulunan nesnelerden taş, testi, cam şişe vb. nesneler seçiniz.
- Seçtiğiniz nesnelerin birbirlerinden farklılıklarını söyleyiniz.
- Seçtiğiniz nesnelerin geometrik yapılarını da dikkate alarak 50x35 cm ölçülerinde çizimlerini yapınız.

Görsel 3.9. Testinin En Basit Geometrik Yapısı

Etkinlik

- Atölyenize demir ve pamuk gibi birbirinden farklı yapısal özelliklere sahip nesneler getiriniz.
- Görsel 3.10. ve Görsel 3.12'deki desenleri inceledikten sonra çalışmalarınıza başlayınız.
- Bu nesnelerden oluşan bir kompozisyon hazırlayarak 25x35 cm ölçülerinde resim kağıdına uygun bir kalemle (2B-3B) desenini çalışınız.

Görsel 3.10. Zincir, Elif Aydemir, 2016

Görsel 3.11. Zincir Fotoğrafı

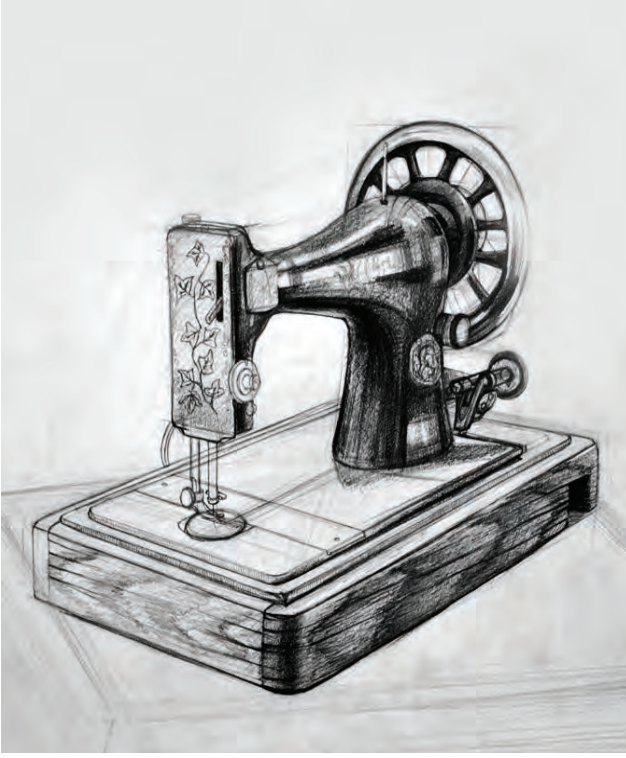
Görsel 3.12. Pamuk, Muhammet Feyyaz, 2016

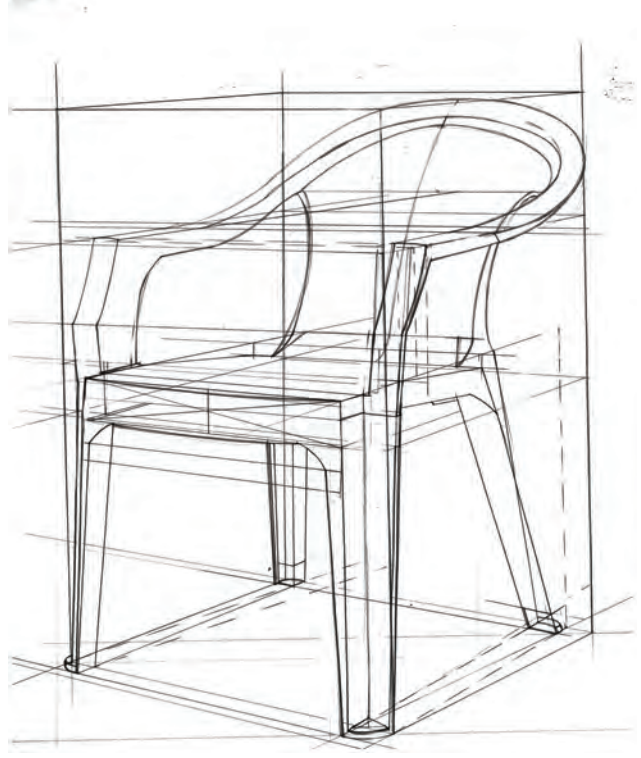
Görsel 3.13. Pamuk Fotoğrafı

Etkinlik

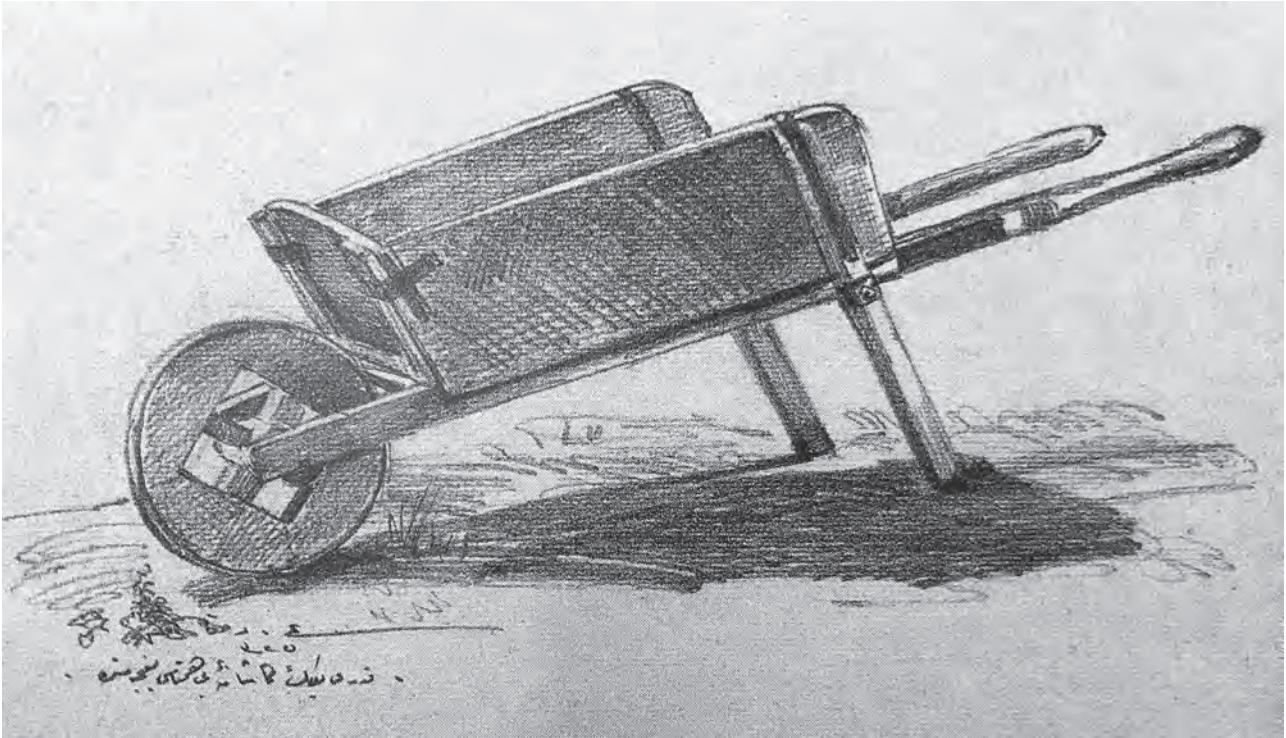
- Atölyenizde bulunan inorganik nesneleri inceleyiniz.
- Bulduğunuz inorganik nesneleri bir araya getiriniz. Örnek görsellerden yola çıkarak her birinin 25x35 cm ölçülerinde çizimini yapınız.

Görsel 3.14. Öğrenci Çalışması, Esen Peker

Görsel 3.15. Öğrenci Çalışması, Murat Alınışık

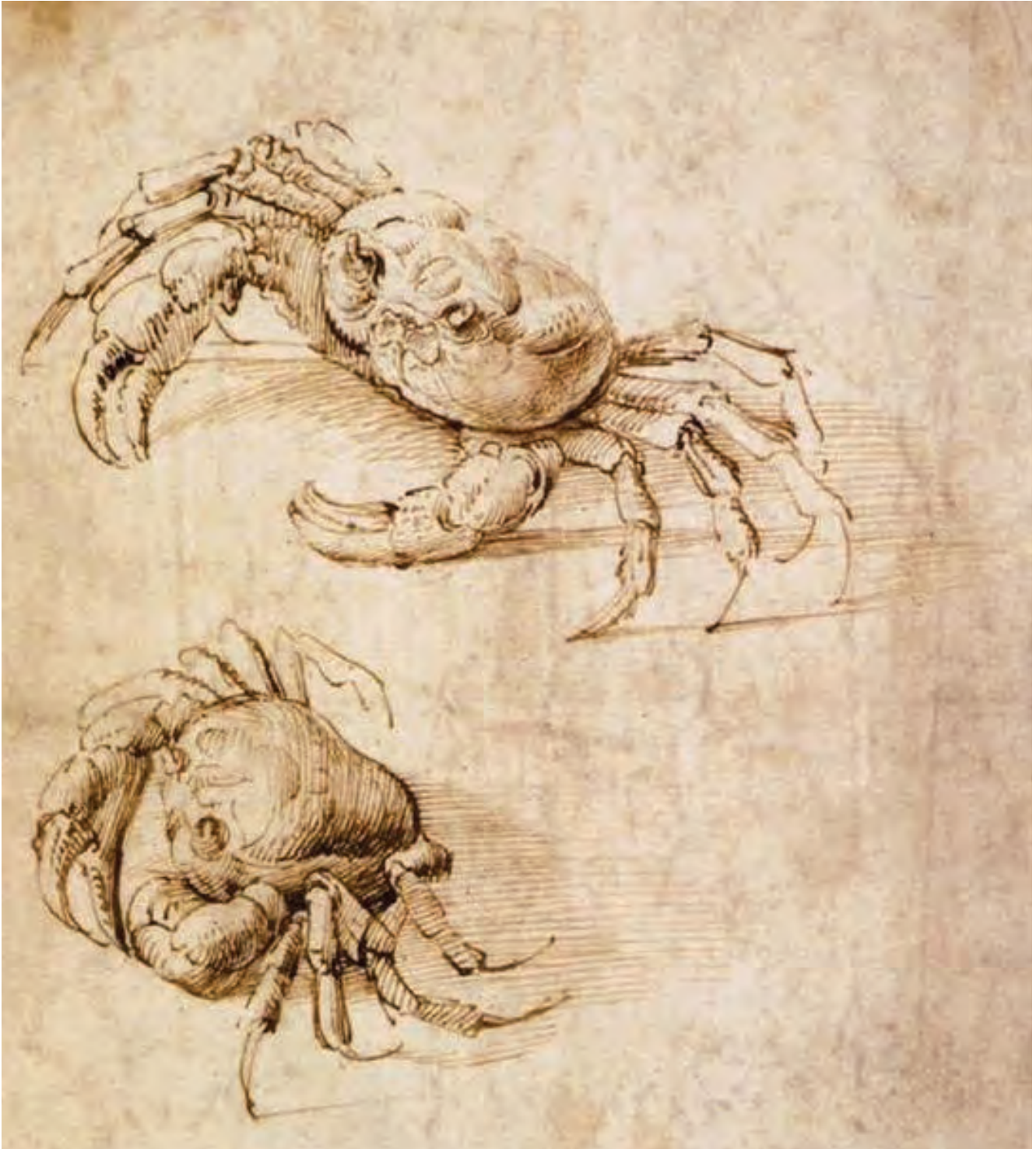
Görsel 3.16. Ahşap El Arabası Deseni, Hoca Ali Rıza, Özel Koleksiyon

Organik Form Çizimleri

Doğada kendiliğinden var olan ağaç, taş, elma gibi nesneler, organik nesne olarak adlandırılır. Sanatçılar desen çizimine doğadan feyz alarak başlar. Tarih boyunca sanatçılar doğadan edindikleri izlenimlerden yola çıkarak ulaşmak istedikleri hedefe varmışlardır. Leonardo da Vinci, Gustave Courbet (Güstâv Kurbe), Jean François Millet (Jon Fransua Milye) gibi sanatçılar örnek olarak verilebilir. Sanat eğitiminde görsel kaynak olarak doğal nesneler her zaman ön sırada yer alır. Doğal nesnelerin form ve biçim olarak çeşitliliği çizim ve tasarım sürecinde çizere çeşitli çıkış kapıları sunar.

Doğada yer alan organik nesnelerin her birinin geometrik yapısı bulunmaktadır. Küre formuna; karpuz, elma, soğan, portakal vb. silindir formuna; salatalık, muz vb. koni formuna; armut vb. örnek olarak verilebilir. Organik maddelerin her biri farklı dokusal yapıya sahiptir. Bu dokusal yapıyı ifade ederken nesnenin formunu ortaya çıkarmaya yarayan kırık, kısa, kavisli, düz, vb. çizgileri kullanmak gerekir.

Aynı zamanda ışığın geliş yönüne göre bu çizgilerde açık, orta, koyu ton değerleri de bulunmalıdır.

Görsel 3.17. Yengeç Etüdları, Leonardo Da Vinci, Wallraf-Richartz-Müzesi, Köln

Görsel 3.18. Çapa tutan adam, Jean-François Millet J. Paul Getty Müzesi, ABD

Görsel 3.19. Tazi, Gustave Courbet, Harvard Müzesi, İngiltere

Rönesans Dönemi'nde sanatçılar doğadan etütler yapmışlardır. Bu etütlerini atölye ortamında yaptıkları resimlerde kullanmışlardır. Doğaya çıkıp, atölyesinde yaptığı etütleri bir araya getirerek kurguladığı kompozisyonları ortaya koyan ressamlardan biri de Hieronymus Bosch'tur (Hiyeronimus Boş).

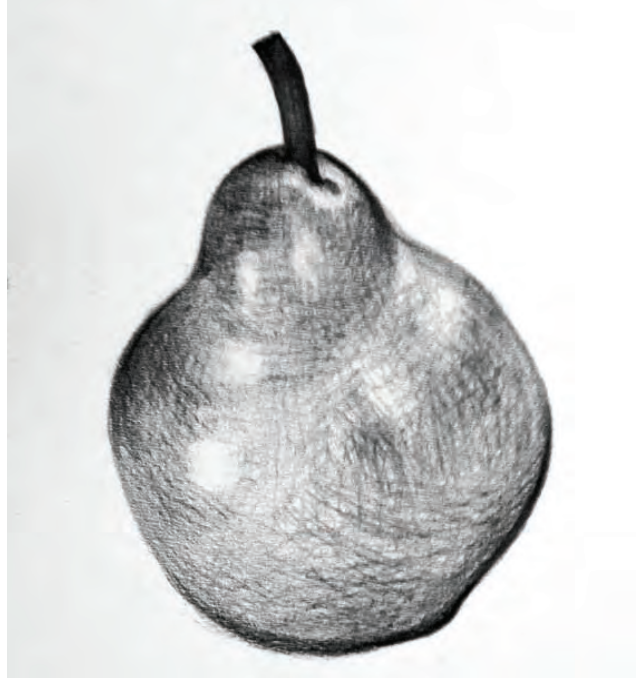
Görsel 3.20. Vaftizci John'un Meditasyonu, 1490, Hieronymus Bosch, Lazaro Galdiano Müzesi, Madrid, İspanya

Etkinlik

- Şimdiye kadar edindiğiniz bilgilerden yola çıkarak elma, armut, mısır, soğan, sarımsak gibi organik maddeleri atölyenize getirip bunların desenlerini çiziniz.

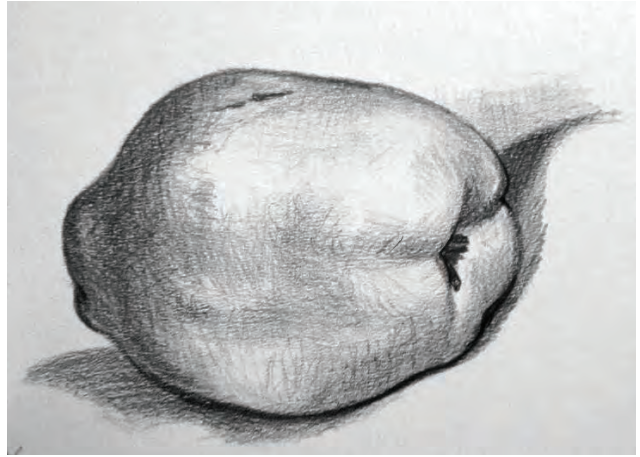
Görsel 3.21. Sarımsaklı Natürmort, Muhammet Feyyaz, 2016 Özel Koleksiyon

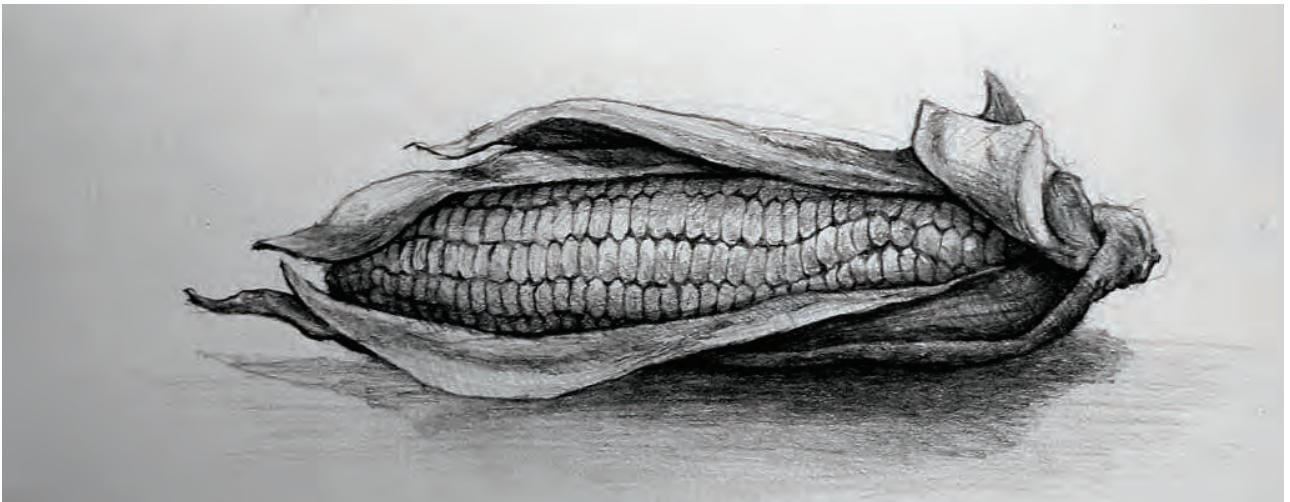
Görsel 3.22. Armut Deseni, Tünay Tunç, Özel Koleksiyon

Görsel 3.23. Sarımsak, Mustafa Eren Akdede, 2016

Görsel 3.24. Ayva Deseni, Tünay Tunç

Görsel 3.25. Mısır Deseni, Kasım Tan

Ölçme ve Değerlendirme

Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları yanıtlayınız.

1. "Resimde her şey koniye, küreye, silindire varır." sözü hangi sanatçıya aittir?

- A) August Renoir B) Leonardo da Vinci C) Paul Cezanne
D) Rembrandt van Rijn E) Pablo Picasso

2. Aşağıda verilen nesnelerden hangileri küp, koni ve silindir sıralaması ile verilmiştir?

- A) Buzdolabı - Vazo-Havuç
B) Soba Borusu - Sehpa - Çamaşır Makinası
C) Çamaşır Makinası - Kahve Fincanı - Rulo Havlu
D) Saksafon - Mum - Kitap
E) Kâse - Sandalye - Ampul

Aşağıdaki cümlelerin sonuna ifadeler doğruysa (D), yanlışsa (Y) yazınız.

3. Karmaşık nesneleri kolay çizebilmemiz için öncelikle basit geometrik biçimleri tanımamız gerekmektedir. ()
4. Genellikle desen çizmeye başlayan herkes geometrik biçimleri etüt ederek başlar. ()
5. Doğadaki cansız nesneler inorganik maddeler olarak tanımlanır. ()
6. İzlenimci sanatçılar doğaya çıkmadan bellek çalışması ile doğal nesneleri eserlerinde kullanmışlardır. ()

Verilen kelimeleri uygun boşluklara yazınız.

7. Verilen nesneleri organik ve inorganik durumlarına göre aşağıdaki boşluklara yazınız.

Cam bardak, çelik tencere, plastik sandalye, muz, taş, ceviz, kozalak

Organik :

İnorganik :

8. Verilen görsellerden inorganik olanların altlarında bırakılan boşluklara ✓ işareti koyunuz.

Görsel 3.26.

A).....

Görsel 3.27.

B).....

Görsel 3.28.

C).....

Görsel 3.29.

D).....

Görsel 3.30.

E).....

AVNİ LİFİJ

Avni Lifij; değişik kişilikli, arkadaşlarına oranla çok kültürlü, uzağı gören, teknik gücü her eserinde beliren bir ressamdı. Sanat üzerine düşüncelerine, entelektüel mizacına, ince duygulu bir şair de ekleniyordu. En verimli çağında tam da üslubunu elde edecekken, kırk yaşında vefat eden ressamımızın ölümü, birinci dönem resim tarihimiz için büyük bir kayıp olmuştur.

Portrede, düzenlemede, figür ve görünümünde, üstelik süslemeci niteliğindeki büyük panolarda güçlükleri yenmesini bilmişti. İstanbul Sanayiinefise Mektebinde (Güzel Sanatlar Akademisi) pek az kalmıştı. Birçok kitap, dergi ve takvimde artık “popüler” olmuş kendi portresini hiçbir hocayla çalışmadan, yirmili yaşlarında yapmıştı.

Resimdeki istidadını (kabiliyetini) gören müze müdürü Osman Hamdi Bey, onu şehzade Abdülmecit Efendi'ye tavsiye ederek Paris'te tahsil görmek üzere Avrupa'ya gönderilmesini temin etmişti. Abdülmecit Efendi hesabına Paris'e giden Avni Lifij, ünlü Fransız ressamı Fernand Cormon'un (Fernand Kormon) atölyesine girmiş, beş yıl kadar orada çalıştıktan sonra 1912'de İstanbul'a dönmüştü. İki yıl kadar İstanbul Lisesinde resim ve Güzel Sanatlar Akademisinde Tezyini (süsleme) Sanatlar öğretmenliği yapmıştı.

1968'de Güzel Sanatlar Akademisinde açılan retrospektif sergisinde, Cormon Atölyesinde yaptığı karakalem çalışmalarını sergilemişti. Bunları, İstanbul dönüşü desen ve siyah beyaz taslaklar, annesinden baş etütleri tamamliyordu. Ağaç etütleri ve romantik bakışlı kadın çalışmaları Avni Lifij'in ne güçlü bir desen ustası olduğunu gösteren çalışmalardır. Hocası Cormon'un reçeteleşmiş, donuk eğitiminden iz yoktu bu desenlerde. Lifij, poşat (doğadan yapılan renkli küçük taslaklar) ve yağlı boyalarında 19. yy. Avrupa ressamlarının akademizminden eşit olgunlukta bir renk zenginliğini tamamliyordu.

Görsel 3.31. Ağaç Etüdü, Hüseyin Avni Lifij, Özel Koleksiyon

Görsel 3.32. Portre, Hüseyin Avni Lifij, Özel Koleksiyon

Görsel 3.33. Minareli Görünüm, Hüseyin Avni Lifij, Özel Koleksiyon

Avni Lifij’de renk sistemi, genellikle empresyonist buluşlara dayanır. Işıkları sarı, turuncu, kırmızı ya da kırmızımsı, gölgeli; ışısız yerler mavi, yeşilimsi, mor... Ama Lifij’in açık hava ressamlığında örneğin Nazmi Ziya ve Hikmet Onat’taki net, berrak görünüş yok. Lifij öğleüstünün çiğ, doğrudan doğruya çarpan ışığından çok, batan güneşin baygın turuncularını, kızılığını sevmiştir.

Avni Lifij, şair bir ressamdı. Soylu, olağana kaçmayan bir şiir havası vardı resimlerinde. Küçük ve orta çaptaki resimlerinde görülen o incelik, o duygululuk yanında büyük süslemeci panolara girişmek zorunda kalmıştı. Namık İsmail’in akademi müdürlüğü zamanında verdiği “dekoratif resim” derslerinde, süsleyici sanatın önemini belirtirdi. Kadıköy belediye binası için yaptığı ve şimdi Resim ve Heykel Müzesinde bulunan büyük duvar panosu, fırsat verildiğinde ne ilginç resimler meydana getirebileceğini gösteren bir örnektir. Süslemeci nitelikteki çalışmalarında Lifij, Fransız ressamı Puvis de Chavannes’i (Puvi dö Şaven) hatırlatır. Puvis, devrinin gelenekçi donukluğu içinde, İtalyan Rönesans’ının büyük dekorcularına yaklaşan bir anıtsallıkla Avrupa duvar ressamlığına taze bir hava getirmişti.

Lifij, Puvis de Chavannes’ in büyük dekorasyonları karşısında uzun uzun durmuş, bu eserlerin etkisi altında kalmıştı. Dostları Celal Esat ve Salah Cimcoz olmasaydı, 1900’lerde Kadıköy meydanının açılmasıyla yeni yapılan belediye dairesi için ısmarlanan panoyu da resim sanatımıza armağan etmeyecekti.

4. ÜNİTE

9.4. PLASTİK FORM ÖRNEKLERİNDEN DESEN

9.4.1. PLASTİK FORMLARDAN DESEN ÇALIŞMALARI

“Mükemmel bir heykel bir tepenin yamacından bırakıldığında hasarsız aşağıya yuvarlanabilecek kapalılıkta olmalıdır.”

Michelangelo (Kati,1996, s. 99)

9.4. PLASTİK FORM ÖRNEKLERİNDEN DESEN

Hazırlık Çalışması

1. Çevrenizdeki nesneleri inceleyerek bu nesnelerin geometrik yapılarını söyleyiniz.
2. Organik madde görsellerinin yer aldığı bir dosya hazırlayınız.
3. İnorganik madde görsellerinin yer aldığı bir dosya hazırlayınız.

Teknik Terimler ve Kavramlar

Plastik, büst, tors, arkaik, kouros (kuros), kore, amorf

9.4.1. PLASTİK FORMLARDAN DESEN ÇALIŞMALARI

Plastik Form ve Desen

Günümüzde güzel sanatlar denince akla genellikle plastik sanatlar gelmektedir. Mekânsal sanatlar da denilen bu gruba, mimarlık, resim ve heykel sanat dalları oluşturmaktadır. Her biri güzeli farklı ifade tarzını oluşturan bu sanatsal anlatım şekillerinin en önemli özelliği mekâna bağımlı olmasıdır. Bir anlamda mimari, resim ve heykel mekânsal şekillendirme, dolayısıyla mekânsal düzenleme sanatlarıdır (Katı, 1996, s. 96).

Plastik sanatlar terimiyle ifade edilen, insanın maddeye şekil vererek yarattığı sanat dallarıdır. Plastik sanatlar maddenin gerçek manada şekillendirildiği sanatlardır. Yunancadaki “plassein” (şekil verme) sözü Latinceye “plastikus” olarak geçmiş, buradan bütün Batı dillerine yayılmıştır. Şekilsiz olan, daha doğrusu tanımlanabilir bir şekli olmayan (amorf) bir malzemeyi elle veya aletlerle işleyerek anlamlı şekiller elde edilebilir. İşte böyle bir işlemle uğraşan sanatlara genel olarak “plastik sanatlar” denilir.

Sanatın bu genel ayrımı içinde heykelin yerine yeniden bakınca mekân içindeki plastik (şekillendirmeye dayalı) ifadesinin kendine özgü özellikleri, aynı gruptaki diğer sanat dallarından farklılığını belirler. Bu özelliklerden en önemlisi heykelin üç boyutlu bir plastik ifade şekli olmasıdır. Bu yönü ile mimariye olan benzerliği resimle arasında yoktur (Katı, 1996, s. 96).

Heykel için TDK’nin verdiği tanım, “Çeşitli maddelerden (taş, tunç, bakır, kil, alçı) yontularak, kalıba dökülerek veya yoğrulup pişirilerek biçimlendirilen eser, yontu, statü.” şeklindedir.

Görsel 4.1. , Desen Çalışmasından Ayrıntılar, (Aphaia Tapınağı Alınlık Heykellerinden, Düşmüş Savaşçı), 2017, Dilek Erkoç

Arkaik Heykellerden Desen Çalışmaları

Arkaik, olgunluk dönemine ulaştığı bilinen bir sanat üslubunun ilk evreleri için kullanılan terimdir. Genel olarak arkaik; bir üslubun, bir sanat geleneğinin Klasik Dönem öncesine ait olan anlamındadır. Özel olarak Antik Yunan tarihinin en erken dönemi olan MÖ 7 ve 6. yüzyılları için kullanılır.

Arkaik Dönem Yunan heykellerinde altyapıya önem verilmiştir. Vücut dik, baş karşıya bakar şekilde, kollar yanlarda vücutla birleşik, eller yumruk yapılmış ve bacaklardan biri bir adım öne atılmış olarak belirli bir kalıp kullanılmıştır. Yüzlerde ifade veya duygu durumu bulunmaz. Bu duruş frontal duruş olarak adlandırılır. Yunan sanatının Mısır heykel sanatından etkilendiği frontal duruşu kullanmalarından anlaşılmaktadır. Bu dönemde, genç erkek anlamına gelen kouros (korus) ve genç kız anlamına gelen kore heykellerinin yapıldığı görülür.

Kouroslar: Anatomik özellikleri önemsenmiş ve çıplak olarak çalışılmıştır. Genç atletler ve tanrı tasvirleri yapılmıştır.

Koreler: Giysili, özellikle İonyalı (İyon) kadınların bol kumaş kıvrımlı giysileri kullanılarak tasvirler yapılmıştır. Koreler tapınaklara adak olarak sunulmak üzere kullanılmıştır. Dik ve karşıya bakan vücudun kollarından biri vücuda yapışık, diğeri de dirsekten kıvrılmış şekilde bir kalıp kullanılmıştır.

Arkaik Dönem'in başta gelen özelliklerinden sayılan gülümseme belirgin bir şekilde görülür. Elbise kıvrımları ise çizgisel değil hacimli işlenen plastik kıvrımlar olarak yapılır.

Formlar sade, figürler sert ve stilize edilmiş gibidir. Ancak etkili bir ifadeye sahiptir.

Görsel 4.2. Ayrıntı (Aphaia Tapınağı Alınlık Heykellerinden, Düşmüş Savaşçı), MÖ 480, Glyptothek (Gilptutek) Müzesi, Almanya

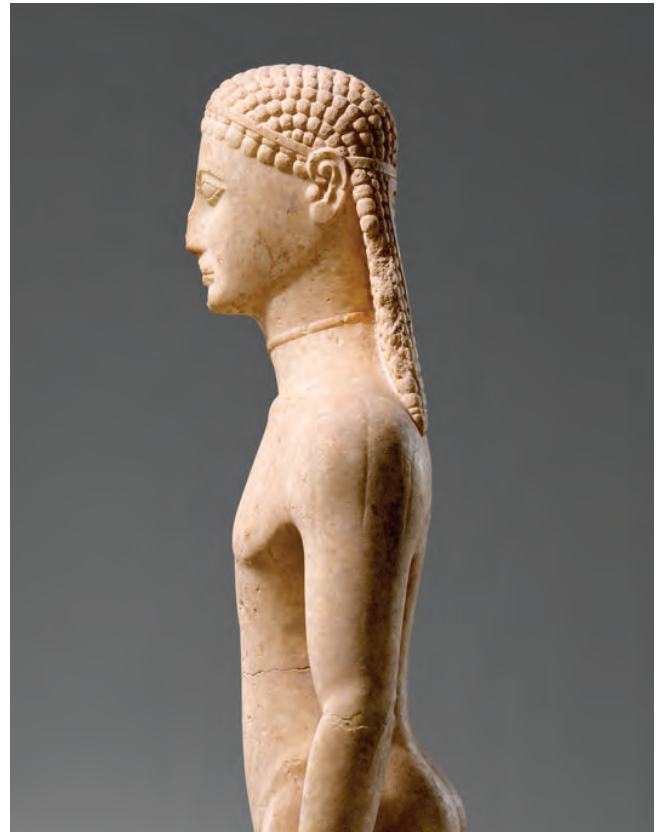
Görsel 4.3. Ön Ayrıntı (Mermer Kouros Heykeli) Arkaik Dönem, MÖ 590, Metropolitan Müzesi, New York, ABD

Görsel 4.4. Arka Ayrıntı (Mermer Kouros Heykeli) Arkaik Dönem, MÖ 590, Metropolitan Müzesi, New York, ABD

Antik Yunan Dönemi'nde Attika'da mermerden yontulmuş kouros heykelinin yapılış yöntemine bakıldığında ön ve yan cephelere kesin ayrımlar verilmiş, orantı ve bütünün görünüş ilkesine ciddiyeyle uyulduğu görülür. Heykelin dört farklı teknikle yontulduğu konusunda uzmanlar hemfikir. Bu yönleriyle Arkaik Dönem sanatı hakkında ipuçları veren heykel, Antik Mısır heykel sanatının yöntemlerini takip etmiştir.

MÖ 630'lu yıllardan itibaren bir yüzyılı aşkın kourus heykeli kullanılmıştır. Bu dönem heykellerini yapan heykeltıraşların göğsü diyaframdan, bacakları da gövdeden ayıran şematik çizgilerle insan vücudunu oluşturan farklı parçaları analiz ettikleri görülür.

Görsel 4.5. Yan Ayrıntı (Mermer Kouros Heykeli) Arkaik Dönem, MÖ 590, Metropolitan Müzesi, New York, ABD

Görsel 4.6. Üst Beden Ayrıntı (Aphaia Tapınağı Alınlık Heykellerinden, Düşmüş Savaşçı), MÖ 480, Glyptothek Müzesi, Almanya

Görsel 4.7. Bacaklar Ayrıntı (Aphaia Tapınağı Alınlık Heykellerinden, Düşmüş Savaşçı), MÖ 480, Glyptothek Müzesi, Almanya

Etkinlik

- Arkaik Dönem heykel görsellerinden seçtiğiniz bir kouros ve kore için 50x70 cm desen kâğıdına, desen kalemle (2B-3B) çizim yapınız.

Çizimi yaparken aşağıdaki ifadelere dikkat ediniz.

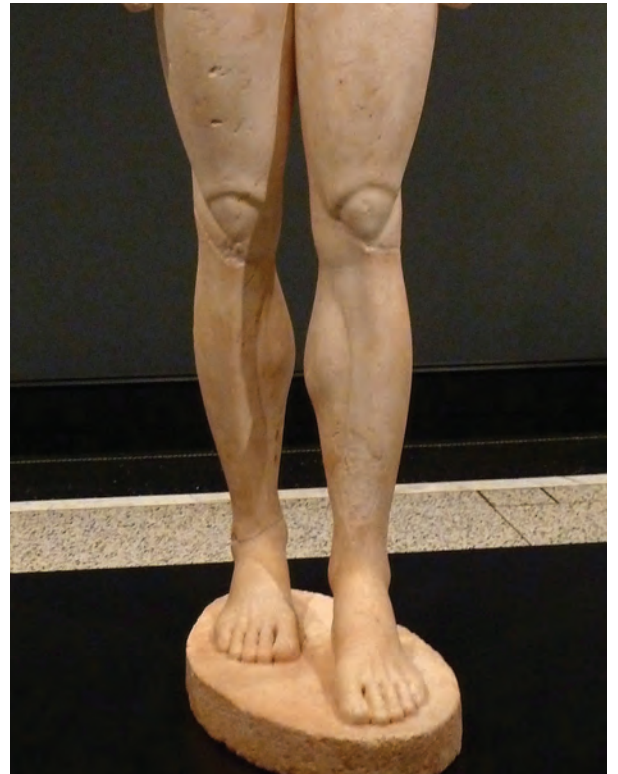
- Heykel görselinin geometrik çözümlemesini yaparken parçanın bütünlüğe olan orantısal ilişkisine dikkat ediniz.
- Heykeldeki parçaların omzudan ele, kalçadan dize, dizden ayağa, tek tek çizimini yapınız

Görsel 4.8. Kore, MÖ 682, Akropolis Müzesi, Atina

Görsel 4.9. Kouros heykeli, MÖ 530, J. Paul Getty Müzesi, Villa Koleksiyonu, Kaliforniya, ABD

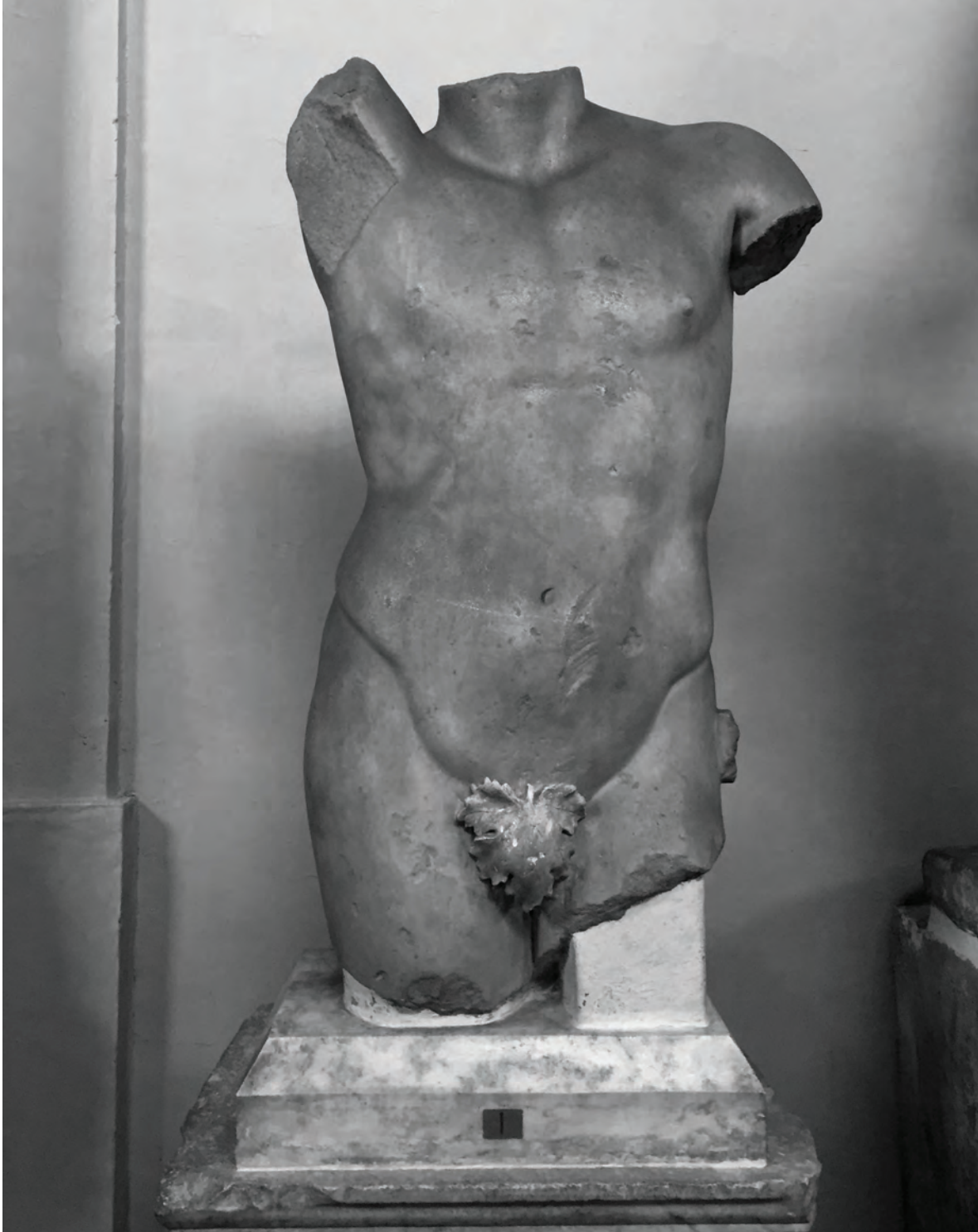

Torstan Desen Çalışmaları

Tors (Torso)

Latince kökenli olan tors; arkeolojide baş, kol ve bacakları kopuk gövde parçası olarak bulunmuş heykellere denir.

1700'lü yılların ilk yarısından itibaren Avrupa'da Antik Yunan ve Roma sanatlarına ilgi artmış ve çeşitli araştırmacılar bu sebeple İtalya'da antik incelemeler yapmışlardır. Bu yıllarda sanat tarihi incelemeleri sonucu uzmanlar tarafından bazı antik kalıntılara isimler vermiştir. Yapıldığı dönemde tüm uzuvlarının tam olduğu bilinen ve yılların etkisi nedeniyle kırılmış baş, kol ve bacakları kopuk gövde parçası tors olarak adlandırılmıştır. Bunların en ünlüsü MÖ 1. yüzyıl ortasına tarihlenen ve Belvedere Tors'u (Vatikan Müzesi) adıyla anılan heykeldir. Rönesans Dönemi'nde sanatçılar torsların eksik uzuvlarını tamamlayarak tablolarında kullanmışlardır.

Görsel 4.10. Roma Dönemi Torsu, Vatikan Müzesi, Vatikan

Görsel 4.11. Erkek Torsu

Görsel 4.12. Kadın Torsu

- Torsu (kadın-erkek) göz seviyesine uygun bir kaide üzerine yerleştiriniz.
- Fon düzenlemesini yapınız.
- Kompozisyonu kurarken dikkat edilecek noktaları göz önünde bulundurunuz.
- 35x50 cm boyutlarında resim kâğıdınızı dik tutunuz.
- Kâğıda kompozisyonu yerleştirirken ölçü alınız.
- Torsun temel formu dikey dikdörtgendir ve boyu eninin iki misli civarındadır.
- Ölçülendirmeyi en-boy arasında yapınız.
- Torsunuzun yükseklik ve genişliklerini çiziniz.
- Kalemle ölçü alma tekniği kullanarak tespit ettiğiniz ölçüleri aks çizgileri üzerinde işaretleyiniz.
- Torsun oranlarını (proporsiyonlarını) araştırma çizgileriyle oluşturunuz (omuzların duruşu, kalça duruşu, bel kemiği eğrisi).
- Kâğıda yerleştirilen çizgiler sadece çizgisel altyapı içindir.
- Tüm araştırmayı gözden geçirerek ve sadece kesin olduğu düşünülen çizgilerin üzerinden geçiniz.
- Oranlara dikkat ederek torsun karakteristik yapısını daha çok serbest çizgiler ile belirginleştiriniz.

Görsel 4.13. Tors

Görsel 4.14. Tors

Bilgi Notu

Belvedere Torsu: Vatikan Müzesi'nde bulunan Belvedere Torsu, Belvedere Mahkemesinin adını taşır. Bir kaya üzerine oturmuş güçlü bir erkek figürün gövdesini ve üst bacaklarını gösterir. Ateni-an isimli bir Yunan heykeltıraş tarafından imzalandığı düşünülmektedir. Orijinal bir Helenistik eser ya da Roma kopyası olup olmadığı konusunda bilimsel bir tartışma söz konusudur. Gövde belirsizdir, figürün kimliği üzerine çok şey yazılmıştır. Herakles, aslan derisi ve hacimli bedeninden dolayı en popüler adaydır. İlk olarak 1430'larda keşfedilmiş, 1500 yılına kadar tanınmıştır. Görkemli kahramanca hareketlilik tasviri Rönesans sanatçılarından Michelangelo üzerinde derin etkiler bırakmıştır. O zamandan 19. yüzyıla kadar dünyanın önemli sanat eserlerinden biri olarak kabul edilmiştir.

Görsel 4.15, Belvedere Torsu, Antik Yunan, MÖ 1. yy. Vatikan

Etkinlik

Kadın veya erkek torslarından kısa süreli şematik çizimler yapınız. Çizimlerinizde torsun formunun geometrik yapısını çözümlemeye çalışınız.

Çalışma sırasında parçaların bütünüle olan ilişkisinden daha sonraki çalışmalarınızda da kullanmak üzere sonuçlar çıkarınız. Başka bir çalışmada torsu uygun ışık ortamında formuna uygun çizgiler kullanarak ışık ve gölgeli alanları modle yoluyla ifade ediniz .

Büstten Desen Çizimleri

Büst: İnsan vücudunun göğüsten yukarısını ya da yalnızca başını betimleyen heykel (Sanat Terimleri ve Kavramları Sözlüğü s. 48).

Heykel sanatında büst denildiğinde Antik Dönem Roma heykelleri incelemek gerekir.

Helenistik Dönem’de portrelerde karaktere önem verilmiş, o dönemin önemli heykeltıraşı Lysippos yaptığı tunç heykellerde kişileri olduğu gibi betimlemiştir. Roma’da imparatorluk döneminde (MÖ 2. yüzyıl), heykel sanatında portrecilik konusunda daha gerçekçi çalışmalar yapılmıştır. Sanatçılar gerçek hayattaki kişileri (imparator, soylular, sporcu) bire bir ölçüdeki eserlerinde tüm karakteristik yönleriyle betimlemişlerdir.

Görsel 4.16. Büst Çalışması, 1626, Peter Paul Rubens, Metropolitan Müzesi, ABD

Görsel 4.17. Öğrenci Çalışması [*İmparator Claudius (Klodyus) Büstü Deseni*], 2017, A. Kerim Tıp

Görsel 4.18. Öğrenci Çalışması (Eros Büstü Deseni), 2016, Muhammet FEYYAZ

Etkinlik

Kullanılan araç-gereçler: 35x50 cm ölçüsünde resim kâğıdı, 35x50 cm ölçüsünde resim kâğıdı, 2B, 3B, 4B... resim kalemi.

Antikten kopya büst

- Büstü çizim yapabileceğiniz uygun bir yere yerleştiriniz.
- Fon düzenlemesini yapınız.
- Kompozisyonu kurarken dikkat edilecek noktaları göz önünde bulundurunuz.
- Kâğıda kompozisyonu yerleştirirken ölçü alınız.

Aşağıdaki açık uçlu soruları yanıtlayınız.

1. Figür ayakta, dik kollar vücuda birleşik, baş karşıya bakar şekilde, bacaklardan birisi bir adım öndedir. Bu duruşun adını yazınız.

.....

2. Büst nedir? Tanımlayınız.

.....

3. Arkaik nedir? Araştırarak tanımı aşağıdaki boşluğa yazınız.

.....

Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplandırınız.

4. Arkaik heykelin en karakteristik özelliği aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Oturan figürler kullanılması
- B) Asimetrik duruşa sahip olması
- C) Malzemenin ahşap oluşu
- D) Yüzlerde ifade oluşu
- E) Frontal duruşa sahip olması

5. Aşağıdakilerden hangisi torsu ifade eder?

- A) Omuzdan ayaklara kadar olan heykellere tors denir.
- B) Başı kolu ve bacakları olmayan gövdeye tors denir.
- C) Arkaik heykellere tors denir.
- D) Kırılmış Roma heykellerine tors denir.
- E) Giysili heykellere tors denir.

Aşağıdaki cümlelerin sonuna ifadeler doğruysa (D), yanlışsa (Y) yazınız.

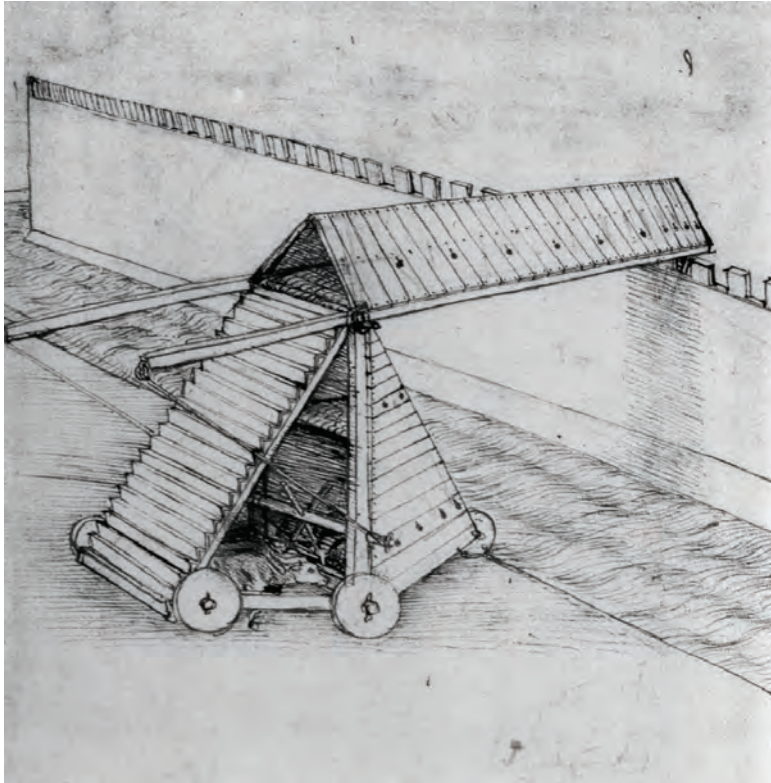
- 6. Kol, bacak ve başın olmadığı insan bedenine tors denir. ()
- 7. Bir sanat akımının en üst evresine arkaik denir. ()
- 8. Figürün göğüs hizasının üstünün tasvirine büst denir. ()

LEONARDO DA VINCI

15 Nisan 1452 tarihinde İtalya'nın Toskana eyaletinin Vinci kasabasında dünyaya gelen Leonardo, daha çocuk denecek yaşlarında bir daldan öbürüne konan, türlü konulara merak salan karakteriyle dikkatleri üzerine çekmişti. Bunlardan biri de matematikti. Vinci'nin matematiğe olan ilgisi, hocası ile girmiş olduğu ve onun fikirlerini çürüttüğü okul yıllarına dayanmaktaydı. Matematiğe merakı sürekli artan Vinci, resimlerini bu matematik ve geometri temeli üzerine inşa etmiştir. Bu arada musikiye de heves etmiş, bu alanda eserler de vermiştir. Bir gün babası, Leonardo'dan habersiz onun resimlerini dostu ressam Verocchio'ya (Verokyo) gösterdi. Verocchio bu karalamalardan öylesine etkilendi ki oğlunu talebesi olarak kendi atölyesine göndermesi için babasına adeta yalvardı. Ustasının yanında dört yıl kalan Leonardo, durup dinlenmeden resim yaptı. Bir yandan da gece sabahlara kadar geometri, fizik, felsefe ile uğraşıyordu.

1494 yılında ünü o kadar yayıldı ki, Milano Dükü kendisini saray hizmetine çağırdı. Leonardo saraya on maddelik şartlarını sundu. Bu şartların dokuz tanesi fizikçi olarak teknik alanlarda başa-rabileceği işler ile ilgiliydi. Ancak onuncu maddede, ressam, heykeltıraş ve mimar olarak faydalı olabileceği yazıyordu. Bu yıllarda kilise resimleri; Madonna (Meryem), Kayalıklar Bakiresi, Santa Maria delle Grazie (Son Akşam Yemeği), Cecilia (Sesilya), Galleriani (Galeryani) ve Bir Çalgıcı Portresi isimli eserlerini üretti. Bunun yanında Leonardo'nun yarım kalmış birçok eseri de mevcuttur.

Leonardo'nun anatomi alanında araştırmaları zamanının en ünlü anatomi dersi hocası olan Marcantonio della Torre (Markantonyo Della Tore) ile tanışmasıyla başlar. Beraber "İnsan Anatomisi" kitabını hazırlarlar. Leonardo'nun bu kitap için hazırladığı kırmızı tebeşirle çizdiği eskizler tıp tarihinin ilk ve en ünlü anatomi desenleridir. Kadın, erkek, insan iskeletini, sinir dokularını ve adalelerini en mükemmel bir şekilde gösteren bu karalamaların altına Leonardo, sağdan sola olmak üzere acayip yazılar yazmıştı. Sol eliyle kaleme aldığı bu yazıları okumak için bir ayna tutmak lazımdır. Her iki eliyle desen çizebilen dahi sanatçı, resim yaparken sağ eli yorulduğu zaman fırçayı sol eline alarak aynı mükemmellikte çalışırdı.

Görsel 4.19. Kuşatma Makinesi, 1480, Leonardo da Vinci

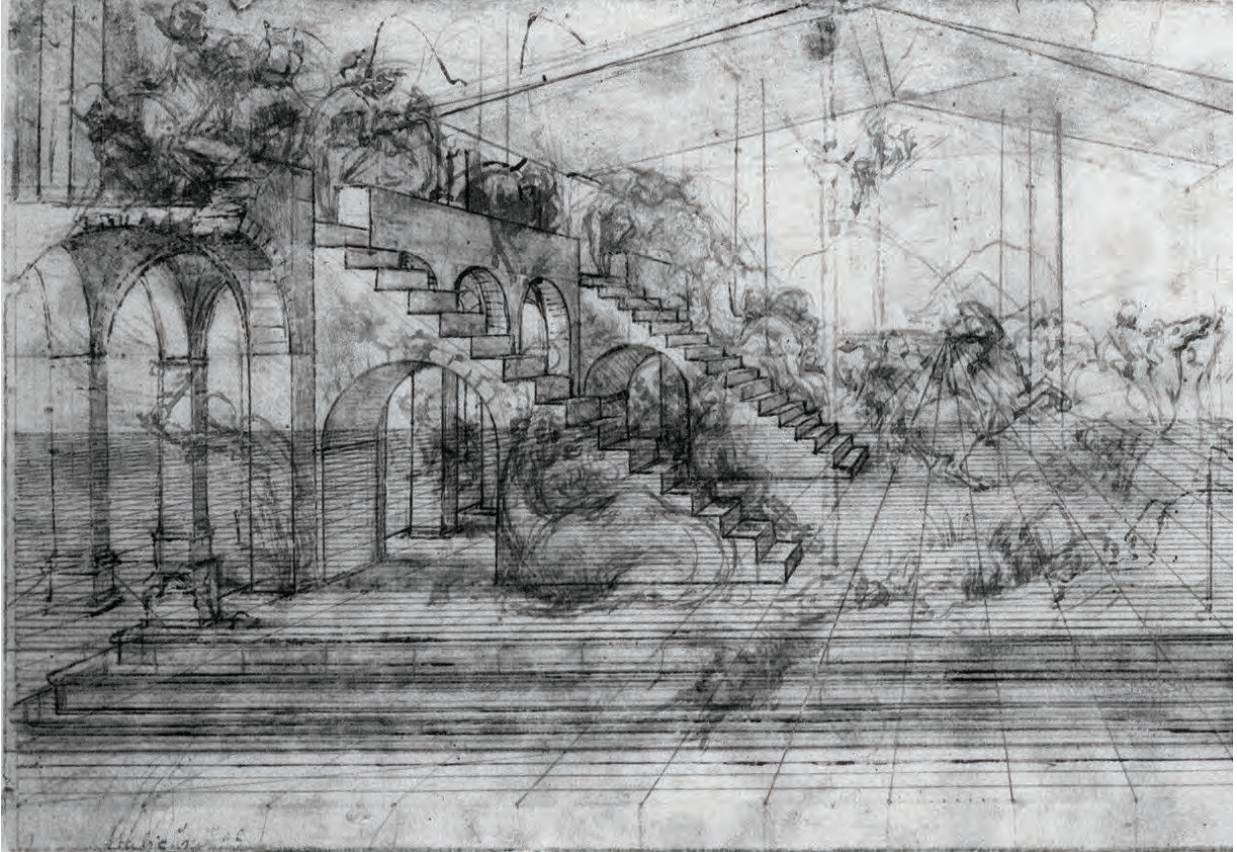
Görsel 4.20. Öz Portre, 1512, Leonardo da Vinci, Kraliyet Kütüphanesi

Milano’da geçirdiği seneler boyunca Leonardo da Vinci mimarlıkla da uğraştı. Ancak projelerinden hiçbirisi tatbik edilemedi. 1499’da Venedik’e uğradı. Burada muhtemel Türk saldırısına karşı şehrin savunma planlarını hazırladı. 1500 yılında çocukluğunun şehri Floransa’ya döndü. O sıralarda ünlü “Meryem ve İsa” resmini yaptı. Aynı yıl teknik uzman olarak imparatorunun hizmetinde Roma, Umbria ve Toskana eyaletlerinde dolaşarak şehir planları ve haritalar yaptı. O yıllarda Sultan II. Bayezid’in isteği üzerine “Boğaziçi Asma Köprüsü” projesini hazırladı. Ancak bu proje hayata geçirilemedi. 1502 yılına gelindiğinde Floransa’da sanat dünyasının en büyük şaheserlerinden biri olan Mona Lisa’yı yaptı. Bu senelerde yaptığı resimlerin çoğu kaybolmuştu. Bu zamanda adeta ona hayranlık besleyen Raffaello (Rafael) ile tanışır. Yine değişik konular üzerinde çalışmalarına devam ederken anatomiyle de ilgilenmişti. Morgda neşterle kadvraları keserek anatomiye incelemiş ve desenler çizmiştir. Bunun yanında aylarca kuşları ve uçuşlarını inceledi. Hava ve su incelemeleri yaptı. Bu konuda kitap yazdı. Milano ve Roma’da 1513 yılına kadar çalışmalarda bulundu. Aynalarla optik sahada incelemelerde, boyalar ve kimyası ile ilgili araştırmalarda bulundu. Bu arada kendi resimlerini muhafaza etmek için sırrını kimseye söylemediği verniği imal etti. Roma’dan ayrılacağı 1516 yılına kadar değişik projeler üzerinde çalıştı. “Resim Sanatının Anahtarları” isimli bir kitap yazdı.

1517 yılında Fransa’da, kral kendisine Amboise (Amboi) şehrinin yeşilliklerle kaplı orman içinde bir vadideki şatosunu tahsis etti. Burada “Kıyamet Günü” adlı eseri üzerinde çalışırken eserin bitme aşamasında sağ elindeki fırça kayarak yere düştü. Sağ eline felç inmişti. Ama o yılmıyor yine de sağlam olan sol eli ile çalışıyordu. Felçli halinde yatakta bile araştırmalarına devam etti. 1519 yılında ölmeden önce Kral Francois (François) ziyaretine geldi. Doğrulamak istedi ama başaramadı. “Haşmetli kralımın kollarında can vermek benim için en büyük şereftir.” dedi. O senenin haziran ayında Amboise’de kiliseye gömüldü.

Leonardo, resimlerinde klasik üslubu zirveye ulaştıran ilk sanatçıdır. Geride bugün dünya müzelerini süsleyen resimler bırakmıştır. Bu resimlerin her biri bir deha örneği ve şaheserdir.

“Büyük Ressamlar Hayatları ve Eserleri” Sadun Altuna, Hayat Kitapları (Sayfa 7-24) adlı kitaptan alınarak komisyon tarafından düzenlenmiştir. 16.01.2017

Görsel 4.21. Leonardo da Vinci

TERİMLER VE KAVRAMLAR SÖZLÜĞÜ

A

algı : Her tür gerçekliğin duyu organlarımız aracılığıyla alınıp zihnimizde bilgiye dönüşme işlemi. Var olan gerçekliğin farkına varılması, açıklığa kavuşturulup bilinir hale gelmesi.

analiz : Çözümleme.

asimetrik : Simetrisi olmayan, bakışsızlık. Asimetri, orta çizgi ile bölünen karşıt yanların parçalarının eş olmadığı bir düzenlemedir.

B

betimleme: Doğada var olan her gerçekliğin sanatsal alana aktarılması olayı. Umumiyetle edebiyat ve resim sanatlarında kullanılır.

biçim : Bir nesnenin algılanan öğelerinin kendine özgü bir düzen oluşturan bütünü. Form.

boşluk (espas) : Alan, bütün nesneleri (varlıkları) çevreleyen ve içine alan hudutsuz saha (sınırsız alan). Önceden yerleştirilen noktaların arasındaki açıklık.

Ç

çizgi : Kurşun kalem, mürekkep ya da boya ile oluşturulmuş iz.

D

denge : Plastik sanatlarda kullanılan unsurların kompozisyon bakımından birbirlerini tartacak biçimde düzenlenmesi.

dışavurumculuk: Natüralizm, akademizm ve empresyonizme karşı tepki olarak ortaya çıkan sanat anlayışı. Fransızca expression kelimesinden türemiş olan bu terim ifadecilik anlamına gelir.

divit : Mürekkebe batırılarak yazı yazmaya yarayan ve değişik uçları olan bir kalem türü.

doku : Görme ve dokunma duyularıyla kavranabilen homojen, yüzeysel etki ögesi.

E

ekol : Aynı üslup kapsamında değerlendirilen ancak bir bölgeye, kente ya da topluluğa özgü bazı ayrıcalıklar gösteren benzer eğilimdeki sanatçı grubu. Okul olarak da adlandırılır.

eskiz : Bir resim, heykel ya da mimari eser

için yapılan ön çalışma. Taslak.

etüt : Herhangi bir konuda yapılan araştırma, inceleme. Ön çalışma.

F

fiksatif : Füzlen ya da pastel boyayla yapılan resimlerde boyanın zamanla kaybolup aşınmasını ve bulaşmasını önlemek amacıyla resim yüzeyine püskürtülen sabitleştirici bir tür bileşim.

füzlen : Kömür kalem.

G

gözlem : Bir nesnenin, olayın veya gerçeğin niteliklerinin bilinmesi amacıyla dikkatli ve planlı olarak ele alınıp incelenmesi, müşahede.

grafit : Kurşun kalem ve bazı araç parçalarının yapımında kullanılan, yumuşak, kolay toz durumuna gelebilen, gri, siyah renkli, yapay olarak billurlaşabilen bir tür doğal karbon.

H

hacim : Bir cismin uzayda doldurduğu boşluk.

İ

illüstrasyon: Resimleme. Bir metni ya da bir düşüncüyü tasvir etmek amacını taşıyan, umumiyetle öğretici kitap ve dergilerde yer alan resimler.

imge : Duyu organlarının dıştan algıladığı bir nesnenin bilince yansıyan benzeri, hayal, imaj.

işlev : Bir nesne veya bir kimsenin gördüğü iş, iş görme yetisi, görev, fonksiyon.

K

kavram : Bir nesnenin veya düşüncenin zihindeki soyut ve genel tasarımı, mefhum, fehva, konsept.

konstrüksiyon: Bir yapıda taşıyıcı nitelikte olan imalatların tümü. İnşa etme eylemi sonucunda ortaya çıkan ve bir araya gelerek yapıyı oluşturan öğeler bütünü.

kontrast : Sanatsal kompozisyonları oluşturan öğeler arasındaki karşıtlık. Zıtlık.

kontur : Resimde nesneyi belirgin gösteren çevre çizgisi.

kroki : Taslak. Resim sanatında ana hatları gösteren ve ayrıntılara inmeyen resimlere denir.

	L
leke	: Resim sanatında yüzeyin homojen biçiminde tek renk kullanılarak örtülmüş parçası.
	M
mekân	: Uzayın sınırlanmış parçası. Sınırlama fiziksel olabileceği gibi, yalnızca görsel de olabilir.
modle	: Resim ve heykelde şekil (form) verme ve üç boyutlu gösterme işi.
	O
nesne	: Obje. Resimdeki cansız öğelerin genel olarak tanımlanmasında kullanılır.
	P
perspektif	: Üç boyutlu gerçeklikleri iki boyutlu resim düzlemi üzerinde betimleyerek üçüncü boyut yanılsaması yaratma işine yarayan bir resim ve çizim tekniği.
pigment	: Boyaya renk veren kimyasal ana madde.
plastik	: Bir cismin yoğrulabilir bir madde ile örneğini yapma. Heykelin her türü. Üç boyutlu anlatım, üç boyutlu eser.
	R
reçine	: Çam türü ağaçlardan elde edilen öz sıvı. Boya sanayiinde ve doğal yapıştırıcıların elde edilmesinde kullanılan madde.
ritim	: Sanat yapıtında yer alan öğelerin kendi aralarında oluşturdukları ardışık zaman ve mekân aralıklarının belirlediği düzen.
rölyef	: Kabartma.
rönesans	: 14. yüzyılda İtalya’da başlayarak 16. yüzyıla dek tüm Batı ve Orta Avrupa’ya yayılan sanat hareketi. Yeniden doğuş.
	S
sentez	: Resimde yalından karmaşık olana, külliden cüziye, zorunludan olasıya, ilkeden uygulamaya, genel yasadan bireysel duruma, nedenden etkiye, öncülenden varılan sonuca giden düşünme biçimi, bireşim.
simetri	: İki ya da üç boyutlu bir biçim üzerinde yer alan tüm noktaların en az bir eksene göre eşit uzaklıkta bulunmaları

durumu. Bakışım.

simge	: Uygun işaret. Soyut bir kavramı somutlaştıran biçim.
stil	: 1. Sanatçının eserlerindeki müşterek anlatım ve biçimleme tarzı. 2. Devirlerin karakteristik sanat eserlerinde bulunan ortak öğeleri ve anlatım tarzı.
	T
tasarım	: Yapıtın gerçekleştirilmesi sırasında yönlendirici proje, çizim, maket vs. gibi ürünlerin tümü. Dizayn.
ton	: Resimde aynı rengin açıktan koyuya doğru derecelenmesi. Bu derecelenmede her renk arasında bir ton farkı bulunur.
	V
valör	: Bir rengin en koyusundan en açığına kadar olan ton dereceleri.
vitray	: Birbirine bağlı kurşun bölmelere yerleştirilmiş renkli cam parçalarından oluşan, saydam pencere süslemesi veya resim.

KAYNAKÇA

- ARTUT, Kazım, *Sanat Eğitimi*, Anı Yayıncılık, İstanbul, 2007.
- BERK, Nurullah, *Resim Bilgisi*, Varlık Yayınları, İstanbul, 1982.
- BERK, Nurullah ve Hüseyin GEZER, *50 Yılın Türk Resim ve Heykeli*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1973.
- BİGALİ, Şeref, *Resim Sanatı*, T.C. İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1999.
- BUYURGAN, Serap ve Ufuk BUYURGAN, *Sanat Eğitimi ve Öğretimi*, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2007.
- ÇALIŞLAR, Aziz, *Felsefe Sözlüğü*, Cem Yayınları, İstanbul, 1997.
- *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, Yem Yayınları, İstanbul, 1997.
- ELİBAL, Gültekin, *Atatürk ve Resim-Heykel*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1973.
- ERSOY, Ayla, *Sanat Kavramlarına Giriş*, Yorum Sanat Yayınları, İstanbul, 2002.
- FISCHER, Ernst, *Sanatın Gerekliği*, Verso Yayıncılık, Ankara, 1993.
- GOMBRICH, E.H., *Sanatın Öyküsü*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1992.
- İŞİNGÖR, Mümtaz, ETİ, Erol ve Mustafa ASLIER, *Temel Sanat Eğitimi Resim Teknikleri*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1986.
- İSLİMYELİ, Nüzhet, *Ankara Sanat Dergisi*, 1982.
- KATI, Aytaç, *Heykel Sanatının Tanımı ve Özellikleri*, 1996
<https://earsiv.anadolu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11421/1013/113608.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Erişim tarihi 08.01.2017, 14:44
- KARASU GÖKÇE, Nurdan ve NAZIM, Mehmet, *Desen Teknik ve Malzemeleri*, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 2007.
- SÖNMEZAY, Ayşegül, Mehmet GÜLERYÜZ, *Resmi Geçit*, T.C. İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2013.
- SÖZEN, Metin ve TANYELİ, Uğur, *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2005.
- TURANİ, Adnan, *Sanat Terimleri Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1993.
- WOLFFLI N, H., *Sanat Tarihinin Temel Kavramları*, Çev. Hayrullah Örs. Hayalperest Yayınları, İstanbul, 2015.

1. ÜNİTE

- Görsel 1.1. <http://proof.nationalgeographic.com/2015/01/05/shooting-chauvet-photographing-the-worlds-oldest-cave-art/> (03.01.2017, 12.23)
- Görsel 1.2. <http://proof.nationalgeographic.com/2015/01/05/shooting-chauvet-photographing-the-worlds-oldest-cave-art/> (03.01.2017, 12.23)
- Görsel 1.3. <http://proof.nationalgeographic.com/2015/01/05/shooting-chauvet-photographing-the-worlds-oldest-cave-art/> (03.01.2017, 12.23)
- Görsel 1.4. <http://www.metmuseum.org/art/collection/search/336229> (03.01.2017, 12.23)
- Görsel 1.5. <http://www.wga.hu/index1.html> (03.01.2017, 12.43)
- Görsel 1.6. <http://www.wga.hu/frames-e.html?/html/i/ingres/index.html> (03.01.2017, 12.23)
- Görsel 1.7. <http://www.vangoghmuseum.nl/en/collection/d0080V1962> (07.03.2017, 13.59)
- Görsel 1.8. <http://www.vangoghmuseum.nl/en/collection/d0280V1971> (07.03.2017, 14.00)
- Görsel 1.9. Grafik tasarım uzmanı tarafından tasarlanmıştır.
- Görsel 1.10. Grafik tasarım uzmanı tarafından tasarlanmıştır.
- Görsel 1.11. <http://www.ekolsanatgalerisi.com/?p=1254> (03.01.2017, 13.14)
- Görsel 1.12. <http://www.metmuseum.org/art/collection/search/334639> (29.11.2016, 21.34)
- Görsel 1.13. <https://www.rijksmuseum.nl/en/press/press-releases/animal-drawings-through-the-ages> (14.03.2017, 22.23)
- Görsel 1.14. <http://www.cizimteknikleri.com/karakalem-cizim-yapmakta-ilk-asamalar/> (29.01.2017, 00.51)
- Görsel 1.15. <https://www.dreamstime.com/stock-images-charcoal-charcoal-pencils-image25755784> (09.01.2017, 19.02)
- Görsel 1.16. <http://www.wga.hu/index1.htm> (18.11.2016, 23.00)
- Görsel 1.17. <http://www.wga.hu/index1.htm> (19.11.2016, 22.00)
- Görsel 1.18. <http://www.metmuseum.org/art/collection/search/337362> (15.04.2017, 01.20)
- Görsel 1.19. Grafik tasarım uzmanı tarafından tasarlanmıştır.
- Görsel 1.20. Grafik tasarım uzmanı tarafından tasarlanmıştır.
- Görsel 1.21. <http://www.art.com/products/p22114403390-sa-i7650837/rembrandtvan-rijn-a-thatched-cottage-by-a-largetree-a-figure-seated-outside-c-1648-52.htm?ac=true> (18.11.2016, 23.42)
- Görsel 1.22. <http://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/1975.1.862/> (06.03.2017, 12.08)
- Görsel 1.23. <https://www.dreamstime.com/stock-photo-ink-splash-image11837250>

- Görsel 1.24. Grafik tasarım uzmanı tarafından tasarlanmıştır.
- Görsel 1.25. <http://www.metmuseum.org/art/collection/search/335240> (03.01.2017, 15.00)
- Görsel 1.26. https://www.hermitagemuseum.org/wps/portal/hermitage/digital-collection/!ut/p/a1/IZBPb4MwDMW_Cj1wzGwIUHqMWDWpUsfGNJXkgIL-NSsECtG6j79w26Xb6pMt2c-_90BADkLLT9VKowYtu2UWUZEyFnk0wV2ahl_I0uwlzJLnJ_QCOIAA0ekWuJmWttRmNCfgZ9m-ruai1i9dhOs_O0DhyMi6i_-BUk7wq3c4uBjSO0F_uXlJVwEvpVdUmpGTjeUcSyKAhsqRHUkdrWm-LtB03dWCZumfBGMfwX8u8K3L5Y39KI9j68LRqHZF-8vm8zu_0jgTuc7P5CtVbVx-UimA120Kb-MpDflezY9zHtSY5E8piGXctWq28WFYEX/dl5/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/?lng=tr (10.03.2017, 14:48)
- Görsel 1.27. <http://www.themorgan.org/drawings/item/247318> (10.03.2017, 14:50)
- Görsel 1.28. <https://www.st-andrews.ac.uk/orchar/prints/eagle-wharf/> (16.04.2017, 22.25)
- Görsel 1.29. http://www.fmv.edu.tr/i/content/64_1_1.jpg (16.01.2017, 16.35)
- ## 2. ÜNİTE
- Görsel 2.1. <http://images.zeno.org/Kunstwerke/l/big/2210049a.jpg> (12.12.2016, 02.00)
- Görsel 2.2. <https://www.guggenheim.org/artwork/2999> (11.12.2016, 23.00)
- Görsel 2.3. <http://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/19.73.120/> (06.03.2017, 12.06)
- Görsel 2.4 ve 2.7. arası komisyon tarafından tasarlanmıştır.
- Görsel 2.8. <https://www.artsy.net/artwork/jean-francois-millet-man-with-wheelbarrow-le-paysan-reentrant-du-fumier/download/jean-francois-millet-man-with-wheelbarrow-le-paysan-reentrant-du-fumier-1855.jpg>, (16.03.2017, 20:07)
- Görsel 2.9. <http://munchmuseet.no/en/oeuvrekatalog-over-edvard-munchs-tegninger> (22.03.2017, 18.45)
- Görsel 2.10. <http://www.vangoghgallery.com/catalog/Drawing/841/Churchyard-in-the-Rain.html> (16.01.2017, 17:00)
- Görsel 2.11. <http://art.famsf.org/johann-adam-klein/two-horse-cart-driver-197117967> (07.03.2017, 15:08)
- Görsel 2.12. <https://www.google.com/culturalinstitute/beta/u/0/asset/the-elephant-hanno/zQHcX5AvA-ISjA> (06.03.2017, 15:08)
- Görsel 2.13. Aksel Zeydan Göz'ün izniyle kullanılmıştır.
- Görsel 2.14. ve 2.15. arası Kader Genç'in izniyle kullanılmıştır.
- Görsel 2.16. ve 2.17. Komisyon tarafından kitap için çekilmiştir.
- Görsel 2.18. <https://www.artfund.org/supporting-museums/art-weve-helped-buy/artwork/539/self-portrait-gustave-courbet> (22.03.2017, 19.03)
- Görsel 2.19. <http://www.liveinternet.ru/users/lomovolga/post338057821/> (22.03.2017, 22.03)
- Görsel 2.20. <http://www.renacuajos.org/2013/01/ideas-para-el-dia-de-la-paz.html> (22.03.2017, 23.03)
- Görsel 2.21. <https://www.vangoghmuseum.nl/en/collection/d0205V1962r> (22.03.2017, 23.26)

- Görsel 2.22. Oğulcan Öz'ün izniyle kullanılmıştır.
- Görsel 2.23. <http://www.henri-matisse.net/drawings/du.html> (22.03.2017, 23.36)
- Görsel 2.24. Komisyon tarafından kitap için çekilmiştir.
- Görsel 2.25. <https://www.dreamstime.com/royalty-free-stock-photos-chrome-ball-image11927448>
(09.01.2017, 18.58)
- Görsel 2.26. <https://www.dreamstime.com/royalty-free-stock-photography-wooden-shapes-image13620957>
(09.01.2017, 18.56)
- Görsel 2.27. Özge Korkmaz'ın izniyle kullanılmıştır.
- Görsel 2.28. ve 2.31. arası Ferhat Baştürk'ün izniyle kullanılmıştır.
- Görsel 2.32. Komisyon arşivi.
- Görsel 2.33. Grafik tasarım uzmanı tarafından tasarlanmıştır.
- Görsel 2.34. <https://www.dreamstime.com/royalty-free-stock-images-red-apple-image5236539>
(09.01.2017, 19.00)
- Görsel 2.35. Grafik tasarım uzmanı tarafından tasarlanmıştır.
- Görsel 2.36. Komisyon tarafından kitap için çekilmiştir
- Görsel 2.37. <http://www.jeanaugustedominiqueingres.org/The-Alexandre-Lethiere-Family.html>
(09.01.2017, 13.47)
- Görsel 2.38 <http://www.vangoghgallery.com/catalog/image/1399/Churchyard-in-the-Rain.jpg>
(23.03.2017, 23.01)
- Görsel 2.39. http://www.art-catalog.ru/picture.php?id_picture=4323 (10.03.2017, 15.45)
- Görsel 2.40. <http://gaceta.es/noticias/breda-05062015-1239> (16.01.2017, 16.17)
- Görsel 2.41. <http://www.raphaelpaintings.org/the-marriage-of-the-virgin.jsp> (16.01.2017, 16.17)
- Görsel 2.42. <https://www.dreamstime.com/royalty-free-stock-photo-walt-disney-concert-hall-los-angeles-image18277275>
- Görsel 2.43. http://www.museumsinflorence.com/musei/Pitti_palace.html (23.03.2017, 00.46)
- Görsel 2.44. <http://www.tretyakovgallerymagazine.com/articles/si-italy-russia-crossroads-cultures/giorgio-morandi-master-stillness>
(16.01.2017, 17.55)
- Görsel 2.45. <http://colin-vian.tumblr.com/image/149734771386> (24.03.2017, 12.30)
- Görsel 2.46. <https://www.nationalgallery.org.uk/paintings/leonardo-da-vinci-the-burlington-house-cartoon>
(22.01.2017, 21.23)
- Görsel 2.47. www.museodelprado.es/en/the-collection/art-work/saint-agnes/0c66e8cf-c745-46a6-85b5-5474656d410e?searchid=6f66b91e-931c-e5e7-81aa-6f3c83fbafcb
(24.03.2017, 12.33)
- Görsel 2.48. [http://www.jamestissot.org/Une-Convalescente-\(A-Convalescent\).html](http://www.jamestissot.org/Une-Convalescente-(A-Convalescent).html)
(04.01.2017, 16.25)

- Görsel 2.49. <http://www.newsoftheartworld.com/mondrian-abstraction-and-the-tree/?lang=en>
(05.01.2017, 11:27)
- Görsel 2.50. <http://www.newsoftheartworld.com/mondrian-abstraction-and-the-tree/?lang=en>
(05.01.2017, 11:27)
- Görsel 2.51. <http://www.bbc.co.uk/schools/gcsebitesize/art/practicalities/drawing2.shtml>
(05.01.2017, 11:27)
- Görsel 2.52. http://www.joseflebovicgallery.com/Catalogue/CL_168_2013/Large/168_0060.jpg
(16.04.2017, 23:31)
- Görsel 2.53. http://usa.chinadaily.com.cn/culture/2011-09/17/content_13731574.htm
(15.03.2017, 12:33)
- Görsel 2.54. http://www.master-drawings.com/drawings_details.php?codice=205&foto=1#A1
(16.03.2017, 19:19)
- Görsel 2.55. <http://www.metmuseum.org/art/collection/search/334683?sortBy=Relevance&ft=animal+drawing&offset=0&rpp=20&pos=6>
(15.03.2017, 12:39)
- Görsel 2.56-57. Leonar do da vinci, Leonardo's life and work — all pictures, alldrawings!, köln, Taschen
Yayınevi
- Görsel 2.58. <https://piminy.files.wordpress.com/2012/04/waterhouse-study-for-portrait-of-the-marchioness-of-downshire.jpg>
(23.03.2017, 02:41)
- Görsel 2.59. <http://bestarts.org/artist/raffaello/paintings/heads-and-hands-of-the-apostles/>
(23.03.2017, 02:48)
- Görsel 2.60. <http://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/19.73.120/>
(06.03.2017, 12:06)
- Görsel 2.61. http://joseflebovicgallery.com/Catalogue/CL_168_2013/Pages/pg03.html
(11.02.2017, 15:45)
- Görsel 2.62. <http://www.universalleonardo.org/worklarge.php?id=458&image=0&trail=0&trailCount=&name=>
(23.03.2017, 10:21)
- Görsel 2.63. <http://www.metmuseum.org/art/collection/search/459195>
(10.03.2017, 15:14)
- Görsel 2.64. <https://www.museodelprado.es/en/the-collection/art-work/the-painter-claudio-lorenzale/3f4800fd-b084-4f1d-bc52-b20f1b05032a?searchid=845237a9-56a3-c66f-3f62-4bf3a485bcbb>
(23.03.2017, 02:55)
- Görsel 2.65. <http://www.liveinternet.ru/users/lomovolga/post338057821/>
(22.03.2017, 22:03)
- Görsel 2.66. <https://www.museodelprado.es/en/the-collection/art-work/the-painter-claudio-lorenzale/3f4800fd-b084-4f1d-bc52-b20f1b05032a?searchid=845237a9-56a3-c66f-3f62-4bf3a485bcbb>
(23.03.2017, 02:55)
- Görsel 2.67. <http://ilya-repin.ru/drawings/repin10.php>
(10.03.2017, 17:06)
- Görsel 2.68. http://www.metmuseum.org/art/collection/search/333813?rpp=15&pg=10&rndkey=20130711&high=on&ft=*&pos=137
(03.01.2017, 17:24)
- Görsel 2.69. <http://www.albrecht-durer.org/Head-Of-An-Old-Man.html>
(03.01.2017, 16:42)
- Görsel 2.70. <http://www.kaethe-kollwitz.de/wp-content/uploads/2016/05/SFKlein.jpg>

- Görsel 2.71. http://joseflebovicgallery.com/Catalogue/CL_168_2013/Large/168_0038.jpg
(16.04.2017, 23.31)
- Görsel 2.72. http://paintings.culturesite.org/tr/gallery.php?Albertina,_Vienna,_Austria
(23.03.2017, 03.09)
- Görsel 2.73. http://www.turkishpaintings.com/index.php?p=37&l=1&modPainters_artistDetailID=524
(23.03.2017, 03.13)
- Görsel 2.74. www.vangoghmuseum.nl/en/collection/d0204V1962
(12.12.2016, 01.39)
- Görsel 2.75. <http://www.henri-matisse.net/drawings/da.html>
(29.12.2016, 13.56)
- Görsel 2.76. Kitap için komisyon tarafından çekilmiştir.
- Görsel 2.77. Komisyon Arşivi
(15.07.2017, 21.00)
- Görsel 2.78. Komisyon Arşivi
(15.07.2017, 21.02)

3. ÜNİTE

- Görsel 3.1. Kitap için komisyon tarafından hazırlanmıştır.
- Görsel 3.2. Ferhat Baştürk'ün izniyle kullanılmıştır.
- Görsel 3.3. Ferhat Baştürk'ün izniyle kullanılmıştır.
- Görsel 3.4. Ferhat Baştürk'ün izniyle kullanılmıştır.
- Görsel 3.5. Ferhat Baştürk'ün izniyle kullanılmıştır.
- Görsel 3.6. Tayyip Ala'nın izniyle kullanılmıştır.
- Görsel 3.7. Öğrenci çalışması
- Görsel 3.8. Öğrenci çalışması
- Görsel 3.9. Kitap için komisyon tarafından çekilmiştir.
- Görsel 3.10. Elif Aydemir'in izniyle kullanılmıştır.
- Görsel 3.11. <https://www.dreamstime.com/>
- Görsel 3.12. Muhammet Feyyaz'ın izniyle kullanılmıştır.
- Görsel 3.13. <https://www.dreamstime.com/>
- Görsel 3.14. Esen Peker'in izniyle kullanılmıştır.
- Görsel 3.15. Murat Alınışık'ın izniyle kullanılmıştır.
- Görsel 3.16. Komisyon Arşivi.
- Görsel 3.17. <http://www.leonardodavinci.net/studies-of-crabs.jsp>
(23.03.2017, 10.31)

- Görsel 3.18. <http://search.getty.edu/gateway/search?q=&cat=type&types=%22Drawings%22&rows=50&srt=a&dir=s&dsp=0&img=0&pg=18> (18.04.2017,18.58)
- Görsel 3.19. <http://www.harvardartmuseums.org/colletctions/object/297632?position=6> (18.04.2017,14.07)
- Görsel 3.20. <http://www.boscointeractivo.es/view.html?mode=viewer&images=vis.dzi> (23.03.2017, 10.37)
- Görsel 3.21. Muhammet Feyyaz'ın izniyle kullanılmıştır.
- Görsel 3.22. Tünay Tunç'un izniyle kullanılmıştır.
- Görsel 3.23. Mustafa Eren Akdede'nin izniyle kullanılmıştır.
- Görsel 3.24. Tünay Tunç'un izniyle kullanılmıştır.
- Görsel 3.25. Kasım Tan'ın izniyle kullanılmıştır.
- Görsel 3.26. <https://www.dreamstime.com/stock-images-corn-isolated-ear-white-background-image32126654> (06.04.2017, 16.58)
- Görsel 3.27. <https://www.dreamstime.com/stock-photography-stone-image10612992> (06.04.2017, 17.02)
- Görsel 3.28. <https://www.dreamstime.com/royalty-free-stock-image-purified-water-bottle-image14900036> (06.04.2017, 17.04)
- Görsel 3.29. <https://www.dreamstime.com/stock-image-cotton-balls-image8139051> (06.04.2017, 17.06)
- Görsel 3.30. <https://www.dreamstime.com/royalty-free-stock-image-old-iron-key-image21476136.html> (06.04.2017, 17.00)
- Görsel 3.31. <http://www.avnilifij.com/desen-014.html> (23.01.2017, 01.16)
- Görsel 3.32. <http://www.avnilifij.com/desen-001.html> (23.01.2017, 01.15)
- Görsel 3.33. <http://www.avnilifij.com/desen-008.html> (23.01.2017, 01.18)

4. ÜNİTE

- Görsel 4.1. Dilek Erkoç'un izniyle kullanılmıştır.
- Görsel 4.2. <http://www.antike-am-koenigsplatz.mwn.de/en/ancient-masterpieces/museum-highlights/archive-of-museum-highlights/aeginetans.html> (08.01.2017, 12.55)
- Görsel 4.3. <http://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/32.11.1/> (07.01.2017, 17.51)
- Görsel 4.4. <http://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/32.11.1/> (07.01.2017, 17.51)
- Görsel 4.5. <http://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/32.11.1/> (07.01.2017, 17.51)
- Görsel 4.6. <http://www.antike-am-koenigsplatz.mwn.de/en/ancient-masterpieces/museum-highlights/archive-of-museum-highlights/aeginetans.html> (08.01.2017,12.54)
- Görsel 4.7. <http://www.antike-am-koenigsplatz.mwn.de/en/ancient-masterpieces/museum-highlights/archive-of-museum-highlights/aeginetans.html>

Görsel 4.8. <http://www.archaiologia.gr/blog/photo/%CE%BA%CF%8C%CF%81%CE%B7-%CE%B1%CF%81-682-%CE%BC%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B5%CE%AF%CE%BF-%CF%84-%CE%B7%CF%82-%CE%B1%CE%BA%CF%81%CF%8C%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B7-%CF%82/>
(10.04.2017, 21.35)

Görsel 4.9. <https://global.britannica.com/media/full/322976/188177>

(08.01.2017, 22.35)

Görsel 4.10. Komisyon Arşivi

Görsel 4.11. Komisyon tarafından tasarlanmıştır.

Görsel 4.12. Komisyon tarafından tasarlanmıştır.

Görsel 4.13. Komisyon tarafından tasarlanmıştır.

Görsel 4.14. Komisyon tarafından tasarlanmıştır.

Görsel 4.15. <https://www.dreamstime.com/>

Görsel 4.16. <http://www.metmuseum.org/art/collection/search/459195>

(10.03.2017, 15.14)

Görsel 4.17. A.Kerim Tıp'ın izniyle kullanılmıştır.

Görsel 4.18. Muhammet Feyyaz'ın izniyle kullanılmıştır.

Görsel 4.19. <http://www.drawingsofleonardo.org/>

(23.01.2017, 09.38)

Görsel 4.20. <http://mostre.bibliotecareale.beniculturali.it/it/opere/autoritratto-leonardo-e-i-tesori-del-re>
(23.01.2017, 09.51)

Görsel 4.21. <https://www.loc.gov/exhibits/leonardo/leonardo-exhibit.html>

(23.01.2017, 09:51)

1. ÜNİTE

Yanıtlı Sorular

1. Desen tanımlarından hangisini kendinize yakın buluyorsunuz? Yazınız.

- Görsel bir etki yaratmak amacıyla yapılmış çizgi resimlerin hepsi (TDK).
- Çizgilerle oluşan resim.
- Bir yüzey üstünde, varlıkların renklerini değil de biçimlerini canlandıran resim.
- İnsanların, mekânların ya da biçimlerin şekillerini, bir kâğıt parçası gibi iki boyutlu yüzeylerde, çizgileri kullanarak yaptığı betimleme sanatı.
- Bir yüzey üzerinde imgeler oluşturma sanatı ya da tekniği.

2. Plastik sanatlarda desenin önemini gerekçeleri ile açıklayınız.

Desen plastik sanatların her alanında, her zaman gerekli temel disiplinlerden biridir. 19. ve 20. yüzyılın desen eğitimi ile birey, araç ve gereçleri kullanma becerisini kazanır. Desen çizimiyle deneyim ve kavrayış zenginleşir. Bireylerin kendilerini disiplin altına almalarını sağlamakla beraber, estetik okuryazarlığı öğretir. Bu eğitimde, görsel, mantıksal ve matematiksel düşünme becerileri geliştirilir. Desen eğitimi her alanda kullanılabilecek yaratıcı davranışlar oluşturur. Desen eğitimi özgür, özgün düşünme, deneme ve üretme kapasitelerinin geliştirilmesini sağlar.

3. Desen çiziminde kullanılan numaralı kalemliğin sırtında yazan harf ve rakamların özelliklerini söyleyiniz.

H: İngilizce “hard” (sert) sözcüğünden gelir. Sert uçlu kalemin üzerindeki rakamlar yükseldikçe kalemin sertlik (açık tonluluk) değerinin arttığını gösterir.

B: İngilizce “black” (siyah koyu-yumuşak uçlu) sözcüğünden gelir. Kalemliğin koyu, yumuşak uçlu seviyelerini gösterir. Yumuşak uçlu kalemliğin üzerindeki rakamlar yükseldikçe kalemin koyuluk ve yumuşaklık seviyesini artırır.

Çoktan Seçmeli Sorular

4. E

5. B

Doğru-Yanlış Soruları

6. D

7. Y

8. D

2. ÜNİTE

Yanıtlı Sorular

1. Çizgi neden desenin en önemli elemanıdır?

Çizgi ile çalışmalara ton, ışık-gölge, doku, biçim, form, renk etkisi vermek mümkündür. Bu özellikleri itibarıyla çizgi, desenin en önemli elemanlarından biridir.

2. Desen çalışmalarında ne tür çizgi çeşitleri kullanılabilir.?

Biçimlerine Göre: • Düz

• Kırık • Kesik • Eğik

Konumlarına Göre: • Yatay

• Dikey

• Merkezi

• Çevrimsel/helezonik

Şiddetine Göre: • Kalın • İnce • Koyu • Açık

Birbirleriyle İlişkilerine Göre: • Çapraz

• Kesişen

• Paralel

3. Işığın yuvarlak ve köşeli formlarda nasıl bir etki bıraktığını açıklayınız.

Yuvarlak formlarda ışık-gölge durumu küp ve benzerlerine göre oldukça farklıdır. Küresel formlarda ışıktan gölgeye yumuşak bir geçiş varken küp ve benzeri formlarda yüzeylerin ışık alma durumlarına göre sert geçişler vardır. Dikdörtgen ve benzeri formlarda yüzeyin ışıkla olan açısı aynı olduğu için yüzeydeki ışık ve gölge miktarı homojendir. Yuvarlak formlarda ise yumuşak geçiş söz konusudur.

4. Aynı nesnenin desenini çizen kişiler, birbirinden farklı sonuçlara ulaşırlar. Bunun nedenlerinin neler olabileceği konusunda düşüncelerinizi yazınız.

Sanatçının sentez gücü, birikiminin yansımasıdır. Doğayı çözümlemedeki bakış farklılığı, olaylardan çıkardığı anlam, resmin çizimi ve kompoze etme tarzı sanatçının özgünlüğünü gösterir. İspanyol ressam Pablo Picasso, Hollandalı ressam Van Gogh, aynı Nesneleri, ağaçları, dağları, kuşları resmetmişlerdir. Ama bütün bu elemanlar, ressamalarda bambaşka biçim, renk ve anlamdadır. Her bir ressamın kendine özgü stili vardır.

5. Bir kahve fincanına farklı açılardan bakınız. Fincanın tabanının ve farklı açılardan görüntüsünün biçimsel değişiklikler açısından nasıl göründüklerini söyleyiniz.

Modelin hareketi ile iki boyutlu yüzeyde modelin biçimi değişebilir ancak form aynı kalır. Bir nesnenin eni, boyu ve yüksekliği vardır. Bu nesnenin ışık-gölge ve maddesel hacim etkisiyle çizilmesi, gösterilmesi ve anlatılması formu ifade eder.

6. Bazı sanatçıların resimlerinde imzası olmasa da o resmin kime ait olduğunu anlayabiliriz. Bu durumu nasıl açıklarsınız?

Sanatçılar nesnel görmez öznel görür. Her sanatçının birikimleri, algısı farklıdır. Bu durum sanatçada üslup oluşmasını sağlar. Böylelikle bir esere baktığımızda kime ait olduğunu anlayabiliriz.

Çoktan Seçmeli Sorular

7. B

8. D

9. B

10. E

Doğru-Yanlış Soruları

14. D

15. D

16. D

17. Y

18. D

3. ÜNİTE

Çoktan Seçmeli Sorular

1. C 2. C

Doğru-Yanlış Soruları

3. D 4. D 5. Y 6. D

Boşluk Doldurma Soruları

7. Organik: Muz, taş, ceviz, kozalak.

İnorganik: Cam bardak, çelik tencere, plastik sandalye

C, D, E

4. ÜNİTE

Yanıtlı Sorular

1. Figür ayakta, dik kollar vücuda birleşik, baş karşıya bakar, bacaklardan birisi bir adım öndedir. Bu duruşun adını yazınız.

Frontal duruş

2. Büst nedir? Tanımlayınız.

Büst: İnsan vücudunun göğüsten yukarısını ya da yalnızca başını betimleyen heykel.

3. Arkaik nedir? Araştırarak tanımı aşağıdaki boşluğa yazınız.

Arkaik, olgunluk dönemine ulaştığı bilinen bir sanat üslubunun ilk evreleri için kullanılan terimdir. Genel olarak arkaik bir üslubun bir sanat geleneğinin klasik dönem öncesine ait olan anlamındadır.

Çoktan Seçmeli Sorular

4. E 5. B

Doğru-Yanlış Soruları

6. D 7. Y 8. D